

**Prace Komisji Geografii Przemysłu
Polskiego Towarzystwa Geograficznego**
kwartalnik naukowy

**Studies of the Industrial Geography Commission
of the Polish Geographical Society**
a scientific quarterly

**WYBRANE UWARUNKOWANIA PRZEMIAN PRZEMYSŁU I USŁUG
W UKŁADACH PRZESTRZENNYCH**

pod redakcją
Wioletty Kilar i Moniki Noviello

**SELECTED DETERMINANTS OF INDUSTRIAL AND SERVICE TRANSFORMATION
IN SPATIAL SYSTEMS**

edited by
Wioletta Kilar and Monika Noviello

DOI 10.24917/20801653.384

38(4) • 2024

Polskie Towarzystwo Geograficzne – Komisja Geografii Przemysłu

Polish Geographical Society – Industrial Geography Commission

Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

University of the National Education Commission, Krakow

PRACE KOMISJI GEOGRAFII PRZEMYSŁU POLSKIEGO TOWARZYSTWA GEOGRAFICZNEGO

STUDIES FROM THE INDUSTRIAL GEOGRAPHY COMMISSION OF THE POLISH GEOGRAPHICAL SOCIETY

38(4)

Redaktor naczelny / Editor-in-chief: Wioletta Kilar

Zastępca redaktora naczelnego / Associate editor: Sławomir Dorocki

Honorowy Redaktor Naczelny / Honorary Editor: Zbigniew Ziolo

Redaktorzy tomu / Volume Editors: Wioletta Kilar, Monika Noviello

Rada Redakcyjna / Editorial Board

Felix Arion, György Csomós, Paweł Czaplński, Ben Derudder, Sławomir Dorocki, Wiesława Gierańczyk, Anatol Jakobson, Wioletta Kilar, Ana María Liberali, Tadeusz Marszał, Tomasz Rachwał, Piotr Raźniak, Andrés Rodríguez-Pose, Eugeniusz Rydz, Tadeusz Stryjakiewicz, Yolanda Carbajal Suárez, Zdeněk Szczyrba, Anna Tobolska, Géza Tóth, Krzysztof Wiedermann, Nuri Yavan, Natalia Zdanowska, Zbigniew Ziolo

Lista recenzentów dostępna na stronie internetowej czasopisma / The list of reviewers is available on the journal's website.

Redaktor prowadzący z Wydawnictwa / Managing editor of the Publishing House: Natalia Majoch

Redaktor językowy / Language editor: Roksana Blech

Tłumaczenie i korekta w języku angielskim / Translation and proofreading of English texts: Richard Bolt

Deklaracja wersji pierwotnej / Definition of primary version

Wersja drukowana jest wersją pierwotną publikacji / The primary version of the journal is the printed version.

Czasopismo jest indeksowane w bazach / Journal is abstracted and indexed in:

BazEkon, BazHum, CEJSH (Central European Journal of Social Sciences and Humanities), CEEOL (Central and Eastern European Online Library), DOAJ (Directory of Open Access Journals), ERIH PLUS (European Reference Index for the Humanities and the Social Sciences), IndexCopernicus, PBN – Polska Bibliografia Naukowa / Polish Scientific Bibliography, Pedagogiczna Biblioteka Cyfrowa / Pedagogical Digital Library, POL-index, Web of Science Core Collection – Emerging Sources Citation Index (ESCI)

Strona internetowa czasopisma z informacjami dla autorów i dostępem do pełnych tekstów archiwalnych artykułów w wersji elektronicznej / Journal website with information for authors and access to the full-text electronic versions of archive papers: <https://prace-kgp.uken.krakow.pl>, ISSN (ON-LINE): 2449-903X

Kontakt z redakcją / Journal contact

Sekretarz Redakcji (Editorial Secretary): Karolina Smętkiewicz, Monika Noviello

Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, ul. Podchorążych 2, 30-084 Kraków, p. 519a

tel. (+48) 12 662 64 13, e-mail: pracekgp@uken.krakow.pl

ISSN 2080-1653

© Copyright by Wydawnictwo Naukowe UKEN, Kraków 2024

Wydawca/Publisher

Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

University of the National Education Commission, Krakow

Wydawnictwo Naukowe Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

e-mail: wydawnictwo@up.krakow.pl; <http://www.wydawnictwoup.pl>

Współwydawca/Co-publisher

Polskie Towarzystwo Geograficzne – Komisja Geografii Przemysłu

Polish Geographical Society – Industrial Geography Commission

Druk / Printed by Zespół Poligraficzny WN UKEN

WPROWADZENIE

Gospodarki lokalna, regionalna, krajowa oraz globalna kształtują się pod wpływem licznych uwarunkowań i podlegają ciągłym przemianom. Proces ten jest wywołany różnymi czynnikami – w zależności od obszaru, na którym zachodzi. Przemiany dotyczą wszystkich sektorów gospodarki, jednak zachodzą one z różnym nasileniem i w różnym tempie. Istotne okazują się przy tym uwarunkowania globalne i zmieniająca się dynamicznie sytuacja geopolityczna na świecie.

Ważnym czynnikiem, który w znacznym stopniu wpływa na gospodarkę, są ceny surowców energetycznych. Jak pokazały przeprowadzone badania, ceny ropy naftowej i węgla znacząco oddziałują na inflację, odzwierciedlając tym samym zależność energetyczną danego kraju. Jednocześnie wpływ cen energii sugeruje, że zmiany na tym rynku powinny być ściśle monitorowane pod kątem ich potencjału inflacyjnego (P. Palac, J. Tomala).

W sektorze usług istotną rolę odgrywają usługi turystyczne, na których powstawanie i rozwój wpływają różne uwarunkowania. Wiele usług ściśle wiąże się z tworzeniem marki produktu turystycznego. Jak wynika z przeprowadzonych badań, związanych z tworzeniem marki jednego z ośrodków narciarskich w Korei Południowej, w procesie tym niezwykle ważne są działania odnoszące się do ochrony środowiska, spraw społecznych i zarządzania (ESG), które znacząco zwiększają wymiary kapitału marki (X. Zhou, M. Zhang).

Kolejnym kluczowym uwarunkowaniem rozwoju usług, w tym usług turystycznych, jest występowanie dziedzictwa kulturowego. Na przykładzie najstarszego miasta w Małopolsce – Bochni – można zaobserwować, jak ważną rolę w zakresie wykorzystania dziedzictwa kulturowego odgrywa samorząd lokalny, co przekłada się na rozwój turystyczny danego obszaru (A. Kolasińska).

Wyzwaniem współczesnych polskich miast jest utrzymanie wysokiej rangi sektora przemysłu, który w wyniku przemian branżowych odgrywa coraz większą rolę w rozwoju sektora usług. Obserwowane przemiany są szczególnie ważne dla małych miast, które na przestrzeni ostatnich dekad przechodzą zmiany w strukturze funkcjonalnej. Przeprowadzone przez autorów badania w województwie małopolskim polegały na ustaleniu współczesnej roli przemysłu w strukturze funkcjonalnej małych miast, z uwzględnieniem zmian w strukturze pracujących i rodzaju podejmowanej działalności gospodarczej. Istotne poznawczo okazało się wykazanie zależności między tendencjami rozwojowymi funkcji przemysłowej w odniesieniu do zapisów strategii rozwoju tych ośrodków (A. Brzosko-Sermak, N. Gałązka, A. Kwiatek-Sołtys).

Zachęcamy Państwa do dyskusji nad zarysowaną tu problematyką, rozwijania jej we własnych badaniach, a także dzielenia się wynikami swoich prac na łamach naszego czasopisma.

Wioletta Kilar, Monika Noviello

INTRODUCTION

Local, regional, national, and global economies are shaped by numerous conditions and are subject to constant change. This process is triggered by different factors depending on the area in which it occurs. The transformation affects all sectors of the economy, but its intensity and rate vary. Global conditions and the rapidly changing geopolitical situation in the world are proving their importance.

The price of energy resources is an important factor that significantly impacts the economy. As research has shown, oil and coal prices significantly impact inflation, reflecting a country's energy dependency. At the same time, the impact of energy prices suggests that developments in this market should be closely monitored for their inflationary potential (P. Palac, J. Tomala).

Tourism services play an important role within the service sector, and various conditions influence their emergence and development. Many services are closely linked to the branding of a tourist product. According to a study related to the branding of one of the ski resorts in South Korea, environmental, social and governance (ESG) activities are vital in the process, significantly increasing the dimensions of brand equity (X. Zhou, M. Zhang).

Another key determinant of service development, including tourism services, is the presence of cultural heritage. The example of the oldest town in the Małopolska Region, Bochnia, shows how important a role the local government is when leveraging the cultural heritage, which, in turn, translates into the development of tourism in the area (A. Kolasińska).

The challenge for contemporary Polish cities is maintaining the industrial sector's high profile, which is playing an increasingly important role in developing the service sector due to sectoral transformations. The transformations are significant for small towns, which have changed their functional structure over recent decades. The authors' research in the Małopolska Region identified the contemporary role of industry in the functional structure of small towns, considering changes in the structure of the employed and the type of economic activity undertaken. It proved to be cognitively important to demonstrate the relationship between the development trends of the industrial function in relation to the provisions of the development strategies of these centres (A. Brzosko-Sermak, N. Gałązka, A. Kwiatek-Sołtys).

We encourage you to discuss the issues outlined here, develop them in your research, and share your work's results in our journal.

Wioletta Kilar, Monika Noviello

PIOTR PALAC

Krakow University of Economics, Krakow, Poland

JUSTYNA TOMALA

Krakow University of Economics, Krakow, Poland

Aggregated Inflation in Poland: Examining Impact of the Energy Commodity Global Prices

Abstract: The relationship between energy commodity prices and inflation has important implications for fiscal policy and economic stability. The nature of energy commodities is multi-dimensional, serving both as basic raw materials in production processes and as critical consumer goods. This study focuses on estimating the impact of oil, natural gas and coal prices on inflation in Poland. Through the adoption of multiple regression models using quarterly data from Q2 2000 to Q3 2023, the study aims to estimate the impact of energy commodity prices, particularly oil, coal, and natural gas, on inflation in Poland and to answer the research question: What role do energy commodity prices play in shaping inflation in Poland? The empirical analysis revealed that oil and coal prices significantly influence inflation, reflecting Poland's energy dependency. Natural gas prices showed a limited impact due to lower consumption and mitigation policy measures. The significant impact of energy prices suggests that energy market developments should be closely monitored for their inflationary potential. The study offers valuable insights for policymakers in their efforts to effectively manage inflationary pressure. The article contributes to the literature by presenting the short-run relationship between inflation and energy commodity prices, covering long period of time with both financial, COVID-19 crisis and the Russian aggression in Ukraine.

Keywords: energy commodity prices; energy sector; inflation; Poland

Received: 31 July 2024

Accepted: 8 December 2024

Suggested citation:

Palac, P., Tomala, J. (2024). Aggregated Inflation in Poland: Examining Impact of the Energy Commodity Global Prices. *Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego [Studies of the Industrial Geography Commission of the Polish Geographical Society]*, 38(4), 7-23. doi: <https://doi.org/10.24917/20801653.384.1>

INTRODUCTION

The interplay between energy commodity prices and inflation is important for its profound implications for fiscal policy and economic stability (Abdallah, Kpodar, 2023; Bednář et al., 2022; Ibrahim Anyars, Adabor, 2023; Mirza et al., 2023). The complexity of this relationship stems from the multifaceted nature of energy commodities, which

serve as both basic raw materials in production processes and critical consumer goods. Their prices are characterised by high volatility, influenced by a myriad of factors such as geopolitical events, natural disasters, market speculation and technological advances (Garratt, Petrella, 2022; Huawei, 2022; Min, 2022; Sharif et al., 2020). These price fluctuations have far-reaching consequences, permeating different sectors of the economy and affecting both production costs and consumer spending (Fasanya, Awodimila, 2020; Kilian, 2008; Thalassinou et al., 2012).

Understanding the impact of energy prices on inflation is crucial for policy makers, businesses and households (Chiang, Chen, 2023; Garratt, Petrella, 2022; Kilian, Zhou, 2023; Zheng et al., 2023). To policymakers, anticipating and managing inflationary pressures is essential to maintain economic stability. Inflation erodes purchasing power, distorts spending and saving decisions and, if not controlled, can lead to significant economic disruption (Abdallah, Kpodar, 2023; Bednář et al., 2022; Rubbo, 2024). Businesses need to manage their cost structures and pricing strategies in response to changes in energy prices, while households face direct impacts on the cost of living, especially in terms of expenditure on transport, heating and electricity. Households, particularly those with lower incomes, tend to experience a heightened financial burden during periods of increasing energy prices, as energy expenditures constitute a substantial portion of their budgets. Consequently, these changes often impact their consumption patterns and savings behaviour (Abdallah, Kpodar, 2023; Bednář et al., 2022; Bettarelli et al., 2023; Coletti et al., 2021; Kilian, Vigfusson, 2011; Kilian, Zhou, 2023; Rubbo, 2024; Šmiech et al., 2021).

The aim of the study is to estimate the impact of energy commodity prices, particularly oil, coal, and natural gas, on inflation in Poland and to answer the following research question: What role do energy commodity prices have in shaping inflation in Poland? The empirical analysis was based on multiple regression models built using simple OLS.

The article was organised as follows: the next section presents the impact of energy and energy commodity prices on inflation. The third section focuses on the research methodology, including data collection and analysis methods. Subsequently, an empirical analysis is presented that estimates energy commodity prices on inflation in Poland. The final section summarises the main results of the analysis and provides directions for further research.

LITERATURE REVIEW

The energy sector is one of the key drivers of the economy, as highlighted by numerous studies (Bórawski et al., 2019; Chiou-Wei et al., 2008; Karasek et al., 2023; Mirza et al., 2023; Ozcan, Ozturk, 2019). Energy is a fundamental ingredient for both industrial production and consumers. Thus, the stability and development of the energy sector has a direct impact on economic growth, business competitiveness and job creation (Dergiades et al., 2013; Gozgor et al., 2018; Narayan, Smyth, 2005). Energy is also seen as a strategic asset, which requires the involvement of decision-makers at the economic and geopolitical level (Kivimaa et al., 2022).

Energy prices have a key impact on inflation, both globally and domestically. Increases in oil, gas or coal prices affect production costs in almost all sectors of the economy, leading to higher consumer prices (Hamilton, 2011; Peersman, Van Robays, 2009). Supply

and demand shocks in the energy sector have complex effects on the macroeconomy, affecting inflation and economic activity (Mirza et al., 2023; Van De Ven, Fouquet, 2017). When analysing the impact of energy prices on inflation, it is worth noting historical events that have significantly shaped global inflation trends. The oil shocks of the 1970s are one of the most prominent examples of how sudden changes in energy prices can affect inflation and the global economy. As a result of the oil embargo imposed by OPEC countries in 1973, oil prices skyrocketed, leading to stagflation (Hamilton, 1983; Ibrahim Anyars, Adabor, 2023; Kilian, 2008; Van De Ven, Fouquet, 2017). The rise in oil prices in the 1970s had a dramatic impact on the economies of developed countries. Production costs in various sectors rose significantly, which translated into higher consumer prices. Central banks were forced to tighten monetary policy, which in turn led to a slowdown in economic growth. This historical period is a key example of how price shocks in the energy sector can destabilise entire economies (Kilian, 2009; Van De Ven, Fouquet, 2017).

Another significant event that affected energy prices and inflation was the global financial crisis of 2008–09. In the run-up to the crisis, oil prices reached record levels, approaching USD 150 per barrel in mid-2008 (Hamilton, 2011). The financial crisis caused a sharp decline in demand for energy, which in turn led to oil prices falling to around USD 40 per barrel in early 2009. Although the fall in energy prices may have seemed like a positive development, the financial crisis had long-lasting effects on the global economy. Rising unemployment and falling consumption reduced inflation, but the recovery has been slow and uneven. Monetary policy in many countries focused on stimulating the economy through low interest rates and quantitative easing programmes, which had repercussions on subsequent increases in inflation (Álvarez et al., 2011; Bednář et al., 2022; Hamilton, 2011; Van De Ven, Fouquet, 2017).

Fluctuations in energy prices, triggered by the COVID-19 pandemic and the war in Ukraine, have had a direct impact on global inflation in previous years (Qiao et al., 2023). The COVID-19 pandemic caused significant disruptions in global supply chains, leading to an imbalance between energy supply and demand, resulting in higher oil prices (Siksnyte-Butkiene, 2021). In turn, the war in Ukraine has exacerbated these problems, causing additional shocks to energy markets (Bettarelli et al., 2023). The increase in energy prices has been felt to varying degrees depending on the region. Countries heavily reliant on energy imports, such as many European countries, have felt the impact of rising energy prices particularly strongly, which has translated into higher inflation rates (Grodzicki et al., 2023).

The asymmetric impact of energy commodity prices on economic activity constitutes another significant area of research. The degree of asymmetry can have varied implications for individual economies (Agboola et al., 2024). Crude oil remains a primary energy source, playing a pivotal role in the economy (Śmiech et al., 2021). The literature widely recognizes the existence of an asymmetric relationship between oil prices and economic activity (Herrera et al., 2015). The asymmetry pertains to the effects of increases and decreases in oil prices (Brown, Yücel, 2002; Leszkiewicz-Kędzior, Welfe, 2014). As noted by Dąbrowski et al. (2022), responses to oil market shocks are characterized by heterogeneity and vary depending on the country and its level of economic development. Furthermore, unexpected changes in oil prices contribute to uncertainty, leading to reduced corporate spending and constrained household consumption (Brown, Yücel, 2002; Dąbrowski et al., 2022; Herrera et al., 2015). Additionally, Agboola et al. (2024) demonstrated that fluctuations in oil prices

are associated with the cyclical nature of government expenditures, which can influence production variability.

As a country heavily dependent on fossil fuels for the production of electricity and heat, Poland is vulnerable to changes in energy prices on global markets (Bórawski et al., 2023). In recent years, inflation in Poland has been largely driven by increases in energy prices, which is given particular prominence in the context of the war in Ukraine and related economic sanctions (Grodzicki et al., 2023; Prokopowicz, 2023). This has had a direct impact on production costs and consumer prices. In 2021, energy accounted for almost 13% of the Polish HICP consumption basket, making inflation in Poland one of the highest in the EU (Grodzicki et al., 2023). Government interventions, such as coal subsidies, aimed to mitigate the impact of rising energy prices on consumers, but at the same time contributed to increased demand and further price increases (Prokopowicz, 2023).

The energy sector plays a key role in shaping economic growth and macroeconomic stability. The impact of energy prices on inflation is significant, and events such as the COVID-19 pandemic and the war in Ukraine have highlighted the global vulnerability to energy shocks and political uncertainty (Agboola et al., 2024). Poland, as a country dependent on fossil fuels, is particularly exposed to these developments, highlighting the need for strategic interventions and energy policies to minimise negative economic impacts and ensure long-term inflationary stability. The next chapter describes in sufficient detail, the material and methods, which should enable others to replicate and use the published results.

EMPIRICAL SETTING AND DATA

The aim of the study is to estimate the impact of energy commodity prices, particularly oil, coal, and natural gas, on inflation in Poland. Data used for the analysis of this study is quarterly time series data ranging from Q2 2000 to Q3 2023 obtained from several sources (Table 1. briefly describes all the variables and sources used for the analysis). Data of the inflation, oil, gas and coal prices are also presented on the Figure 1. To get a deeper insight into the association between energy commodity prices and inflation, we use the econometric model to study the impact of energy commodities price changes on headline CPI while controlling for other variables that influences inflation. Although there are potentially numerous factors that affect inflation, we use the output gap, exchange rate, and interest rate as our control variables that are mostly used in economic literature to control for inflation (Anwar et al., 2017; Bass, 2019; Ibrahim Anyars, Adabor, 2023; Ibrahim, Said, 2012). It is good to mention that there is ongoing debate about relationship between oil, gas and coal prices among themselves. Many studies have indicated that oil prices are leading the energy market, while coal and gas prices follow changes in oil prices (Brown, Yücel, 2008; Oberndorfer, 2009; Mohammadi, 2011). However, in this study we also want to investigate, if data of each prices carry the same information and thus the entire effect is reflected in oil prices. Therefore we investigate the relationship between inflation and energy commodity prices, both separately and together.

Table 1. Variable description

Variable	Description	Source
Consumer Price Index (CPI)	CPI represents the overall average prices of goods and services including food and energy (year-over-year quarterly inflation).	Statistics Poland
Output Gap (OG)	Output gap is computed by finding the difference between the actual GDP and projected GDP adjusted for inflation (US dollars, quarterly). A positive output gap is where the actual GDP is greater than the projected or potential GDP. Similarly, a negative gap is where the projected or potential GDP is greater than the actual GDP. The positive output gap creates an inflationary shock and the negative creates a recessionary gap.	OECD
Real Effective Exchange Rate (REER)	Exchange rate is the rate at which a domestic currency is traded against a particular foreign currency. The inclusion of the exchange rate as an independent variable is due to the openness of Poland to the international market.	OECD
Interest Rate (IR)	Interest rate is the monetary policy rate set by National Bank of Poland with the main aim of stabilizing inflation, and, hence, a very essential tool in the money, capital, and goods market. In this study we use the reference rate – yield on money bills issued by the National Bank of Poland during main open market operations.	Statistics Poland
Oil Price (OP)	As a proxy for the oil price in this study, we chose the Brent oil price. Brent Crude is well known as a benchmark for the oil market around the world (US dollars <i>per</i> Barrel, quarterly, not seasonally adjusted).	FRED
Coal Price (CP)	As a proxy for the coal price in this study, we chose the Australian Newcastle coal price (US dollars <i>per</i> Metric Ton, quarterly, not seasonally adjusted). Australia is one of the biggest exporters of coal in the world and the coal mined there is well known as a benchmark for the global coal market.	FRED
Natural Gas Price (GP)	As a proxy, we chose the global price of the natural gas, as provided by FRED (US dollars <i>per</i> Million Metric British Thermal Unit, quarterly, not seasonally adjusted).	FRED

Source: Own elaboration; access to data 19 June 2024

To examine the impact of energy commodity prices on inflation we follow previous studies (Ibrahim Anyars, Adabor, 2023; Ibrahim, Said, 2012) and specify a general model as:

$$\Delta CPI_t = f(\Delta OG, REER, IR, ECP) \tag{1}$$

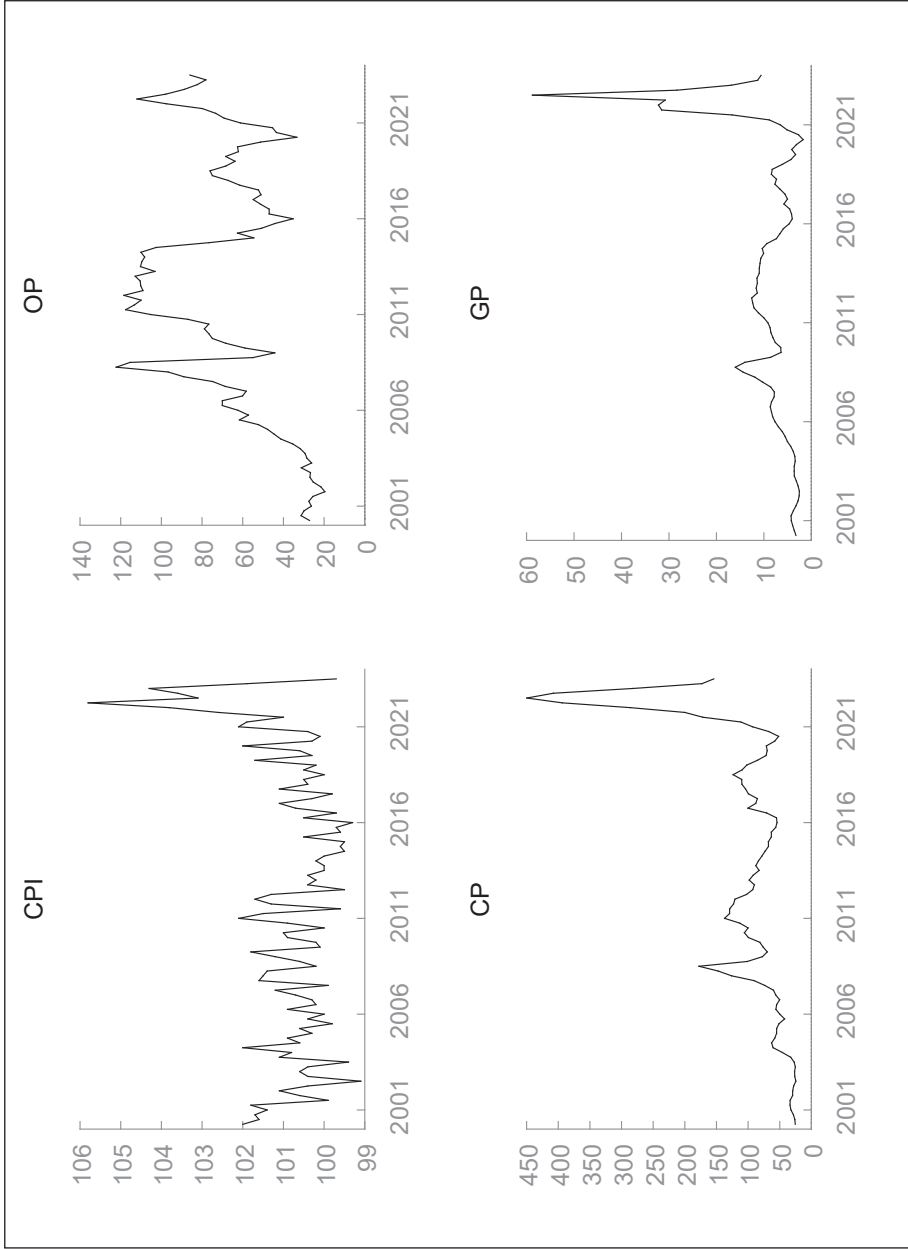
where ΔCPI_t represents inflation, ΔOG , REER, IR represents output gap, exchange rate and interest rate, ECP represents energy commodity prices, which will be added to the model both separately (coal, gas, oil) and together.

Equation (1) is specified bellow in an estimable form:

$$\Delta \ln CPI_t = \beta_0 + \beta_1 \Delta \ln OG_t + \beta_2 \ln REER_t + \beta_3 \ln IR_t + \beta_4 \ln ECP_t + \varepsilon_t \tag{2}$$

where all the variables are explained earlier in equation (1). β_0 is intercept and ε_t is the error term. The parameters β_i ($i = 1, 2, \dots, 4$) are the coefficient of the respective variables represent the natural log.

Figure 1. Headline CPI and energy commodity prices (USD)

Source: Own elaboration; access to data 19 June 2024

To estimate the parameters, it was necessary to test the stationarity properties of the variables used in equation (2). This is so because using non-stationarity time series data could generate biases in our estimates which is associated with drawing an invalid conclusion. Each variable was examined using the Augmented Dickey-Fuller and KPSS tests (Fuller, 1976; Kwiatkowski et al., 1992) for the presence of a unit root. The results are presented in Table 2.

We also investigated for a potential long-run relationship, using Engle-Granger (1987) cointegration test. However, we find no stationarity of residuals in conducted model, thus there is no point in further long-run analysis. Although it is good to mention, there could be a presence of long-run relationship using ARDL bound testing method (Pesaran, Shin, 1999; Pesaran et al., 2001), which is more reliable for low amount of observations. If there is a cointegration among variables, we could perform a threshold cointegration approach (Enders, Granger, 1998; Enders, Siklos, 2001) to catch asymmetric relationship between energy commodity prices and inflation. The asymmetric relationship between economic activity and energy commodity price shocks is investigated in many studies (Geise, Piłatowska, 2015; Herrera et al., 2015; Leszkiewicz-Kędzior, 2014; Leszkiewicz-Kędzior, Welfe, 2014; Mork, 1989; Mork et al., 1994). However, as we find no long-run relationship using Engle-Granger cointegration test, we assumed more simplified linear relationship between variables.

Table 2. ADF and KPSS unit root tests

Variable	Augmented Dickey-Fuller		Kwiatkowski-Phillips-Schmidt-Shin	
	Levels	1st Diff.	Levels	1st Diff.
lnCPI	-3.64***	-4.81***	0.43	0.24
lnOG	-5.67***	-8.49***	0.08	0.03
lnREER	-4.02***	-6.90***	0.16	0.04
lnIR	-2.62*	-7.39***	1.60	0.11
lnOP	-2.12	-7.84***	1.13	0.08
lnCP	-2.60*	-5.48***	1.71	0.05
lnGP	-2.77*	-3.82***	0.73	0.05

Source: Own elaboration; ***, ** and * denote significance at 1%, 5% and 10% respectively. Critical values for KPSS test are 0.734, 0.462 and 0.349 for significance at 1%, 5% and 10% respectively

Despite the fact that the model described by equation (2) includes most variables in their levels, the results of the ADF and KPSS tests indicate that using such variables could lead to spurious regression. However, all variables are stationary after being transformed into first differences – the logarithmic rates of growth. We also added the lagged value of the inflation growth rate, after we ran several of first models and investigated a problems with residual component. Thus we also added several dummy variables to ensure the residuals follow a normal distribution. Therefore, the final core model used in the study is described as follows:

$$\Delta \ln \text{CPI}_t = \beta_0 + \beta_1 \Delta \ln \text{CPI}_{(t-1)} + \beta_2 \Delta \ln \text{OG}_t + \beta_3 \ln \text{REER}_t + \beta_4 \Delta \ln \text{IR}_t + \beta_5 \Delta \ln \text{ECP}_t + \beta_6 \text{dummy}_{(1,t)} + \dots + \beta_9 \text{dummy}_{(4,t)} + \varepsilon_t \tag{3}$$

where most of the variables and parameters are similar to those used in equation (2); dummy₁ represents the Q3 2023, during which Poland experienced a strong disinflationary

process associated with a significant drop in global grain prices; dummy_2 represents the period Q4 2000-Q1 2001, during which we find inflation changes were associated to internal processes related to the country's structural reforms; dummy_4 represents Q1 2020, which is the first quarter of the presence of COVID-19 in Europe, particularly in Poland; represents Q2 2022, during which Poland dummy_4 experienced a significant increase in inflation due to Russia's aggression against Ukraine and the resulting trade restrictions, including agricultural products.

Additionally we decided to build models of delayed changes in energy commodity growth rate of prices (models (2), (4) and (6)). To do this, we simply introduced a lagged forms of each energy commodity prices used in the analysis. We only use the first lag of the variables, as we investigate the structure of them using PACF function and find significant autocorrelation of first lags. Therefore for models (2), (4), (6) and we specify equation as follows:

$$\Delta \ln \text{CPI}_t = \beta_0 + \beta_1 \Delta \ln \text{CPI}_{(t-1)} + \beta_2 \Delta \ln \text{OG}_t + \beta_3 \ln \text{REER}_t + \beta_4 \Delta \ln \text{IRT} + \beta_5 \Delta \ln \text{ECP}_{(t-1)} + \beta_6 \text{dummy}_{(1,t)} + \dots + \beta_9 \text{dummy}_{(4,t)} + \varepsilon_t \quad (4)$$

Models (7) and (8) are built using together every of energy commodity price growth rates variable. Model (7) is built using energy commodity price growth rates in time t , while model (8) use their lagged values. Model (9) is compilation of previous models, which takes into account all ECP growth rate variables, both in time t and lagged. However, this model has 15 parameters and we use data set of 92 observations. Therefore, we need to take into account the presence of overfitting problem. The equations are resemble as used previously.

In order to conduct the analysis, multiple regression models were built using simple OLS. The significance of individual parameters was verified using the Student's t -test. The R^2 coefficient was used to assess the goodness of fit of the model to the data. The properties of the residuals were verified using several statistical tests. For checking the compliance of the residuals with the normal distribution we used Doornik Hansen, Shapiro-Wilk and Jarque-Bera tests. White test was used to check homogeneity of the variance. Durbin-Watson test and Ljung-Box were used to check for the autocorrelation between the residuals. Additionally, we investigated for any ARCH effect in the residuals.

The choice of research methods and the verified data sources used to conduct the analysis allowed the validity and reliability criteria to be met. Thus, the research carried out can be replicated.

RESULTS AND DISCUSSION

This section presents results from the study, and they are presented in the following chronological order. First, we present the results of the models we ran and the results of the tests performed. Secondly, we discuss the consistency of our model results with other studies on the inflation, especially from the CEE region.

Table 3. contains results of diagnostics tests of the residuals, specifically the p -values for tests performed. The residual component of all models is characterized by homogeneity of variance at each of the conventional levels of significance, as indicated by the White test results. Variance of the residuals also is not correlated with lagged values of the residual component, as indicated by ARCH-LM test results. Doornik-Hansen,

Shapiro-Wilk and Jarque-Bera indicates compliance of the residual component with the normal distribution – mostly – at all conventional levels of significance. Results for Ljung-Box autocorrelation test suggests, that there are symptoms of autocorrelation of residual component. However, assuming level of significance at 1%, we cannot reject the null hypothesis, which states that the residual component does not have an autocorrelation of order 5.

Table 3. Diagnostic tests results

Diagnostic tests estimates (p-value)	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
White	0.13	0.27	0.44	0.61	0.26	0.34	0.34	0.48	0.80
ARCH-LM	0.45	0.51	0.44	0.70	0.32	0.44	0.50	0.34	0.14
Ljung-Box	0.07	0.05	0.03	0.03	0.04	0.04	0.07	0.03	0.10
Doornik-Hansen	0.45	0.16	0.23	0.64	0.24	0.20	0.50	0.62	0.81
Shapiro-Wilk	0.19	0.10	0.06	0.40	0.10	0.11	0.24	0.89	0.86
Jarque-Bera	0.58	0.13	0.24	0.81	0.23	0.18	0.65	0.91	0.94

Source: Own elaboration

Based on the above-described results of the model analysis, it should be concluded that at the significance level of 1%, the residual components meet most of the desired statistical properties, which proves the good specification of the model and its high power explaining the dynamics of Poland's inflation in the adopted time period. This should allow for a correct inference regarding the results of the estimation of structural parameters for individual variables and their interpretation.

Table 4. reports results obtained from the models for all energy commodity change of prices, both current and lagged by one period. The results of the estimated models indicate that it was possible to explain a high degree of variance in the observed phenomenon, which is confirmed by the high values of the R^2 coefficient for each model. The Durbin-Watson statistics indicate there is no statistically significant autocorrelation of the residual term.

In every model, lagged change in CPI can be related positively with current change of CPI. Specifically, a 1% increase in lagged growth rate of CPI is associated with 0.269–0.402% (depending on which model) increase in growth rate of CPI variable in current period.

$\Delta \ln OG$ turned out to be statistically insignificant in most of models we have built, although the relationship is positive. Results for model (9) is significant and indicates, that a 1% increase in growth rate of output gap can be related with 0.015% increase in growth rate of CPI variable. The positive relationship between the output gap and inflation could be attributed to the fact that increase in the output gap reflects an increase in economic activities. This could lead to a significant increase the demand for goods and services that may outweigh the supply on the market. A higher output gap could lead to demand-pull inflation (Machlup, 1960).

Real effective exchange rate ($\ln REER$) exerts a significant and negative impact on inflation. Increase by 1% in real effective exchange rates can be related to decrease

in growth rate of CPI by 0.021–0.028%. The real effective exchange rate is a stimulus responsible for inflation, especially among countries that are heavily dependent on oil imports (Sek et al., 2015). Additionally, real effective exchange rate is not only a measure of marginal costs, but is closely related to the internal demand pressure: when the real effective exchange rate is above the trend, the domestic price level is below the price level of trading partners which will cause demand pressure, which should bring the domestic price level in line with foreign prices (Celasun et al., 2004).

The interest rate has a significant positive impact on inflation. 1% increase in interest rate growth is associated with 0.007–0.009% increase in inflation growth rate. The significant positive linkage between the interest rate and CPI shows the importance of the interest rate as a monetary policy instrument for controlling inflation. These findings are consistent with other studies about the linkage between interest rates and inflation (Kollmann, 2021).

1% increase of the current oil price growth rate lead to 0.010–0.013% increase in polish inflation growth rate. The relationship is statistically significant. However, lagged change of oil prices lead to decrease in current inflation in models (8) and (9). We suppose, that this relationship is a spurious linkage. There is no reason why Poland, as a so-called small open economy, would have an opposite relationship between global oil prices and inflation. These outcomes are consistent with other studies, where oil prices significant affects inflation (Álvarez et al., 2011; Ibrahim Anyars, Adabor, 2023; Misztal, 2011) Oil should be seen as one of the important factors contributing to the spread of inflation in the short term of the business cycle. In addition, most of the volatility in oil prices is passed on to the consumer side, as reflected in higher prices for goods and services (Elsayed et al., 2021). In the long term, oil prices may not have an impact on inflation due to the persistence of inflation (Elsayed et al., 2021; Salisu et al., 2017).

Growth rate of coal global prices turned out to be positive and statistically significant, both lagged and current values. 1% increase in current growth rate of global coal prices can be related to 0.004–0.010% increase in inflation growth rate. Additionally, the same level of increase in lagged growth rate of coal prices can be related to 0.018–0.023% increase in polish inflation growth rate. We suppose, that both, lagged and current, relationship can be relevant. Coal is an important factor for domestic inflation in Poland due to (1) the structure of the energy supply system and (2) its importance for household heating. In previous years, coal accounted for more than 45% of electricity generation and more than 67% of heat generation in Poland, respectively (Bijańska, Wodarski, 2024; Katarzyński, Przekota, 2024). A notable amount of this raw material is imported in advance due to e.g. the heating season. Global coal prices may therefore influence partly immediately, but also with some delay.

In case of global prices of natural gas and its linkage to inflation in Poland, there is an insignificant relationship, between both current or lagged change of prices and inflation growth rate. We suppose, the reason why this relationship is insignificant, is due to a relative low (compares to oil and coal) usage of natural gas in production and household heating. In fact, when the global price of natural gas increased, Polish government temporarily cut the taxes to lower inflation pressure (Grodzicki et al., 2023). Another explanation could be the consistent demand for natural gas compared to oil. It is also pointed out that natural gas prices are stable and relatively low compared to other energy sources (Sharma, Escobari, 2018). There is also third

Table 4. Models estimation results

Variable	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
const.	0.103* (0.054)	0.098* (0.058)	0.105* (0.055)	0.131** (0.052)	0.109* (0.056)	0.104* (0.056)	0.105* (0.054)	0.111** (0.052)	0.098* (0.050)
$\Delta \ln \text{CPI}(t-1)$	0.402*** (0.069)	0.391*** (0.074)	0.353*** (0.070)	0.269*** (0.072)	0.374*** (0.072)	0.380*** (0.073)	0.384*** (0.071)	0.292*** (0.071)	0.333*** (0.070)
$\Delta \ln \text{OG}$	0.011 (0.074)	0.009 (0.008)	0.007 (0.008)	0.002 (0.007)	0.010 (0.008)	0.009 (0.008)	0.010 (0.008)	0.009 (0.008)	0.015* (0.008)
$\ln \text{REER}$	-0.022* (0.012)	-0.021* (0.013)	-0.023** (0.012)	-0.028** (0.011)	-0.024* (0.012)	-0.023* (0.012)	-0.023* (0.012)	-0.024** (0.011)	-0.021* (0.011)
$\Delta \ln \text{IR}$	0.007*** (0.002)	0.009*** (0.002)	0.008*** (0.002)	0.007*** (0.002)	0.008*** (0.002)	0.009*** (0.002)	0.007*** (0.002)	0.008*** (0.002)	0.007*** (0.002)
$\Delta \ln \text{OP}$	0.013*** (0.004)						0.010* (0.005)		0.010** (0.005)
$\Delta \ln \text{OP}(t-1)$		-0.003 (0.005)						-0.010** (0.005)	-0.014*** (0.005)
$\Delta \ln \text{CP}$			0.010** (0.004)				0.004 (0.006)		0.004 (0.005)
$\Delta \ln \text{CP}(t-1)$				0.018*** (0.005)				0.023*** (0.005)	0.020*** (0.005)
$\Delta \ln \text{GP}$					0.003 (0.003)		0.001 (0.004)		0.002 (0.004)
$\Delta \ln \text{GP}(t-1)$						-0.000 (0.004)		-0.004 (0.003)	-0.005 (0.003)
dummy_1	-0.032*** (0.006)	-0.033*** (0.007)	-0.027*** (0.012)	-0.024*** (0.006)	-0.031*** (0.007)	-0.032*** (0.007)	-0.029*** (0.007)	-0.027*** (0.006)	-0.026*** (0.006)
dummy_2	-0.016*** (0.004)	-0.017*** (0.005)	-0.018*** (0.004)	-0.018*** (0.004)	-0.017*** (0.005)	-0.017*** (0.005)	-0.016*** (0.005)	-0.017*** (0.004)	-0.016*** (0.004)
dummy_3	0.022*** (0.006)	0.020*** (0.006)	0.019*** (0.006)	0.019*** (0.006)	0.020*** (0.007)	0.020*** (0.007)	0.021*** (0.006)	0.021*** (0.006)	0.024*** (0.006)
dummy_4	0.022*** (0.006)	0.024*** (0.007)	0.022*** (0.007)	0.022*** (0.006)	0.024*** (0.007)	0.024*** (0.007)	0.022*** (0.007)	0.020*** (0.006)	0.019*** (0.006)
R2	0.70	0.67	0.69	0.72	0.67	0.66	0.70	0.74	0.77
DW	2.15	2.17	2.30	2.18	2.18	2.18	2.18	2.22	2.27

Source: Own elaboration; ***, ** and * denote significance at 1%, 5% and 10% respectively

explanation, which we discussed earlier about the leading role of oil prices compared to other energy commodities. The correlation between these two variables is relatively high, thus they may carry the same information. Nevertheless, in models (5) and (6) we investigated only the impact of natural gas growth rate of prices and we find no significant relationship.

Models contain also several dummy variables. As we have argued, their presence results only from the need to achieve the normal distribution of residuals.

CONCLUDING REMARKS

The aim of this study was to estimate the impact of energy commodity prices on inflation in Poland using quarterly data for the period from Q2 2000 to Q3 2023. The analysis made it possible to answer the research question: What role do energy commodity prices have in shaping inflation in Poland? Subsequently, the empirical analysis revealed several key findings.

Lagged changes in the CPI significantly affect current inflation growth rate, indicating persistent inflationary trends. The real effective exchange growth rate negatively affects inflation growth rate, highlighting the importance of currency strength in managing the price level. Higher growth rates of IR correlate with higher growth rate of inflation, emphasising the complex short-term effects of monetary policy.

Oil and coal prices growth rates significantly affect growth rate of inflation, reflecting Poland's energy dependency. Natural gas prices have shown a limited impact on inflation due to lower consumption and mitigating policy measures. An additional explanation may be the much more consistent demand for natural gas compared to the less stable demand for oil.

The findings underscore the importance of exchange rate management and monetary policy in controlling inflation. The significant impact of energy prices suggests that energy market developments need to be closely monitored for their inflationary potential. The findings provide a solid understanding of the dynamics between energy commodity prices and inflation in Poland, offering valuable insights for policymakers in their efforts to effectively manage inflationary pressures. All the more so as the study of the behaviour of energy commodities and the direct and indirect impact of energy prices is crucial from the point of view of consumers, other mineral commodities, and the economy as a whole (Sharma, Escobari, 2018).

A limitation of the presented research is providing only short-term analysis and not taking into account asymmetry in the inflation response under the influence of energy commodity prices. Limitation is also the lack of information about the causality and impulse responses of inflation, which can show the formation of inflation in response to impulses from the energy commodity market. It is worth considering a multi-equation approach, perhaps a VECM model, or a VECM threshold, which will give the opportunity to investigate both the long-run relationship and asymmetry in the inflation response. Also it is good idea to extend models presented in this paper by adding money supply variables or by using weighted commodity prices (e.g. the share of a given commodity in consumption) to better reflect the structure of the relationship in a given country. In the context presented, further research is recommended. With this in mind, we plan to extend the study to other EU member states. In addition, we plan to look at other mineral raw materials, especially critical raw materials, which are essential for the energy transition.

An interesting aspect that could be included in further research is climate uncertainty. Studies conducted so far indicate that climate uncertainty contributes to inflationary pressures on agricultural products, food, energy commodities or non-energy commodities (Lucidi et al., 2024; Nam, 2021). Hence, understanding the economic consequences of climate uncertainty in an era of striving for climate neutrality seems a necessary step.

References

- Abdallah, C., Kpodar, K. (2023). How large and persistent is the response of inflation to changes in retail energy prices? *Journal of International Money and Finance*, 132, 102806. doi: <https://doi.org/10.1016/j.jimonfin.2023.102806>
- Agboola, E., Chowdhury, R., Yang, B. (2024). Oil price fluctuations and their impact on oil-exporting emerging economies. *Economic Modelling*, 132, 106665. doi: <https://doi.org/10.1016/j.econmod.2024.106665>
- Álvarez, L.J., Hurtado, S., Sánchez, I., Thomas, C. (2011). The impact of oil price changes on Spanish and euro area consumer price inflation. *Economic Modelling*, 28(1–2), 422–431. doi: <https://doi.org/10.1016/j.econmod.2010.08.006>
- Anwar, M.M., Khan, G.Y., Khan, S.J.I. (2017). Effect of Increase in Oil Price on Inflation in Pakistan. *International Review of Humanities and Scientific Research*, 2(2), 224–259.
- Bass, A. (2019). Do oil shocks matter for inflation rate in Russia: An empirical study of imported inflation hypothesis. *International Journal of Energy Economics and Policy*, 9(2), 288–294.
- Bednář, O., Čečrdlová, A., Kadeřábková, B., Řežábek, P. (2022). Energy prices impact on inflationary spiral. *Energies*, 15(9), 3443. doi: <https://doi.org/10.3390/en15093443>
- Bettarelli, L., Estefania-Flores, J., Furceri, D., Loungani, P., Pizzuto, P. (2023). Energy inflation and consumption inequality. *Energy Economics*, 124, 106823. doi: <https://doi.org/10.1016/j.eneco.2023.106823>
- Bijańska, J., Wodarski, K. (2024). Hard coal production in Poland in the aspect of climate and energy policy of the European Union and the war in Ukraine. Investment case study. *Resources Policy*, 88, 104390. doi: <https://doi.org/10.1016/j.resourpol.2023.104390>
- Bórawski, P., Bełdycka-Bórawska, A., Holden, L. (2023). Changes in the Polish Coal Sector Economic Situation with the Background of the European Union Energy Security and Eco-Efficiency Policy. *Energies*, 16(2), 726. doi: <https://doi.org/10.3390/en16020726>
- Bórawski, P., Bełdycka-Bórawska, A., Szymańska, E.J., Jankowski, K.J., Dubis, B., Dunn, J.W. (2019). Development of renewable energy sources market and biofuels in The European Union. *Journal of Cleaner Production*, 228, 467–484. doi: <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2019.04.242>
- Brown, S.P.A., Yücel, M.K. (2008). What drives natural gas prices? *The Energy Journal*, 29(2), 45–60. doi: <https://doi.org/10.5547/ISSN0195-6574-EJ-Vol29-No2-3>
- Brown, S.P.A., Yücel, M.K. (2002). Energy prices and aggregate economic activity: An interpretative survey. *The Quarterly Review of Economics and Finance*, 42(2), 193–208. doi: [https://doi.org/10.1016/S1062-9769\(02\)00138-2](https://doi.org/10.1016/S1062-9769(02)00138-2)
- Celasun, O., Gelos, R.G., Prati, A. (2004). Obstacles to disinflation: What is the role of fiscal expectations? *Economic Policy*, 19(40), 442–481. doi: <https://doi.org/10.1111/j.1468-0327.2004.00129.x>
- Chiang, T.C., Chen, P.-Y. (2023). Inflation risk and stock returns: Evidence from US aggregate and sectoral markets. *The North American Journal of Economics and Finance*, 68, 101986. doi: <https://doi.org/10.1016/j.najef.2023.101986>
- Chiou-Wei, S.Z., Chen, C.-F., Zhu, Z. (2008). Economic growth and energy consumption revisited. Evidence from linear and nonlinear Granger causality. *Energy Economics*, 30(6), 3063–3076. doi: <https://doi.org/10.1016/j.eneco.2008.02.002>
- Coletti, D., Lalonde, R., Masson, P., Muir, D., Snudden, S. (2021). Commodities and monetary policy: Implications for inflation and price level targeting. *Journal of Policy Modeling*, 43(5), 982–999. doi: <https://doi.org/10.1016/j.jpolmod.2021.02.013>
- Dąbrowski, M.A., Papież, M., Rubaszek, M., Śmiech, S. (2022). The role of economic development for the effect of oil market shocks on oil-exporting countries. Evidence from the interact-

- ed panel VAR model. *Energy Economics*, 110, 106017. doi: <https://doi.org/10.1016/j.eneco.2022.106017>
- Dergiades, T., Martinopoulos, G., Tsoulfidis, L. (2013). Energy consumption and economic growth: Parametric and non-parametric causality testing for the case of Greece. *Energy Economics*, 36. doi: <https://doi.org/10.1016/j.eneco.2012.11.017>
- Elsayed, A.H., Hammoudeh, S., Sousa, R.M. (2021). Inflation synchronization among the G7 and China: The important role of oil inflation. *Energy Economics*, 100, 105332. doi: <https://doi.org/10.1016/j.eneco.2021.105332>
- Enders, W., Granger, C.W.J. (1998). Unit-Root tests and asymmetric adjustment with an example using the term structure of interest rates. *Journal of Business, Economic Statistics*, 16(3), 304–311. doi: <https://doi.org/10.1080/07350015.1998.10524769>
- Enders, W., Siklos, P. L. (2001). Cointegration and threshold adjustment. *Journal of Business, Economic Statistics*, 19(2), 166–176. doi: <https://doi.org/10.1198/073500101316970395>
- Engle, R.F., Granger, C.W.J. (1987). Co-Integration and error correction: representation, estimation, and testing. *Econometrica*, 55(2), 251. doi: <https://doi.org/10.2307/1913236>
- Fasanya, I.O., Awodimila, C.P. (2020). Are commodity prices good predictors of inflation? The African perspective. *Resources Policy*, 69, 101802. doi: <https://doi.org/10.1016/j.resourpol.2020.101802>
- Fuller, W.A. (1976). *Introduction to statistical time series*. Iowa: J. Wiley, Sons.
- Garratt, A., Petrella, I. (2022). Commodity prices and inflation risk. *Journal of Applied Econometrics*, 37(2), 392–414. doi: <https://doi.org/10.1002/jae.2868>
- Geise, A., Piłatowska, M. (2015). Oil Prices, Production and inflation in the selected EU Countries: threshold cointegration approach. *Dynamic Econometric Models*, 14, 71. doi: <https://doi.org/10.12775/DEM.2014.004>
- Gozgor, G., Lau, C.K.M., Lu, Z. (2018). Energy consumption and economic growth: New evidence from the OECD countries. *Energy*, 153. doi: <https://doi.org/10.1016/j.energy.2018.03.158>
- Grodzicki, M.J., Surmacz, T., Mozdzen, M. (2023). Poland: Policies dealing with the inflation crisis. *Wirtschaft Und Gesellschaft*, 48(4), 519–544. doi: <https://doi.org/10.59288/wug484.170>
- Hamilton, J.D. (1983). Oil and the Macroeconomy since World War II. *Journal of Political Economy*, 91(2), 228–248. doi: <https://doi.org/10.1086/261140>
- Hamilton, J.D. (2011). Nonlinearities and the macroeconomic effects of oil prices. *Macroeconomic Dynamics*, 15(S3), 364–378. doi: <https://doi.org/10.1017/S1365100511000307>
- Herrera, A.M., Lagalo, L.G., Wada, T. (2015). Asymmetries in the response of economic activity to oil price increases and decreases? *Journal of International Money and Finance*, 50, 108–133. doi: <https://doi.org/10.1016/j.jimonfin.2014.09.004>
- Huawei, T. (2022). Does gross domestic product, inflation, total investment, and exchange rate matter in natural resources commodity prices volatility. *Resources Policy*, 79, 103013. doi: <https://doi.org/10.1016/j.resourpol.2022.103013>
- Ibrahim Anyars, S., Adabor, O. (2023a). The impact of oil price changes on inflation and disaggregated inflation: Insights from Ghana. *Research in Globalization*, 6, 100125. doi: <https://doi.org/10.1016/j.resglo.2023.100125>
- Ibrahim, M.H., Said, R. (2012). Disaggregated consumer prices and oil price pass-through: Evidence from Malaysia. *China Agricultural Economic Review*, 4(4), 514–529. doi: <https://doi.org/10.1108/17561371211284858>
- Karasek, A., Fura, B., Zajączkowska, M. (2023). Assessment of energy efficiency in the European Union Countries in 2013 and 2020. *Sustainability*, 15(4), 3414. doi: <https://doi.org/10.3390/su15043414>
- Katarzyński, D., Przekota, G. (2024). Pro-inflationary significance of energy commodity and electricity prices. *Acta Scientiarum Polonorum. Oeconomia*, 23, 29–40. doi: <https://doi.org/10.22630/ASPE.2024.23.2.7>
- Kilian, L. (2008). The economic effects of energy price shocks. *Journal of Economic Literature*, 46(4), 871–909. doi: <https://doi.org/10.1257/jel.46.4.871>
- Kilian, L. (2009). Not all oil price shocks are alike: disentangling demand and supply shocks in the crude oil market. *American Economic Review*, 99(3), 1053–1069. doi: <https://doi.org/10.1257/aer.99.3.1053>

- Kilian, L., Vigfusson, R.J. (2011). Are the responses of the U.S. economy asymmetric in energy price increases and decreases? Are responses of the U.S. economy asymmetric? *Quantitative Economics*, 2(3), 419–453. doi: <https://doi.org/10.3982/QE99>
- Kilian, L., Zhou, X. (2023). A broader perspective on the inflationary effects of energy price shocks. *Energy Economics*, 125, 106893. doi: <https://doi.org/10.1016/j.eneco.2023.106893>
- Kivimaa, P., Brisbois, M.C., Jayaram, D., Hakala, E., Siddi, M. (2022). A socio-technical lens on security in sustainability transitions: Future expectations for positive and negative security. *Futures*, 141, 102971. doi: <https://doi.org/10.1016/j.futures.2022.102971>
- Kollmann, R. (2021). Effects of Covid-19 on Euro area GDP and inflation: Demand vs. supply disturbances. *International Economics and Economic Policy*, 18(3), 475–492. doi: <https://doi.org/10.1007/s10368-021-00516-3>
- Kwiatkowski, D., Phillips, P.C.B., Schmidt, P., Shin, Y. (1992). Testing the null hypothesis of stationarity against the alternative of a unit root. *Journal of Econometrics*, 54(1–3), 159–178. doi: [https://doi.org/10.1016/0304-4076\(92\)90104-Y](https://doi.org/10.1016/0304-4076(92)90104-Y)
- Leszkiewicz-Kędzior, K. (2014). *Asymetryczne dostosowania cenowe na rynku paliw w Polsce*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Leszkiewicz-Kędzior, K., Welfe, A. (2014). Asymmetric price adjustments in the fuel market. *Central European Journal of Economic Modelling and Econometrics*, 6(2), 105–127.
- Lucidi, F.S., Pisa, M.M., Tancioni, M. (2024). The effects of temperature shocks on energy prices and inflation in the Euro Area. *European Economic Review*, 166, 104771. doi: <https://doi.org/10.1016/j.EUROCOREV.2024.104771>
- Machlup, F. (1960). Another view of cost-push and demand-pull inflation. *The Review of Economics and Statistics*, 42(2), 125–139. doi: <https://doi.org/10.2307/1926532>
- Min, H. (2022). Examining the impact of energy price volatility on commodity prices from energy supply chain perspectives. *Energies*, 15(21), 7957. doi: <https://doi.org/10.3390/en15217957>
- Mirza, N., Naqvi, B., Rizvi, S.K.A., Boubaker, S. (2023). Exchange rate pass-through and inflation targeting regime under energy price shocks. *Energy Economics*, 124, 106761. doi: <https://doi.org/10.1016/j.eneco.2023.106761>
- Miształ, P. (2011). Oddziaływanie światowych cen ropy naftowej na procesy inflacyjne w Polsce w okresie 1990–2010. *Studia i Prace Kolegium Zarządzania i Finansów. Szkoła Główna Handlowa*, 112, 20–35.
- Mohammadi, H. (2011). Long-run relations and short-run dynamics among coal, natural gas and oil prices. *Applied Economics*, 43(2), 129–137. doi: <https://doi.org/10.1080/00036840802446606>
- Mork, K.A. (1989). Oil and the macroeconomy when prices go up and down: an extension of hamilton's results. *Journal of Political Economy*, 97(3), 740–744. doi: <https://doi.org/10.1086/261625>
- Mork, K.A., Olsen, Y., Mysen, H.T. (1994). Macroeconomic responses to oil price increases and decreases in seven OECD Countries. *The Energy Journal*, 15(4), 19–35. doi: <https://doi.org/10.5547/ISSN0195-6574-EJ-Vol15-No4-2>
- Nam, K. (2021). Investigating the effect of climate uncertainty on global commodity markets. *Energy Economics*, 96, 105123. doi: <https://doi.org/10.1016/j.eneco.2021.105123>
- Narayan, P.K., Smyth, R. (2005). Electricity consumption, employment and real income in Australia: evidence from multivariate Granger causality tests. *Energy Policy*, 33(9), 1109–1116. doi: <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2003.11.010>
- Oberndorfer, U. (2009). Energy prices, volatility, and the stock market: Evidence from the Eurozone. *Energy Policy*, 37(12), 5787–5795. doi: <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2009.08.043>
- Ozcan, B., Ozturk, I. (2019). Renewable energy consumption-economic growth nexus in emerging countries: A bootstrap panel causality test. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 104, 30–37. doi: <https://doi.org/10.1016/j.rser.2019.01.020>
- Peersman, G., Van Robays, I. (2009). Oil and the Euro area economy. *Economic Policy*, 24(60), 603–651. doi: <https://doi.org/10.1111/j.1468-0327.2009.00233.x>
- Pesaran, M.H., Shin, Y. (1999). An autoregressive distributed-lag modelling approach to cointegration analysis. In: S. Strom (ed.), *Econometrics and Economic Theory in the 20th*

- Century*. Cambridge: Cambridge University Press, 371–413. doi: <https://doi.org/10.1017/CCOL521633230.011>
- Pesaran, M.H., Shin, Y., Smith, R. J. (2001). Bounds testing approaches to the analysis of level relationships. *Journal of Applied Econometrics*, 16(3), 289–326. doi: <https://doi.org/10.1002/jae.616>
- Prokopowicz, D. (2023). Poland's 2022 energy crisis as a result of the war in ukraine and years of neglect to carry out a green transformation of the energy sector. *International Journal of New Economics and Social Sciences*, 18(2), 113–131. doi: <https://doi.org/10.5604/01.3001.0054.3042>
- Przekota, G. (2022). Do high fuel prices pose an obstacle to economic growth – a study for poland. *Energies*, 15(18), 6606. doi: <https://doi.org/10.3390/en15186606>
- Przekota, G., Szczepańska-Przekota, A. (2022). Pro-inflationary impact of the oil market – a study for poland. *Energies*, 15(9), 3045. doi: <https://doi.org/10.3390/en15093045>
- Qiao, H., Qin, P., Liu, Y., Yang, Y. (2023). International energy trade and inflation dynamics: The role of invoicing currency use during the low carbon transition. *Energy Economics*, 128, 107178. doi: <https://doi.org/10.1016/j.eneco.2023.107178>
- Rubbo, E. (2024). What drives inflation? Lessons from disaggregated price data. *National Bureau of Economic Research*, 32194. doi: <https://doi.org/10.3386/w32194>
- Salisu, A.A., Isah, K.O., Oyewole, O.J., Akanni, L.O. (2017). Modelling oil price-inflation nexus: The role of asymmetries. *Energy*, 125, 97–106. doi: <https://doi.org/10.1016/j.energy.2017.02.128>
- Sek, S.K., Teo, X.Q., Wong, Y.N. (2015). A comparative study on the effects of oil price changes on inflation. *Procedia Economics and Finance*, 26, 630–636. doi: [https://doi.org/10.1016/S2212-5671\(15\)00800-X](https://doi.org/10.1016/S2212-5671(15)00800-X)
- Sharif, A., Aloui, C., Yarovaya, L. (2020). COVID-19 pandemic, oil prices, stock market, geopolitical risk and policy uncertainty nexus in the US economy: Fresh evidence from the wavelet-based approach. *International Review of Financial Analysis*, 70, 101496. doi: <https://doi.org/10.1016/j.irfa.2020.101496>
- Sharma, S., Escobari, D. (2018). Identifying price bubble periods in the energy sector. *Energy Economics*, 69, 418–429. doi: <https://doi.org/10.1016/j.eneco.2017.12.007>
- Siksnyte-Butkiene, I. (2021). Impact of the COVID-19 Pandemic to the sustainability of the energy sector. *Sustainability*, 13(23), 12973. doi: <https://doi.org/10.3390/su132312973>
- Śmiech, S., Papież, M., Rubaszek, M., Snarska, M. (2021). The role of oil price uncertainty shocks on oil-exporting countries. *Energy Economics*, 93, 105028. doi: <https://doi.org/10.1016/j.eneco.2020.105028>
- Thalassinos, E., Ugurlu, E., Muratoglu, Y. (2012). Income inequality and inflation in the EU. *European Research Studies Journal*, XV(1), 127–140. doi: <https://doi.org/10.35808/ersj/347>
- Van De Ven, D.J., Fouquet, R. (2017). Historical energy price shocks and their changing effects on the economy. *Energy Economics*, 62, 204–216. doi: <https://doi.org/10.1016/j.eneco.2016.12.009>
- Zheng, T., Gong, L., Ye, S. (2023). Global energy market connectedness and inflation at risk. *Energy Economics*, 126, 106975. doi: <https://doi.org/10.1016/j.eneco.2023.106975>

Acknowledgment

The publication was co-financed/financed from the subsidy granted to the Krakow University of Economics – Project nr 084/EED/2024/POT

Piotr Palac, a Bachelor's degree graduate in Economics, specializing in economic and financial analysis, and currently pursuing a Master's degree in Economic Analysis from the Krakow University of Economics. He's worked in public administration sector, including positions at the Ministry of Finance of Poland and Polish Economic Institute. He is the author of several research papers in the field of macroeconomics and finance. His research interests include macroeconomic data analysis, economic growth, inflation, and green economics.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8526-5945>

Address:

Krakow University of Economics
College of Economics and Finance
ul. Rakowicka 27
31-510 Kraków, Poland
e-mail: piotrpalacfinanse@gmail.com

Justyna Tomala, a research and teaching assistant in the Department of Entrepreneurship and Innovation at Krakow University of Economics. She holds a Master's degree in International Relations with honours from the Krakow University of Economics. Her research interests focus on critical raw materials, sustainable development, eco-innovation, and development economics. She is a member of the European Association of Environmental and Resource Economists, the Polish Association of Environmental and Resource Economists, and the Polish Economic Society.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6090-9337>

Address:

Krakow University of Economics
College of Economics and Finance
Department of Entrepreneurship and Innovation
ul. Rakowicka 27
31-510 Kraków, Poland
e-mail: justyna.tomala@uek.krakow.pl

XIAOLONG ZHOU

Guizhou University of Engineering Science, China

MINGYUE ZHANG

Guizhou University of Engineering Science, China

A Case Study on ESG Performance: Brand Equity, Brand Love and Brand Respect in a South Korean Ski Resort

Abstract: Objective: This study aims to investigate the structural relationships between the environmental, social and governance (ESG) performance of ski resorts and their brand equity value, encompassing brand awareness, perceived quality, brand associations and brand loyalty, as well as how these factors influence brand love and brand respect. Design/Method/Approach: To achieve this a web-based survey was conducted, and after eliminating outliers, data from a total of 390 responses were analyzed using the SPSS and AMOS statistical software packages. Findings: The research findings indicate a positive correlation between the Environmental, Social and Governance (ESG) performance of ski resorts and brand equity (comprising brand awareness, perceived quality, brand associations and brand loyalty). Moreover, within this relationship, there is a positive correlation between brand equity and the concepts of brand love and brand respect. Conclusions/Recommendation: This study reveals that in the ski resort industry, superior environmental, social and governance (ESG) performance significantly enhances brand equity dimensions such as brand awareness, perceived quality, brand associations and loyalty. Additionally, the enhancement of these brand equity dimensions further elevates consumer brand love and respect, highlighting their critical role in the branding of ski resorts. Originality/Value: This research underscores the significant impact of environmental, social and governance (ESG) performance on enhancing brand equity within the ski resort industry, linking sustainable practices to improved brand perception and loyalty. It provides valuable insights for industry stakeholders, demonstrating the tangible benefits of integrating ESG considerations into strategic and marketing initiatives, thereby enriching the literature on sustainable business practices in tourism.

Keywords: Brand equity; Brand love; Brand respect; ESG performance; Ski tourism

Received: 18 December 2023

Accepted: 13 December 2024

Suggested citation;

Zhou, X., Zhang, M. (2024). A Case Study on ESG Performance: Brand Equity, Brand Love and Brand Respect in a South Korean Ski Resort. *Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego [Studies of the Industrial Geography Commission of the Polish Geographical Society]*, 38(4), 25–49. doi: <https://doi.org/10.24917/20801653.384.2>

INTRODUCTION

Ski tourism, gaining popularity globally (Deng et al., 2023), plays a key role in economic development and job creation (Shih et al., 2009) while the industry faces new challenges and opportunities due to shifts in the sector (Krzesiwo, Mika, 2023). Climate change significantly impacts ski tourism, shortening ski seasons and leading to market stagnation (Krzesiwo, Mika, 2023). Environmental awareness among tourists (Ha et al., 2022) and advancements in ICT (Tseng et al., 2023) further transform the sector, introducing innovative practices like VR and AR (Lu et al., 2022). Despite extensive research on factors enhancing resort competitiveness, such as ESG (Moscovici, 2022), brand equity (Shin et al., 2023) there is a lack of clarity in applying these concepts in ski tourism. This study aims to clarify and apply ESG metrics, brand equity, brand love and brand respect in this context.

Ski tourism is gaining global popularity and plays a pivotal role in economic development and job creation. The ski tourism industry is highly seasonal and significantly affected by external factors like climate change, which has shortened ski seasons and led to market stagnation. The growing environmental awareness among tourists and advancements in ICTs are propelling sector transformations, including the adoption of innovative practices such as VR and AR. These technologies provide novel experiences and operational efficiencies, thereby enhancing the competitiveness of ski resorts.

This study has been conducted due to the increasing importance of sustainability in tourism and the necessity of integrating ESG practices into ski resorts, which are particularly susceptible to environmental changes. South Korea is the focus of this study due to its burgeoning ski industry and its rising popularity as a winter tourism destination, particularly post-2018 Pyeong Chang Winter Olympics. The South Korean ski market is distinguished by its advanced infrastructure and robust government support for winter sports tourism, establishing the nation as a pivotal player in the global ski tourism market. Moreover, South Korea's ski resorts, renowned for their integration of advanced technologies and sustainability practices, are prime examples for examining the impact of ESG on brand equity and consumer perceptions.

On the demand side, South Korean ski resorts draw on a diverse tourist base, comprising domestic and international visitors, with a notable increase from neighboring countries like China and Japan. The expanding middle class in these regions has driven the growing demand for ski tourism in South Korea. On the supply side, South Korean ski resorts are investing in cutting-edge facilities, snowmaking technology and digital innovations to enhance customer experiences and prolong the ski season, notwithstanding unpredictable weather conditions. Consequently, ski resorts are integral to South Korea's broader tourism strategy, with their success increasingly linked to sustainable business practices. This study aims to elucidate and apply ESG metrics, brand equity, brand love and brand respect within the context of South Korean ski resorts, offering insights on how sustainability initiatives can bolster brand perception and loyalty in this niche tourism market.

LITERATURE REVIEW

Ski Tourism

The tourism sector has become a truly global force for promoting economic growth and development (Martaleni et al., 2021). Along with tourism's development, travel for skiing

is becoming a favored form of tourism because of its strongly participative nature (Jing, 2007). Ice and snow landscapes can provide not only visually-stimulating experiences for people, but also opportunities for outdoor play and movement (Liu, Guo, 2023).

The skiing tourism industry is characterized by distinct seasonality (Shang et al., 2022), high dependence on external factors (Krzesiwo, Mika, 2023) and elevated levels of risk (Ruedl et al., 2015). These attributes introduce additional complexities to the branding operations within the ski tourism sector.

Moreover, the industry's growing focus on environmental sustainability has become increasingly important as ski resorts aim to enhance their image and competitiveness by adopting greener practices. However, this shift also brings the challenge of 'greenwashing' where companies may falsely claim or exaggerate their environmental efforts to attract eco-conscious consumers without making substantial changes (Sun et al., 2023).

In the context of ski tourism, greenwashing can undermine genuine efforts towards sustainability and create a misleading image of environmental responsibility. Some resorts may highlight superficial or symbolic actions, such as marketing their use of renewable energy sources or eco-friendly materials, while failing to address larger, more impactful issues such as carbon emissions from snowmaking or water consumption (Scott et al., 2021). Given the increased consumer demand for eco-friendly tourism options, it is essential for ski resorts to transparently communicate their sustainability initiatives and ensure their claims are backed by verifiable actions to avoid accusations of greenwashing (Ha et al., 2022).

Furthermore, the geographical distribution of ski resort research is characterized by a concentration on key regions such as Canada, Australia, Switzerland, the United States, Austria (Unbehaun et al., 2008) and Japan (Taheri, Thompson, 2020). However, it is essential to note the underrepresentation of regions like South Korea in the current discourse. An investigation into South Korea's ski industry could yield insights into the industry's expansion in unique and unconventional contexts.

ESG (Environmental, Social, Governance)

The United Nations Global Compact first proposed the concept of ESG (environmental, social, governance) in 2004 (Chen et al., 2023). In 2006, the Principles for Responsible Investment (PRI) launched by the United Nations further promoted the development of ESG investment globally (Chen et al., 2023). The same year, Goldman Sachs released an ESG research report, integrating the concepts of 'Environment (E), Society (S) and Governance (G)', thereby formalizing the ESG concept (Ramadhan et al., 2023).

Prior scholarly investigations have delved into diverse facets of ESG, encompassing its impact on profitability, financial performance, credit ratings and methodological disparities in ESG rating assessments (Dunbar et al., 2023). Research findings consistently affirm the positive influence of ESG performance on companies, evidenced by improved stock returns, enhanced firm value and reduced debt costs (Wang, Yang, 2023). While most studies acknowledge the positive contribution of ESG to corporate sustainability, it is crucial to emphasize that the initial implementation of ESG demands significant market resources and does not yield immediate economic benefits to companies (Dang et al., 2020). This situation can potentially lead to a competitive disadvantage in the market (Yang et al., 2023).

The ski industry is increasingly adopting ESG practices to address environmental challenges and consumer demands for sustainability. Environmental performance is pivotal for ski resorts due to their dependence on natural snowfall and stable weather conditions. Climate change poses a significant threat, with shorter ski seasons and inconsistent snow coverage becoming more prevalent (Scott et al., 2021). Many resorts are investing in artificial snowmaking technologies and energy-efficient infrastructure to counteract the impacts of climate change and reduce their carbon footprint by utilizing renewable energy sources (Wobus et al., 2017). These practices help maintain operational viability while enhancing the environmental perception of the resort's brand.

Social performance in the ski industry encompasses community engagement, fair labor practices and contributions to local economies. Resorts often act as key employers in rural areas, providing jobs and supporting local businesses during the ski season (Taheri, Thompson, 2020). Prioritizing employee welfare, safety and customer service can bolster a resort's social reputation, thereby strengthening its brand equity.

Governance performance focuses on transparency, ethical management and responsible decision-making. Resorts that implement strong governance practices – such as reporting on sustainability initiatives, adhering to environmental regulations and maintaining high standards of accountability – tend to build greater trust with customers and stakeholders (Broadstock et al., 2021). Governance in the ski industry also involves managing partnerships with local governments, investors and environmental organizations to ensure sustainable operations.

As ski resorts increasingly adopt ESG frameworks to mitigate environmental impact and enhance brand reputation (Broadstock et al., 2021), their branding strategies become more intertwined with sustainability. However, research on how ESG performance influences branding and customer loyalty in ski resorts, particularly in emerging markets like South Korea, is scarce. This study aims to bridge this gap by exploring the role of ESG practices in shaping brand equity and consumer perceptions within South Korea's ski tourism industry.

Brand Equity

Keller (1993) underscores in his research that the exploration of brand equity stems from two general motives: firstly, a financial motive driven by the need for accurate valuation of brand equity, either for accounting purposes such as assessing assets on balance sheets or for situations like mergers and acquisitions (De Oliveira et al., 2015); secondly, a strategic motive arises from the aim to enhance marketing efficiency, particularly pertinent in the current landscape of escalating market costs, intensifying competition and plateauing demand.

Currently, there is a lack of consensus among scholars regarding the dimensional distinctions of brand equity (Christodoulides et al., 2015). Aaker (1991) contends that brand equity encompasses not only tangible elements, such as product quality, but also intangible factors, including brand awareness, brand association and brand loyalty. In contrast, Keller (1993) delineates brand knowledge into two fundamental components: brand recognition and brand image emphasizing that positive brand equity wields a direct influence over a company's strategic capabilities, such as facilitating premium pricing, expanding distribution channels and enhancing marketing communication effectiveness, as well as achieving triumphant brand extensions and

licensing ventures (Christodoulides et al., 2006). Despite the various perspectives on the constituents of brand equity, the empirically most prevalent framework utilized in consumer-based brand equity domain modeling, appears to be Aaker's (1991) model (Christodoulides et al., 2015).

When applied to the context of ski tourism, brand equity takes on particular significance due to the highly competitive and seasonal nature of the industry. Ski resorts operate within a narrow timeframe, making it crucial for them to establish strong brand equity to maintain customer loyalty and attract repeat visitors despite the short operational window. In ski tourism, the tangible aspects of brand equity – such as service quality, the condition of ski facilities and safety measures – are fundamental for ensuring a positive customer experience (Taheri, Thompson, 2020). Resorts that consistently deliver high-quality experiences strengthen their brand equity and can command premium pricing, even in competitive markets.

Moreover, the intangible elements of brand equity, such as brand awareness and brand associations, are equally important in this industry. Brand awareness in ski tourism is often linked to a resort's reputation for environmental sustainability, especially as eco-conscious travelers increasingly favor destinations that demonstrate strong environmental responsibility (Namkung, Jang, 2013). For instance, ski resorts that invest in sustainable practices, such as renewable energy usage and effective snow management, can enhance their brand associations, contributing to a positive brand image in the minds of consumers.

Brand loyalty is another critical dimension in the ski tourism sector. Due to the seasonal nature of the industry, resorts must cultivate loyalty to ensure repeat visitation during each ski season. Research shows that brand loyalty in ski Tourism is influenced by various factors, including customer satisfaction, emotional connections to the destination (place attachment), and the perceived quality of services (Kim et al., 2021). Ski resorts with strong brand equity are more likely to retain loyal customers who not only return season after season but also recommend the resort to others, further expanding its brand presence.

Brand Love

Shimp and Madden (1998) delineated brand love as a relationship between a consumer and an object, encompassing a spectrum of eight levels, ranging from non-liking to loyalty (Shen et al., 2021). Further elucidating this nuanced bond, Carroll and Ahuvia (2006) articulated brand love as a passionate emotional attachment a consumer feels toward a specific trade name when satisfied with its offerings (Yu et al., 2019). Rossiter (2012) expanded upon this, positing that true brand love emerges only when a deep-seated affection and a sense of separation anxiety coalesce. However, some scholars argue that Sternberg's framework is more aptly applied to interpersonal love, distinguished by its bidirectional nature, whereas love towards inanimate objects is inherently unidirectional (Shen et al., 2021). Consequently, there is a cautious approach in applying the concept of love to destination studies (Aro et al., 2018).

In the context of ski tourism, brand love is primarily driven by brand equity dimensions, specifically brand awareness, brand associations, perceived quality and brand loyalty. Brand love is not solely an emotional connection but is cultivated through the positive experiences and associations visitors form with the resort. For instance, brand

awareness provides tourists with a basic understanding of a ski resort, while brand associations connect that awareness to specific emotional experiences, such as the resort's natural beauty, service quality and sustainability practices (Kim et al., 2021). When visitors perceive the quality of a resort's services as high, they are more likely to develop an emotional attachment, and this in turn strengthens brand loyalty.

Ski resorts that focus on delivering high-quality services and enhancing brand associations related to sustainability can foster deeper emotional connections, leading to stronger brand love. This emotional attachment drives repeat visits and encourages positive word-of-mouth, further amplifying the resort's brand value (Namkung, Jang, 2013). Future research should explore how the various dimensions of brand equity work together to foster brand love and how resorts can leverage these insights to strengthen their marketing strategies.

Brand Respect

In the marketing literature, brand love has had much attention but brand respect has been overlooked (Jahanvi, Sharma, 2021). Roberts (2004) posits that brand respect can be defined as a consumer's positive perceptions towards a specific brand. However, other scholars like Jahangir and Sharma (2021), as well as Shuv-Ami (2018), perceive brand respect as the 'functional attributes' of a brand, emphasizing that it is an affirmative attitude resulting from a consumer's evaluation of the brand based on trust, performance and reputation. Several sociologists and psychologists have affirmed that respect is the cornerstone of all effective businesses, establishing strong mutual relationships between consumers and brands (Jahanvi, Sharma, 2021). Without respect, love becomes meaningless, making respect indispensable for sustaining long-term love in relationships (Kim et al., 2021).

Brand respect, on the other hand, is grounded in tourists' rational evaluations of the resort's brand equity dimensions, particularly service quality, brand associations and brand loyalty. Unlike brand love, which is driven by emotional attachment, brand respect arises from trust and admiration for the resort's reliability and performance. Ski resorts that consistently deliver high perceived quality through well-maintained facilities and professional staff are more likely to earn brand respect, which, in turn, enhances the resort's overall reputation and customer loyalty (Taheri, Thompson, 2020).

Environmental sustainability also plays a key role in shaping brand respect. Resorts that take proactive measures to reduce their environmental impact, such as using renewable energy and responsibly managing resources, can increase positive brand associations and earn the trust of eco-conscious consumers (Namkung, Jang, 2013). This trust, grounded in governance and ethical management, strengthens tourists' respect for the resort and promotes long-term loyalty.

While direct research on brand respect in ski tourism is limited, it is clear that high perceived quality, strong brand associations and brand loyalty significantly contribute to consumer respect for a brand. Future studies should explore how these brand equity dimensions specifically impact brand respect, helping ski resorts build stronger functional and emotional connections with their visitors.

Theoretical framework and hypotheses development

As consumer preferences increasingly favor sustainable (Andereck, 2009) and ethical practices (Dang et al., 2020), brands aligning with these values witness a significant boost in recognition and trust (Sujanska, Nadanyiova, 2023). A survey by Tang et al. (2012) revealed that 82% of environmentally high-performing companies regard an enhanced corporate reputation as a key competitive edge. This underscores the vital importance of environmental stewardship in shaping brand equity and strategic market positioning. Chen et al. (2015) contends that green products, in harmony with consumer preferences for environmentally conscious practices, enhance the perception of quality. Implementing strategies such as proficient waste management and carbon offset initiatives aligns with consumer anticipations, thereby fostering favorable brand association, brand association, as posited by Sujanska and Nadanyiova (2023). Grounded in empirical evidence, research by Zulvianti et al. (2022) reveals that a blend of environmental and other critical elements significantly influences tourist contentment. Rodríguez-Molina et al. (2019) asserted that the satisfaction derived from a destination notably impacts the loyalty towards it. In the light of the aforementioned studies, we formulate the following research hypotheses:

H1-1: Environmental performance has a positive impact on brand awareness.

H1-2: Environmental performance has a positive impact on perceived quality.

H1-3: Environmental performance has a positive impact on brand association.

H1-4: Environmental performance has a positive impact on brand loyalty.

Godfrey (2005) argues that although philanthropic initiatives and corporate social responsibility (CSR) efforts may not produce explicit, tangible or discrete exchange values for firms, they contribute to the accumulation of intangible strategic assets like reputational capital. This, in turn, enhances brand recognition. On a related note, Wang et al. (2021) point out that consumer perceptions of CSR activities can positively influence brand awareness by increasing the likelihood that customers will recognize a brand. Continuing on this trajectory, societal factors are also considered to be related to perceived quality. Wang et al. (2021) contend that CSR and perceived quality are both geared towards generating perceptions of reliability, sincerity and mutual benefit. Moreover, existing research demonstrates that a company's social performance exerts a significant influence on consumer brand associations. Supporting this, a study by Banerjee and Dasgupta (2021) surveyed 322 respondents in the Kolkata metropolitan area and found a positive correlation between CSR initiatives in the edible oil sector and consumer perceptions of brand quality. Similarly, social performance has been shown to impact customer loyalty. A study by Martínez and Nishiyama (2019) showed that CSR positively influences not only brand image and perceived quality, but also brand awareness and brand loyalty. In the light of these findings, we propose the following hypotheses:

H2-1: Social performance has a positive impact on brand awareness.

H2-2: Social performance has a positive impact on perceived quality.

H2-3: Social performance has a positive impact on brand association.

H2-4: Social performance has a positive impact on brand loyalty.

There exists a complex yet distinct correlation between the quality of corporate governance and brand recognition (Esendemirli, Saygili, 2014). Specifically, good governance mechanisms – such as effective information disclosure, responsible corporate behavior and high levels of transparency (Gaa, 2009) – not only act as pillars that sustain

a firm's positive image in the public eye and media, but they also serve as the underlying factors that boost brand recognition. This positive exposure subsequently translates into higher brand recognition. When a firm demonstrates a transparent governance structure and clear accountability mechanisms, consumers are inclined to view it as a trustworthy enterprise (Mishra, 2018). This established trust inevitably converts into higher expectations for the quality of the enterprise's products or services, serving as a form of 'soft quality assurance'. Companies with robust, transparent governance structures that prioritize corporate social responsibility tend to encourage consumers to form more positive, valuable and meaningful associations with a brand. In practical terms, the public release of financial and corporate responsibility reports serves to further enhance consumers' trust in a brand, which then cements brand associations linked with words like 'honesty' and 'transparency' (Johari et al., 2018). Good governance mechanisms enable firms to manage their brand image and reputation more capably (Hidayanti et al., 2018). Once a positive brand image is firmly established, consumers are naturally more likely to engage in long-term relationships with it, consequently boosting brand loyalty. Based on the above research, we establish the following research hypotheses:

H3-1: Governance performance has a positive impact on brand awareness.

H3-2: Governance performance has a positive impact on perceived quality.

H3-3: Governance performance has a positive impact on brand association.

H3-4: Governance performance has a positive impact on brand loyalty.

High brand awareness not only enhances a brand's visibility but also bolsters the trust that consumers place in it (Molinillo et al., 2017). When a brand becomes well-known within its field, consumers are more likely to perceive it as trustworthy (Nguyen Viet, Nguyen Anh, 2021) because it has demonstrated its value in the market and has earned recognition from a broad customer base (Zhang, Zheng, 2021). This cultivated sense of trust is instrumental in building brand loyalty and further enhancing brand love (Firend, Alvandi, 2015). Simultaneously, brand recognition is an indispensable element in elevating brand esteem. It lays the essential groundwork and conditions for consumer admiration. A brand that enjoys high visibility secures a formidable position in the consumer psyche, acting as the preliminary step in securing their esteem (Karam, Saydam, 2015).

However, it is crucial to recognize that the relationship between brand awareness and brand love is not automatic. Brands must proactively work to meet consumer needs and expectations by delivering high-quality products and services (Khuong, Tram, 2015). When a brand consistently delivers high-quality products or services, it satisfies and often exceeds customer expectations, engendering a deep emotional response that can manifest as brand love (Yuliansyah, Handoko, 2019). This affection is not solely based on the functional attributes of the brand but also on the perceived excellence that contributes to the consumer's overall satisfaction and delight (Liao et al., 2022). Respect for a brand is cultivated through its demonstrated competence and delivery of quality. Consumers respect brands that consistently provide high-quality products or services, as this reflects the brand's commitment to excellence and reliability (Chen, Chang, 2011). This respect is a form of high esteem that goes beyond the initial satisfaction of quality and is an acknowledgment of the brand's superior position in the market.

Social identity theory underpins the nexus between brand associations and brand love proposing that consumers may harbor profound love for brands whose associative content resonates with their personal identities, values and lifestyles, thus rendering

the brand intimately linked to their self-concept (Hawes, 2015). Social identity theory also elucidates the relationship between brand associations and brand respect. When consumers perceive a brand as emblematic of their social group or as an aspirational identity, respect for the brand is heightened (Kuo, Hou, 2017). The brand is not only a choice but becomes represents the consumer's self-image and social standing (Papadopoulos et al., 2018).

Regular engagement from loyal customers, such as repeat purchases and positive referrals, not only enhances brand recognition but also builds emotional connections, leading to brand love (Song, Kim, 2022). Moreover, loyal consumers often perceive a brand as a reflection of their social identity and image. In this context, brand love is not solely derived from the product's qualities; it also emerges from the lifestyle, values and social status that the brand represents, further integrating the brand into the consumer's personal identity (Oyenuga et al., 2021). Loyal customers often harbor a profound trust and affinity towards a brand, which translates into a deep respect for it. Consequently, these consumers are inclined to propagate a brand's values through word-of-mouth, thereby enhancing its image and indirectly elevating other consumers' respect for it (Pervaiz, 2023). Moreover, ongoing interactions between the brand and its devoted customers, such as after-sales service and customer relationship management, serve to further strengthen positive sentiments towards the brand, thereby boosting its prestige (Sari et al., 2021). Based on the above research, we establish the following research hypotheses:

H4-1: Brand awareness has a positive impact on brand love.

H4-2: Brand awareness has a positive impact on brand respect.

H4-3: Perceived quality has a positive impact on brand love.

H4-4: Perceived quality has a positive impact on brand respect.

H4-5: Brand association has a positive impact on brand love.

H4-6: Brand association has a positive impact on brand respect.

H4-7: Brand loyalty has a positive impact on brand love.

H4-8: Brand loyalty has a positive impact on brand respect.

Figure 1 shows the proposed conceptual framework. A total of four study constructs (i.e. ESG Performance, Brand equity, Brand Love, and Brand Respect) are included in Figure 1.

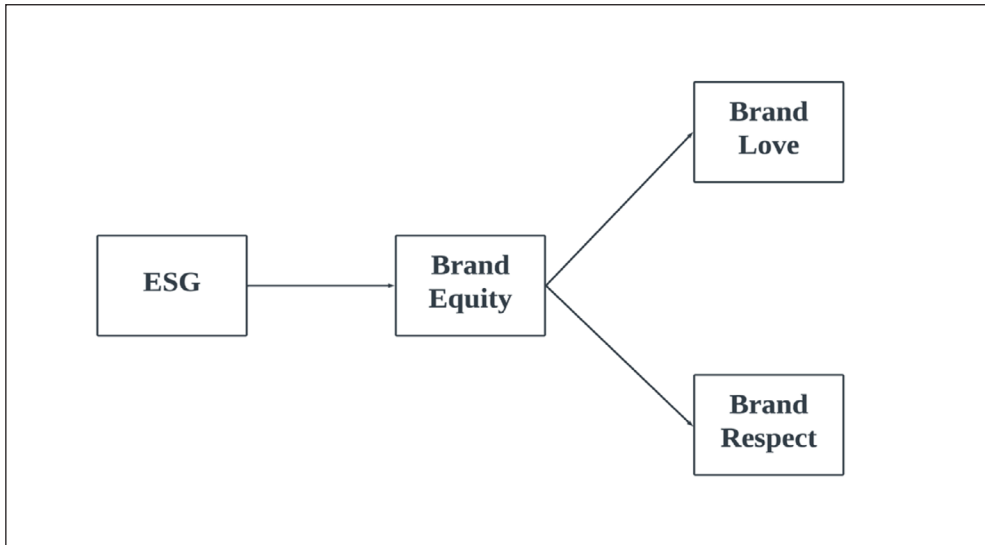
RESEARCH DESIGN

Questionnaire Design

In this study, the questionnaire was designed to encompass two main sections. The first focuses on participants' perceptions regarding ESG factors, brand equity components and the affective dimensions of branding, which include brand love and brand respect.

A preliminary list of measurement items was prepared through a review of the literature related to ESG performance (Bae et al., 2023; *ESG Reporting Guide 2019*; Matos, 2020; Sahin et al., 2022), brand equity (Baalbaki, Guzmán, 2016; Yoo et al., 2000; Yoo, Donthu, 2001b), brand love (Carroll, Ahuvia, 2006; Song, Bae, et al., 2019; Song, Wang, et al., 2019), and brand respect (Song, Bae, et al., 2019; Song, Wang, et al., 2019). Multi-item and five-point Likert scales from 'Extremely disagree' (1) to 'Extremely agree' (5) were employed to measure study constructs. Considering the specific survey items, ESG

Figure 1. Conceptual Model

Source: author

performance was evaluated with fourteen items (five on environmental performance, five on social performance and four on governance performance) (e.g. 'I believe that High1 Resort is excelling in reducing greenhouse gases', and 'It is my impression that High1 Resort is excelling in staff education and training' and 'I am of the opinion that High1 Resort actively opposes corruption and bribery'). Brand equity is operationalized with sixteen items (three on brand awareness; five on perceived quality; three on brand association; five on brand loyalty) (e.g. 'I possess a thorough knowledge of High1 Resort'; 'The ski trails at High1 Resort are of exceptionally high quality'; 'The features of High1 Resort readily spring to mind'; and 'I am committed to visiting High1 Resort on a regular basis'). Meanwhile brand love was evaluated by five items (e.g. 'I cherish High1 Resort deeply'). In addition, brand respect was operationalized with three items (e.g. 'I speak highly of High1 Resort').

To analyze the collected data, SPSS 27 and AMOS 26 software were employed for statistical analysis. Initially, Mahalanobis distance was used to detect and exclude multivariate outliers, ensuring the robustness of the data. Confirmatory Factor Analysis (CFA) was then performed to assess the reliability and validity of the constructs, with metrics such as Composite Reliability (CR), Average Variance Extracted (AVE), and Cronbach's alpha evaluated. Structural Equation Modeling (SEM) was utilized to test the hypothesized relationships between constructs, enabling the identification of direct and indirect effects. Model fit indices, including χ^2/df , RMR, CFI, NFI, GFI and AGFI, were examined to ensure the structural model's appropriateness. Bootstrapping methods were applied to confirm the stability and significance of the results. These analytical techniques collectively provided a comprehensive understanding of the relationships between ESG performance, brand equity, brand love and brand respect.

The final section of the questionnaire includes questions designed to collect basic demographic information about the participants, such as their place of residence, age, gender, education level, marital status, monthly income and occupation. This information

will provide insights into the participants’ backgrounds and demographic characteristics, enhancing the understanding of their exposure to different skiing tourism destinations, consumption habits and potential demands for skiing tourism. In order to enhance the content and face validity of our research instrument, a pre-test was conducted with a panel consisting of four academics, six practitioners and seven frequent customers within the ski resort industry. Their valuable feedback led to substantial revisions and refinements of the initial questionnaire. The specific measurement items for each construct are provided in the table below.

Table 1. Measurement items

Constructs	Items	References
Environmental Performance (EP)	I believe that High1 Resort is excelling in reducing greenhouse gases.	Bae et al.,2023; Boufounou et al., 2023; <i>ESG Reporting Guide 2019, 2019</i> ; Matos, 2020; Narula et al., 2023; Sahin et al., 2022; Zahid et al., 2023
	I also think that High1 Resort is performing admirably in diminishing wastewater.	
	In my opinion, High1 Resort is doing well in reducing solid waste.	
	I think that High1 Resort is doing well in the utilization of renewable energy.	
	I am of the opinion that High1 Resort is proficiently improving the company’s environmental footprint.	
Social Performance (SP)	I believe that High1 Resort is effectively safeguarding the health of its employees.	Bae et al., 2023; Boufounou et al., 2023; <i>ESG Reporting Guide 2019, 2019</i> ; Matos, 2020; Narula et al., 2023
	I think that High1 Resort ensures equal job opportunities for female and male staff.	
	It is my impression that High1 Resort is excelling in staff education and training.	
	I think that High1 Resort is making a significant contribution to society.	
	I am convinced that High1 Resort is making a substantial contribution to the development of the local community.	
Corporate Governance (CG)	I am of the opinion that High1 Resort actively opposes corruption and bribery.	Matos, 2020; Sahin et al., 2022
	I believe the remuneration of the High1 Resort management to be reasonable.	
	The composition, size, and gender ratio of the High1 Resort’s board are, in my view, sensible.	
	I also consider the internal controls and risk management practices of High1 Resort to be judicious.	
Brand Awareness (BA)	I am more familiar with High1 Resort compared to other competing ski resorts.	Kim, H., Kim, W.G. 2005; Pina, Dias, 2021; Yoo, Donthu, 2001b
	I possess a thorough knowledge of High1 Resort.	
	I am well-acquainted with the characteristics of High1 Resort, such as its diverse ski trails and modern facilities.	

Perceived Quality (PQ)	The ski trails at High1 Resort are of exceptionally high quality.	Baalbaki, Guzmán, 2016; Yoo et al., 2000; Yoo, Donthu, 2001
	The surrounding scenery of High1 Resort is remarkably beautiful.	
	The quality of accommodation and dining at High1 Resort is superior.	
	The transportation at High1 Resort is exceedingly convenient.	
	The quality of the infrastructure around High1 Resort is superior.	
Brand Association (BAS)	High1 Resort possesses a unique image when compared to other ski resorts.	Pina, Dias, 2021; Yoo et al., 2000; Yoo, Donthu, 2001
	The symbols or logos of High1 Resort are easily memorable.	
	The features of High1 Resort readily spring to mind.	
Brand Loyalty (BL)	I intend to continue patronizing High1 Resort in the future.	Cambra-Fierro et al., 2019; Pina, Dias, 2021; Yoo et al., 2000; Yoo, Donthu, 2001
	High1 Resort is my preferred choice among various ski resort options.	
	As long as High1 Resort exists, the likelihood of me selecting an alternative ski resort is low.	
	I regard High1 Resort as the premier destination for skiing and recreation.	
	I am committed to visiting High1 Resort on a regular basis.	
Brand Love (BLO)	I cherish High1 Resort deeply.	Carroll, Ahuvia, 2006; Song, Bae, et al., 2019; Song, Wang, et al., 2019
	High1 Resort brings me immense joy.	
	I believe High1 Resort to be truly marvelous.	
	The mere thought of High1 Resort uplifts my spirits.	
	Utilizing High1 Resort invigorates me.	
Brand Respect (BR)	I speak highly of High1 Resort.	Jahanvi, Sharma, 2021; Song, Bae, et al., 2019; Song, Wang, et al., 2019
	I am enchanted by High1 Resort.	
	I perceive High1 Resort as a sincere corporation.	

Source: author

3.2. Data Collection

The data for this study were collected at High1 Ski Resort, one of South Korea's premier ski destinations, widely favored by skiing and snowboarding enthusiasts. The resort has gained recognition for its exceptional performance in ESG domains, rendering it an ideal location for this survey. Data collection took place from October 15th to November 21st, 2023. Embrian provided valuable assistance in executing the survey. A dedicated team of 15 well-trained surveyors approached visitors at High1 Ski Resort randomly, inviting them to participate in the survey. Visitors were approached during various times of the day and week, covering both peak and non-peak periods to ensure the sample captured a broad range of customers, including families, solo travelers and groups. Efforts

were made to include both domestic and international tourists, reflecting the actual demographic composition of High1 Ski Resort's visitors as reported in the resort's annual customer statistics. Those who met the criteria and expressed their willingness to participate received links to the questionnaire. In total, 420 survey questionnaires were distributed. Following the removal of responses with excessively brief completion times and those exhibiting uniform responses across all items, 390 valid questionnaires remained. This yielded an impressive valid questionnaire rate of 93%. The specific details are shown in Table 2.

Table 2. Demographic characteristics of the respondents (N = 390)

Variable	N(%)	Variable	N(%)
Age		3,000,000–3,990,000 ₩	58 (1.9)
Under 20 years old	31 (7.9)	4,000,000–4,990,000 ₩	42 (10.8)
20~29 years old	117 (30.0)	5,000,000–5,990,000 ₩	83 (21.3)
30~39 years old	98 (25.1)	6,000,000–6,990,000 ₩	67 (17.2)
40~49 years old	78 (20.0)	7,000,000–7,990,000 ₩	36 (9.2)
50~59 years old	47 (12.1)	Over 8,000,000 ₩	31 (7.9)
60 years old and above	19 (4.9)	Occupation	
Gender		Public Servant / Public Institution Employee	51 (13.1)
Male	203 (52.1)	Corporate Executive	62 (15.4)
Female	187 (47.9)	Freelancer	60 (15)
Education		White-collar worker	70 (17.9)
Junior High School or below	37 (9.5)	Blue-collar worker	51 (13.1)
High School/ Vocational School	79 (20.3)	Student	15 (38.8)
Associate degree/ Bachelor's Degree	185 (47.4)	Retired	30 (7.7)
Master's Degree or above	89 (22.8)	Others	51 (13.1)
Income		Marital status	
Blow 1,000,000 ₩	13 (3.3)	Single	165 (42.3)
1,000,000–1,990,000 ₩	27 (6.9)	Married	192 (49.2)
2,000,000–2,990,000 ₩	33 (8.5)	Divorced	33 (8.5)

Source: author

RESULTS

Measurement model

Prior to data analysis, Mahalanobis distance was employed to identify multivariate outliers. The results revealed two extreme cases. These outliers were subsequently removed to facilitate further analysis, leaving a total of 388 responses for consideration. The measurement model was first generated to assess the quality of the measurements. A confirmatory factor analysis was utilized. The results of the measurement model assessment with a maximum likelihood estimation method showed an adequate fit to the

Table 3. Results of measurement models

Constructs	EP	SP	GP	BA	PQ	BAS	BL	BLO	BR	Items	Results
Environmental Performance (EP)	0.800	0.360	0.300	0.417	0.320	0.431	0.371	0.402	0.228	EP1	0.800
										EP2	0.745
										EP3	0.837
										EP4	0.817
										EP5	0.689
Social Performance (SP)	0.130	0.834	0.423	0.479	0.404	0.527	0.549	0.440	0.350	SP1	0.782
										SP2	0.811
										SP3	0.862
										SP4	0.873
										SP5	0.839
Governance Performance (GP)	0.090	0.179	0.775	0.469	0.380	0.493	0.430	0.402	0.454	GP1	0.784
										GP2	0.776
										GP3	0.733
										GP4	0.807
Brand Awareness BA	0.174	0.229	0.220	0.787	0.330	0.541	0.528	0.482	0.467	BA1	0.841
										BA2	0.769
										BA3	0.747
Perceived Quality (PQ)	0.102	0.163	0.144	0.109	0.802	0.342	0.310	0.398	0.313	PQ1	0.756
										PQ2	0.820
										PQ3	0.765
										PQ4	0.850
										PQ5	0.816
Brand Associations (BAS)	0.186	0.278	0.243	0.293	0.117	0.823	0.444	0.418	0.430	BAS1	0.769
										BAS2	0.832
										BAS3	0.864
Brand Loyalty (BL)	0.138	0.301	0.185	0.279	0.096	0.197	0.823	0.460	0.266	BL1	0.759
										BL2	0.800
										BL3	0.852
										BL4	0.873
										BL5	0.829
Brand Love (BLO)	0.162	0.194	0.167	0.232	0.158	0.175	0.212	0.748	0.228	BLO1	0.741
										BLO2	0.841
										BLO3	0.773
										BLO4	0.699
										BLO5	0.677
Brand Respect (BR)	0.052	0.123	0.206	0.218	0.098	0.185	0.071	0.052	0.763	BR1	0.701
										BR2	0.837
										BR3	0.745
CR	0.855	0.919	0.858	0.829	0.900	0.862	0.913	0.846	0.806	Model fit CMIN/DF: 1.735 RMR: 0.039 GFI:0.904 AGFI:0.889 CFI: 0.962 NFI: 0.914	
Cronbach's Alpha	0.880	0.917	0.854	0.827	0.895	0.861	0.909	0.858	0.805		

Note: The values of AVE highlighted in bold are along the diagonal. Correlations among latent constructs are above the diagonal. The squared correlations among latent constructs are displayed below the diagonal. The last column of the table presents the factor loadings from the confirmatory factor analysis (CFA). All standardized factor loadings are significant at $p < 0.01$.

Source: author

data ($\chi^2/df = 1.735$, $p < .01$, $RMR = .039$, $CFI = .962$, $NFI = .914$, $GFI = .904$, $AGFI = .889$). All standardized loadings were significant at $p < .01$, confirming the strength of their relationships with the latent variables. The standardized factor loadings of each item are significant and exceed the cutoff value of 0.5, ranging from 0.677 to 0.873, which indicates that the items effectively measure the constructs. Cronbach's alpha coefficients for the latent variables ranged from 0.805 to 0.907, all surpassing the threshold of 0.5. The CR values ranged from 0.806 to 0.919, all exceeding the threshold of 0.7. This suggests that the measurement model exhibits acceptable reliability. The AVE values (highlighted in bold are along the diagonal) ranged from 0.748 to 0.834, each of these values exceeds their corresponding correlations with other factors, thus demonstrating robust discriminant validity. These types of evidence supported the convergent and discriminant validity of the measurements.

Structural model

The study's findings elucidate that ESG performance markedly influences key brand metrics. Importantly, the research accentuates the nexus between these metrics and brand affection indicators, such as brand love (BLO) and brand respect (BR).

Specifically, environmental performance (EP) exerts a positive effect on brand affection (BA) (path coefficient: 0.240, $p < 0.001$), perceived quality (PQ) (path coefficient: 0.165, $p < 0.001$), brand association strength (BAS) (path coefficient: 0.233, $p < 0.001$), and brand loyalty (BL) (path coefficient: 0.168, $p < 0.001$). Social performance (SP) also shows a significant positive impact on these brand metrics: BA (path coefficient: 0.282, $p < 0.001$), PQ (path coefficient: 0.401, $p < 0.001$), BAS (path coefficient: 0.325, $p < 0.001$), and BL (path coefficient: 0.251, $p < 0.001$). Similarly, governance performance (GP) positively influences BA (path coefficient: 0.300, $p < 0.001$), PQ (path coefficient: 0.231, $p < 0.001$), BAS (path coefficient: 0.299, $p < 0.001$), and BL (path coefficient: 0.223, $p < 0.001$). These results underscore the critical role of SP and GP in enhancing brand equity dimensions.

Moreover, the impact of these brand equity dimensions on BLO and BR is significant. BA notably influences both BLO (path coefficient: 0.278, $p < 0.001$) and BR (path coefficient: 0.208, $p < 0.001$). The effect of PQ on BLO (path coefficient: 0.220, $p < 0.001$) and BR (path coefficient: 0.109, $p < 0.01$) is substantial. BAS positively contributes to BLO (path coefficient: 0.159, $p < 0.01$) and BR (path coefficient: 0.176, $p < 0.01$). Furthermore, BL significantly affects BLO (path coefficient: 0.138, $p < 0.01$) and BR (path coefficient: 0.241, $p < 0.001$). These findings indicate a strong correlation between higher brand awareness, perceived quality, brand association and brand loyalty with increased brand love and respect, highlighting their importance in cultivating a robust brand image.

Table 4. Hypothesis Testing results

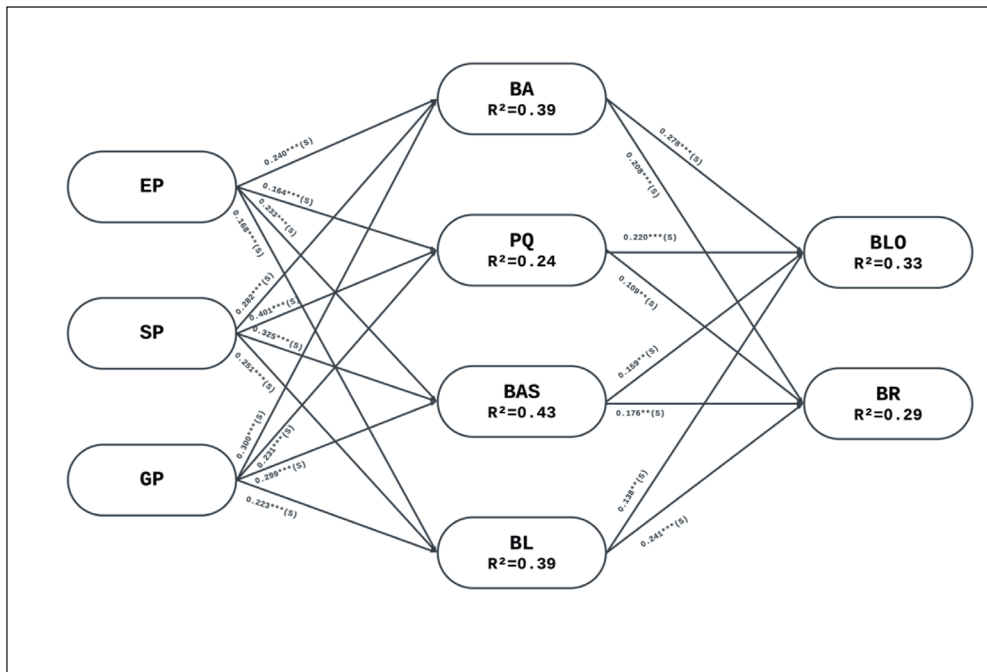
	Hypothesis	Coefficients	t-Value	P-value	Results
H1-1	EP→BA	0.240	5.122	***	Accepted
H1-2	EP→PQ	0.165	3.441	***	Accepted
H1-3	EP→BAS	0.233	5.165	***	Accepted
H1-4	EP→BL	0.168	3.844	***	Accepted

H2-1	SP→BA	0.282	5.687	***	Accepted
H2-2	SP→PQ	0.401	4.925	***	Accepted
H2-3	SP→BAS	0.325	6.708	***	Accepted
H2-4	SP→BL	0.251	8.438	***	Accepted
H3-1	GP→BA	0.300	6.002	***	Accepted
H3-2	GP→PQ	0.231	4.521	***	Accepted
H3-3	GP→BAS	0.299	6.196	***	Accepted
H3-4	GP→BL	0.223	4.803	***	Accepted
H4-1	BA→BLO	0.278	4.713	***	Accepted
H4-2	BA→BR	0.208	3.407	***	Accepted
H5-1	PQ→BLO	0.220	4.637	***	Accepted
H5-2	PQ→BR	0.109	2.186	**	Accepted
H6-1	BAS→BLO	0.159	2.927	**	Accepted
H6-2	BAS→BR	0.176	3.040	**	Accepted
H7-1	BL→BLO	0.138	2.684	**	Accepted
H7-2	BL→BR	0.241	4.347	***	Accepted

Source: author

As depicted in Figure 2, R-squared values indicate that 39% of brand awareness is explained by its antecedents, 24% of perceived quality, 43% of brand association, 39% of brand loyalty, 33% of brand love and 29% of brand respect. These R-squared values in the structural model signify that the proposed model possesses robust explanatory power, demonstrating the effectiveness of the hypothesized relationships.

Figure 2. Structural model results

Source: own elaboration

CONCLUSION

Research Conclusions and Discussion

The analysis reveals that ESG performance significantly enhances brand equity, with environmental performance driving higher brand awareness, perceived quality, brand associations and loyalty. Social performance and governance also contribute to these dimensions, highlighting the importance of community engagement, employee welfare and ethical management in shaping positive consumer perceptions. These findings underscore the role of ESG practices in fostering a strong, trusted brand image within the ski tourism industry.

Additionally, brand equity dimensions such as awareness, quality, associations and loyalty positively influence brand love and respect, emphasizing their importance in building emotional and rational consumer connections. Strong ESG performance thus enhances not only loyalty but also deepens consumer attachment and admiration for ski resort brands.

This study highlights the critical role of ESG performance in shaping brand equity, brand love and brand respect in the ski tourism industry. The research demonstrates that strong ESG practices enhance brand loyalty, build consumer trust and foster emotional connections, thereby improving brand reputation and long-term competitiveness in the eco-conscious tourism market.

Research Limitations and Future Research

One limitation of this study is its focus on South Korean ski resorts. Future research could investigate whether these findings apply to ski resorts in other regions, such as the Alps or Rockies, where varying environmental and social contexts may shape different consumer expectations and brand dynamics. Expanding the geographic scope of future studies would provide a more comprehensive understanding of how ESG performance influences brand equity and consumer loyalty across diverse tourism destinations.

Additionally, this research primarily employed quantitative methods to assess brand equity dimensions and ESG performance. Future studies could benefit from incorporating qualitative approaches, such as in-depth interviews or case studies, to explore the nuances of how ESG practices influence brand perception and consumer behavior. This mixed-methods approach would offer a more holistic perspective on the interplay between sustainable business practices and brand equity, potentially uncovering insights that may not be captured through quantitative analysis alone.

Furthermore, this study acknowledges the potential risk of greenwashing in influencing the implementation of ESG practices within the ski tourism industry. While ESG performance is increasingly used as a benchmark for sustainability, some ski resorts may exaggerate or misrepresent their environmental initiatives to attract eco-conscious consumers. This not only undermines the credibility of genuine sustainability efforts but may also mislead stakeholders and reduce trust in ESG claims. Future research should consider this issue by examining the transparency and authenticity of ESG reporting in ski resorts and exploring mechanisms to mitigate the risk of greenwashing in the tourism sector.

References

- Aaker, D.A. (1991). *Managing brand equity*. Free Press.
- Andereck, K.L. (2009). Tourists' perceptions of environmentally responsible innovations at tourism businesses. *Journal of Sustainable Tourism*, 17(4), 489–499. doi: <https://doi.org/10.1080/09669580802495790>
- Aranda-Cuéllar, P., López-Morales, J.M., Such-Devesa, M.J. (2021). Winter tourism dependence: A cyclical and cointegration analysis. Case study for the Alps. *Tourism Economics*, 27(7), 1540–1560. doi: <https://doi.org/10.1177/1354816620932007>
- Aro, K., Suomi, K., Saraniemi, S. (2018). Antecedents and consequences of destination brand love – A case study from Finnish Lapland. *Tourism Management*, 67, 71–81. doi: <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2018.01.003>
- Bae, G.-K., Lee, S.-M., Luan, B.-K. (2023). The impact of ESG on brand trust and word of mouth in food and beverage companies: focusing on Jeju Island tourists. *Sustainability*, 15(3), 2348. doi: <https://doi.org/10.3390/su15032348>
- Bai, Z., Zhang, Y. (2021). Sustainability of Ski Tourism in China: An integrated model of skiing tourists' willingness to pay for environmental protection. *Sustainability*, 13(16). doi: <https://doi.org/10.3390/su13168883>
- Banerjee, A., Dasgupta, R. (2021). Cooking a socially responsible image for the urban consumers: Does it work with the cooking oil brands? *Social Responsibility Journal*, 17(1), 127–148. doi: <https://doi.org/10.1108/SRJ-01-2018-0012>
- Berard-Chenu, L., Francois, H., Morin, S., George, E. (2022). The deployment of snowmaking in the French Ski Tourism industry: A path development approach. *Current Issues in Tourism*. doi: <https://doi.org/10.1080/13683500.2022.2151876>
- Bergkvist, L., Bech-Larsen, T. (2010). Two studies of consequences and actionable antecedents of brand love. *Journal of Brand Management*, 17(7), 504–518. doi: <https://doi.org/10.1057/bm.2010.6>
- Boufounou, P., Moustairas, I., Toudas, K., Malesios, C. (2023). ESGs and customer choice: some empirical evidence. *Circular Economy and Sustainability*. doi: <https://doi.org/10.1007/s43615-023-00251-8>
- Broadstock, D.C., Chan, K., Cheng, L.T.W., Wang, X. (2021). The role of ESG performance during times of financial crisis: Evidence from COVID-19 in China. *Finance Research Letters*, 38, 101716. doi: <https://doi.org/10.1016/j.frl.2020.101716>
- Carroll, B.A., Ahuvia, A.C. (2006). Some antecedents and outcomes of brand love. *Marketing Letters*, 17(2), 79–89. doi: <https://doi.org/10.1007/s11002-006-4219-2>
- Chen, C.-F., Chang, Y.-Y. (2011). *Impact of brand awareness, perceived quality and customer loyalty on brand profitability and purchase intention: A resellers' view*. Retrieved from: https://www.researchgate.net/profile/Fatiha-Dilmi-2/publication/334362416_mqal_alasthmar_fy_rasmal_allamt_altjaryt/links/5d258ac6a6fdcc2462d071ad/mqal-alasthmar-fy-rasmal-allamt-altjaryt.pdf (access: 15.11.2024).
- Chen, S., Song, Y., Gao, P. (2023). Environmental, social, and governance (ESG) performance and financial outcomes: Analyzing the impact of ESG on financial performance. *Journal of Environmental Management*, 345, 118829–118829. doi: <https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2023.118829>
- Chen, Y.-S., Lin, C.-Y., Weng, C.-S. (2015). The influence of environmental friendliness on green trust: The mediation effects of green satisfaction and green perceived quality. *Sustainability*, 7(8), 10135–10152. doi: <https://doi.org/10.3390/su70810135>
- Christodoulides, G., Cadogan, J.W., Veloutsou, C. (2015). Consumer-based brand equity measurement: Lessons learned from an international study. *International Marketing Review*, 32(3/4), 307–328. doi: <https://doi.org/10.1108/IMR-10-2013-0242>
- Christodoulides, G., De Chernatony, L., Furrer, O., Shiu, E., Abimbola, T. (2006). Conceptualising and Measuring the Equity of Online Brands. *Journal of Marketing Management*, 22(7–8), 799–825. doi: <https://doi.org/10.1362/026725706778612149>
- Dang, V.T., Nguyen, N., Pervan, S. (2020). Retailer corporate social responsibility and consumer citizenship behavior: The mediating roles of perceived consumer effectiveness and

- consumer trust. *Journal of Retailing and Consumer Services*, 55, 102082. doi: <https://doi.org/10.1016/j.jretconser.2020.102082>
- Dar, R.A., Rashid, I., Romshoo, S.A., Marazi, A. (2014). Sustainability of winter tourism in a changing climate over Kashmir Himalaya. *Environmental Monitoring and Assessment*, 186(4), 2549–2562. doi: <https://doi.org/10.1007/s10661-013-3559-7>
- De Oliveira, M.O.R., Silveira, C.S., Luce, F.B. (2015). Brand equity estimation model. *Journal of Business Research*, 68(12), 2560–2568. doi: <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2015.06.025>
- Dunbar, K., Treku, D., Sarnie, R., Hoover, J. (2023). What does ESG risk premia tell us about mutual fund sustainability levels: A difference-in-differences analysis. *Finance Research Letters*, 57. doi: <https://doi.org/10.1016/j.frl.2023.104262>
- Esendemirli, E., Saygili, A.T. (2014). *Transparency and disclosure: Public company reporting and corporate inputs*, 117–140. doi: https://doi.org/10.1007/978-3-642-45167-6_7
- ESG Reporting Guide 2019. (2019). Retrieved from: <https://www.athexgroup.gr/documents/10180/5665122/ENG-ESG+REPORTING+GUIDE/28a9a0e5-f72c-4084-9047-503717f2f3ff> (access: 16.11.2024).
- Falk, M. (2015). The sensitivity of tourism demand to exchange rate changes: An application to Swiss overnight stays in Austrian mountain villages during the winter season. *Current Issues in Tourism*, 18(5), 465–476. doi: <https://doi.org/10.1080/13683500.2013.810610>
- Filieri, R., Yen, D.A., Yu, Q. (2021). #ILoveLondon: An exploration of the declaration of love towards a destination on Instagram. *Tourism Management*, 85. doi: <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2021.104291>
- Firend, A.R., Alvandi, S. (2015). Brand awareness and consumer loyalty in Malaysia. *Research Journal of Social Sciences*, 8(6).
- Gaa, J. C. (2009). Corporate governance and the responsibility of the board of directors for strategic financial reporting. *Journal of Business Ethics*, 90(S2), 179–197. doi: <https://doi.org/10.1007/s10551-010-0381-9>
- Giovanis, A., Athanasopoulou, P. (2018). Understanding lovemark brands: Dimensions and effect on Brand loyalty in high-technology products. *Spanish Journal of Marketing – ESIC*, 22(3), 272–294. doi: <https://doi.org/10.1108/SJME-07-2018-0035>
- Godfrey, P.C. (2005). The relationship between corporate philanthropy and shareholder wealth: A risk management perspective. *Academy of Management Review*, 30(4), 777–798. doi: <https://doi.org/10.5465/amr.2005.18378878>
- Ha, M.-T., Ngan, V.T.K., Nguyen, P.N.D. (2022). Greenwash and green brand equity: The mediating role of green brand image, green satisfaction and green trust and the moderating role of information and knowledge. *Business Ethics, the Environment, Responsibility*, 31(4), 904–922. doi: <https://doi.org/10.1111/beer.12462>
- Hawes, J.M. (ed.). (2015). *Proceedings of the 1989 Academy of Marketing Science (AMS) Annual Conference*. Springer International Publishing. doi: <https://doi.org/10.1007/978-3-319-17055-8>
- He, X., Jing, Q., Chen, H. (2023). The impact of environmental tax laws on heavy-polluting enterprise ESG performance: A stakeholder behavior perspective. *Journal Of Environmental Management*, 344. doi: <https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2023.118578>
- Hidayanti, I., Nuryakin, Management Department Universitas Muhammadiyah Yogyakarta, Indonesia, Farida, N., Economics and Business Faculty, Diponegoro University, Semarang, Indonesia. (2018). A study on brand commitment and brand trust towards brand loyalty of branded laptop in Indonesia. *Journal of Business, Retail Management Research*, 12(03). doi: <https://doi.org/10.24052/JBRMR/V12IS03/ART-25>
- Jahanvi, J., Sharma, M. (2021). Brand respect: Conceptualization, scale development and validation. *Journal of Business Research*, 132, 115–123. doi: <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2021.04.016>
- Jing, H. (2007). The Study on Ski Traveling in the Northeast District. *The Border Economy and Culture*. Retrieved from: <https://www.semanticscholar.org/paper/The-Study-on-Ski-Traveling-in-the-Northeast-Jing/87df1adae5aab629dc963a8b691882733f80088d> (access: 12.11.2024).

- Johari, R.J., Hadi, M.T.H.M., Rashid, N. (2018). A revisited note on internal audit function and good corporate governance. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 8(12), 716–728.
- Karam, A.A., Saydam, S. (2015). *An analysis study of improving brand awareness and its impact on consumer behavior via media in North Cyprus (A Case Study of Fast Food Restaurants)*, 6(1).
- Keller, K.L. (1993). Conceptualizing, measuring, and managing customer-based brand equity. *Journal of Marketing*, 57(1), 1–22. doi: <https://doi.org/10.1177/002224299305700101>
- Khuong, M.N., Tram, V.N.B. (2015). The effects of emotional marketing on consumer product perception, brand awareness and purchase decision – a study in Ho Chi Minh City, Vietnam. *Journal of Economics, Business and Management*, 3(5), 524–530. doi: <https://doi.org/10.7763/JOEBM.2015.V3.240>
- Kim, H., Kim, W.G. (2005). The relationship between brand equity and firms' performance in luxury hotels and chain restaurants. *Tourism Management*, 26(4), 549–560. doi: <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2004.03.010>
- Kim, S.H., Jeon, D.H., Jeon, H.M. (2021). Well-being perception and lovemarks formation through experiential value in the context of the eco-friendly restaurant. *British Food Journal*, 123(12), 4264–4283. doi: <https://doi.org/10.1108/BFJ-02-2021-0136>
- Kim, S.-H., Kim, M., Holland, S., Townsend, K.M. (2021). Consumer-based brand authenticity and brand trust in brand loyalty in The Korean Coffee Shop Market. *Journal Of Hospitality, Tourism Research*, 45(3), 423–446. doi: <https://doi.org/10.1177/1096348020980058>
- Krzesiwo, K., Mika, M. (2023). A tourist business in a state of sustained uncertainty. An exploratory study of barriers to ski resort development in Poland. *Current Issues In Tourism*. doi: <https://doi.org/10.1080/13683500.2023.2203850>
- Kuo, Y.-F., Hou, J.-R. (2017). Oppositional brand loyalty in online brand communities: Perspectives on social identity theory and consumer-brand relationship. *Journal of Electronic Commerce Research*, 18, 254–268.
- Liao, S.-H., Hu, D.-C., Chou, H.-L. (2022). Consumer perceived service quality and purchase intention: Two moderated mediation models investigation. *SAGE Open*, 12(4), 21582440221139469. doi: <https://doi.org/10.1177/21582440221139469>
- Lu, J., Xiao, X., Xu, Z., Wang, C., Zhang, M., Zhou, Y. (2022). The potential of virtual tourism in the recovery of tourism industry during the COVID-19 pandemic. *Current Issues in Tourism*, 25(3), 441–457. doi: <https://doi.org/10.1080/13683500.2021.1959526>
- Martaleni, M., Hadiyati, E., Isna Pertiwi, Y., Nyoman Kerti Yasa, N. (2021). Role of tourist motivation as mediating variable on visitor decisions at Indonesian tourism village. *Innovative Marketing*, 17(3), 88–98. doi: [https://doi.org/10.21511/im.17\(3\).2021.07](https://doi.org/10.21511/im.17(3).2021.07)
- Martínez, P., Nishiyama, N. (2019). Enhancing customer-based brand equity through CSR in the hospitality sector. *International Journal of Hospitality, Tourism Administration*, 20(3), 329–353. doi: <https://doi.org/10.1080/15256480.2017.1397581>
- Matos, P. (2020). ESG and responsible institutional investing around the world: A critical review. *SSRN Electronic Journal*. doi: <https://doi.org/10.2139/ssrn.3668998>
- Mihalić, T. (2000). Environmental management of a tourist destination. *Tourism Management*, 21(1), 65–78. doi: [https://doi.org/10.1016/S0261-5177\(99\)00096-5](https://doi.org/10.1016/S0261-5177(99)00096-5)
- Mishra, P. (2018). Relationship between brand equity and corporate governance disclosures: A study of Top 20 Brands in India. *Business and Economics Journal*, 9(2). doi: <https://doi.org/10.4172/2151-6219.1000355>
- Mohammad, W.M.W., Wasiuzzaman, S. (2021). Environmental, Social and Governance (ESG) disclosure, competitive advantage and performance of firms in Malaysia. *Cleaner Environmental Systems*, 2, 100015. doi: <https://doi.org/10.1016/j.cesys.2021.100015>
- Molinillo, S., Japutra, A., Nguyen, B., Chen, C.-H.S. (2017). Responsible brands vs active brands? An examination of brand personality on brand awareness, brand trust, and brand loyalty. *Marketing Intelligence, Planning*, 35(2), 166–179. doi: <https://doi.org/10.1108/MIP-04-2016-0064>
- Moscovici, D. (2022). Ski Resort closures and opportunities for sustainability in North America. *Land*, 11(4), 494. doi: <https://doi.org/10.3390/land11040494>

- Mzoughi, P.N., Ahmed, R.B., Ayed, H. (2010). Explaining the participation in a small group brand community: An extended TRA. *Journal of Business, Economics Research (JBBER)*, 8(8). doi: <https://doi.org/10.19030/jber.v8i8.748>
- Namkung, Y., Jang, S. (2013). Effects of restaurant green practices on brand equity formation: Do green practices really matter? *International Journal of Hospitality Management*, 33, 85–95. doi: <https://doi.org/10.1016/j.ijhm.2012.06.006>
- Narula, R., Rao, P., Rao, A.A. (2023). Impact of ESG on firm value: A conceptual review of the literature. *Journal Of Social And Economic Development*. doi: <https://doi.org/10.1007/s40847-023-00267-8>
- Nguyen Viet, B., Nguyen Anh, T. (2021). The role of selected marketing mix elements in consumer based brand equity creation: Milk industry in Vietnam. *Journal of Food Products Marketing*, 27(2), 72–88. doi: <https://doi.org/10.1080/10454446.2021.1892007>
- Niedermeier, M., Ruedl, G., Burtscher, M., Kopp, M. (2019). Injury-related behavioral variables in alpine skiers, snowboarders, and ski tourers – a matched and enlarged re-analysis. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(20), 3807. doi: <https://doi.org/10.3390/ijerph16203807>
- Oyenuga, M., Ahungwa, A., Onoja, E. (2021). Effect of brand equity on consumer behaviour among students of Veritas University, Nigeria: A Study of Apple Smartphones. *Marketing and Branding Research*, 8(1), 48–64. doi: <https://doi.org/10.33844/mbr.2021.60329>
- Papadopoulos, N., Cleveland, M., Bartikowski, B., Yaprak, A. (2018). Of countries, places and product/brand place associations: An inventory of dispositions and issues relating to place image and its effects. *Journal of Product, Brand Management*, 27(7), 735–753. doi: <https://doi.org/10.1108/JPBM-09-2018-2035>
- Pervaiz, M. (2023). A netnographic qualitative inquiry of antecedents and outcomes of online brand engagement. *Journal of Business Administration and Management Sciences*, 5(1). doi: <https://doi.org/10.58921/jobams.5.1.90>
- Purnamabroto, D.F., Susanti, N., Cempena, I.B. (2022). The Influence of Word of Mouth, Service Quality, and Brand Image on Consumer Loyalty through Brand Trust in PT. Virama Karya (Persero) Surabaya. *International Journal of Economics, Business and Management Research*, 6(8), 89–107. doi: <https://doi.org/10.51505/ijebmr.2022.6807>
- Rabaya, A.J., Saleh, N.M. (2022). The moderating effect of IR framework adoption on the relationship between environmental, social, and governance (ESG) disclosure and a firm's competitive advantage. *Environment, Development and Sustainability*, 24(2), 2037–2055. doi: <https://doi.org/10.1007/s10668-021-01519-5>
- Ramadhan, M.A., Mulyany, R., Mutia, E. (2023). The irrelevance of R&D intensity in the ESG disclosure? Insights from top 10 listed companies on global Islamic indices. *Cogent Business, Management*, 10(1). doi: <https://doi.org/10.1080/23311975.2023.2187332>
- Rice, H., Cohen, S.A., Scott, D. (2022). Perceptions of climate change risk and sustainable adaptations in the Swedish ski industry. *Journal Of Sustainable Tourism*. doi: <https://doi.org/10.1080/09669582.2022.2151858>
- Roberts, K. (2004). Lovemarks: The future beyond brands. *Landfall*, 208, 184–189.
- Rodríguez-Molina, M. A., Frías-Jamilena, D. M., Del Barrio-García, S., Castañeda-García, J.A. (2019). Destination brand equity-formation: Positioning by tourism type and message consistency. *Journal of Destination Marketing, Management*, 12, 114–124. doi: <https://doi.org/10.1016/j.jdmm.2019.03.010>
- Rossiter, J.R. (2012). A new C-OAR-SE-based content-valid and predictively valid measure that distinguishes brand love from brand liking. *Marketing Letters*, 23(3), 905–916. doi: <https://doi.org/10.1007/s11002-012-9173-6>
- Ruedl, G., Burtscher, M., Wolf, M., Ledochowski, L., Bauer, R., Benedetto, K.-P., Kopp, M. (2015). Are self-reported risk-taking behavior and helmet use associated with injury causes among skiers and snowboarders?: Ski helmet and risk-taking behavior. *Scandinavian Journal of Medicine, Science in Sports*, 25(1), 125–130. doi: <https://doi.org/10.1111/sms.12139>
- Sahin, Ö., Bax, K., Czado, C., Paterlini, S. (2022). Environmental, Social, Governance scores and the Missing pillar. Why does missing information matter? *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 29(5), 1782–1798. doi: <https://doi.org/10.1002/csr.2326>

- Sahoo, S., Kumar, A., Upadhyay, A. (2023). How do green knowledge management and green technology innovation impact corporate environmental performance? Understanding the role of green knowledge acquisition. *Business Strategy and the Environment*, 32(1), 551–569. doi: <https://doi.org/10.1002/bse.3160>
- Sari, N.N., Fauzi, A., Rini, E.S. (2021). The Effect of Electronic Word of Mouth (E-Wom) and Brand Image on Repurchase Intention Moderated by Brand Trust in the Garuda Indonesia Airline. *International Journal of Research and Review*, 8(9), 81–91. doi: <https://doi.org/10.52403/ijrr.20210912>
- Scott, D., Dawson, J., Jones, B. (2008). Climate change vulnerability of the US Northeast winter recreation- tourism sector. *Mitigation And Adaptation Strategies For Global Change*, 13(5–6), 577–596. doi: <https://doi.org/10.1007/s11027-007-9136-z>
- Scott, D., Steiger, R., Rutty, M., Knowles, N., Rushton, B. (2021). Future climate change risk in the US Midwestern ski industry. *Tourism Management Perspectives*, 40. doi: <https://doi.org/10.1016/j.tmp.2021.100875>
- Severi, E., Ling, K.C. (2013). The mediating effects of brand association, brand loyalty, brand image and perceived quality on brand equity. *Asian Social Science*, 9(3), 125. doi: <https://doi.org/10.5539/ass.v9n3p125>
- Shang, Z., Luo, J.M., Kong, A. (2022). Topic modelling for ski resorts: An analysis of experience attributes and seasonality. *Sustainability*, 14(6). doi: <https://doi.org/10.3390/su14063533>
- Shen, Y., Huang, S., Choi, H.-S.C., Morrison, A.M. (2021). Does brand love matter to casual restaurants? A multi-group path analysis. *Journal Of Hospitality Marketing, Management*, 30(5), 630–654. doi: <https://doi.org/10.1080/19368623.2021.1867282>
- Shih, C., Nicholls, S., Holecek, D.F. (2009). Impact of weather on downhill ski lift ticket sales. *Journal Of Travel Research*, 47(3), 359–372. doi: <https://doi.org/10.1177/0047287508321207>
- Shin, Y.H., Im, J., Moon, H. (2023). An investigation of the relationships among marketing mix variables and brand equity dimensions: State-branded food products. *Journal of Quality Assurance in Hospitality, Tourism*, 1–30. doi: <https://doi.org/10.1080/1528008X.2023.2230613>
- Shuv-Ami, A. (2016). A new scale of brand lovemarks. *Sinergie Italian Journal of Management*, 35, 85–102.
- Shuv-Ami, A., Vrontis, D., Thrassou, A. (2018). Brand Lovemarks Scale of Sport Fans. *Journal of Promotion Management*, 24(2), 215–232. doi: <https://doi.org/10.1080/10496491.2017.1360824>
- Song, S., Kim, H.-Y. (2022). Is social media marketing worth it for luxury brands? The dual impact of brand page satisfaction and brand love on word-of-mouth and attitudinal loyalty intentions. *Journal of Product, Brand Management*, 31(7), 1033–1046. doi: <https://doi.org/10.1108/JPBM-06-2020-2936>
- Steiger, R., Posch, E., Tappeiner, G., Walde, J. (2022). Seasonality matters: Simulating the impacts of climate change on winter tourism demand. *Current Issues In Tourism*. doi: <https://doi.org/10.1080/13683500.2022.2097861>
- Steiger, R., Scott, D. (2020). Ski Tourism in a warmer world: Increased adaptation and regional economic impacts in Austria. *Tourism Management*, 77, 104032. doi: <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2019.104032>
- Steiger, R., Scott, D., Abegg, B., Pons, M., Aall, C. (2019). A critical review of climate change risk for Ski Tourism. *Current Issues in Tourism*, 22(11), 1343–1379. doi: <https://doi.org/10.1080/13683500.2017.1410110>
- Steiger, R., Stoetter, J. (2013). Climate change impact assessment of ski tourism in Tyrol. *Tourism Geographies*, 15(4), 577–600. doi: <https://doi.org/10.1080/14616688.2012.762539>
- Su, X., Xu, A., Lin, W., Chen, Y., Liu, S., Xu, W. (2020). Environmental leadership, green innovation practices, environmental knowledge learning, and firm performance. *SAGE Open*, 10(2), 215824402092290. doi: <https://doi.org/10.1177/2158244020922909>
- Sujanska, L., Nadanyiova, M. (2023). Sustainable marketing and its impact on the image of the company. *Marketing and Management of Innovations*, 14(2), 51–57. doi: <https://doi.org/10.21272/mmi.2023.2-06>
- Sulheim, S. (2006). Helmet use and risk of head injuries in alpine skiers and snowboarders. *JAMA*, 295(8), 919. doi: <https://doi.org/10.1001/jama.295.8.919>

- Taheri, B., Thompson, J. (2020). Generating socially responsible events at ski resorts. *International Journal Of Hospitality Management*, 91. doi: <https://doi.org/10.1016/j.ijhm.2020.102695>
- Tang, A.K.Y., Lai, K., Cheng, T.C.E. (2012). Environmental Governance of Enterprises and their Economic Upshot through Corporate Reputation and Customer Satisfaction. *Business Strategy and the Environment*, 21(6), 401–411. doi: <https://doi.org/10.1002/bse.1733>
- Tasci, A.D.A., Denizci Guillet, B. (2011). It affects, it affects not: A quasi-experiment on the transfer effect of co-branding on consumer-based brand equity of hospitality products. *International Journal of Hospitality Management*, 30(4), 774–782. doi: <https://doi.org/10.1016/j.ijhm.2010.12.009>
- Tseng, H.-T., Lo, C.-L., Chen, C.-C. (2023). The moderation role of AI-enabled service quality on the attitude toward fitness apps: *Journal of Global Information Management*, 31(1), 1–20. doi: <https://doi.org/10.4018/JGIM.318694>
- Unbehaun, W., Pröbstl, U., Haider, W. (2008). Trends in winter sport tourism: Challenges for the future. *Tourism Review*, 63(1), 36–47. doi: <https://doi.org/10.1108/16605370810861035>
- Vaghefi, S.A., Muccione, V., van Ginkel, K.C.H., Haasnoot, M. (2021). Using Decision Making under Deep Uncertainty (DMDU) approaches to support climate change adaptation of Swiss Ski Resorts. *Environmental Science, Policy*, 126, 65–78. doi: <https://doi.org/10.1016/j.envsci.2021.09.005>
- Wan, G., Dawod, A.Y., Chanaim, S., Ramasamy, S.S. (2023). Hotspots and trends of environmental, social and governance (ESG) research: A bibliometric analysis. *Data Science and Management*, 6(2), 65–75. doi: <https://doi.org/10.1016/j.dsm.2023.03.001>
- Wang, J., Wang, J., Gao, J. (2020). Effect of green consumption value on consumption intention in a pro-environmental setting: The mediating role of approach and avoidance motivation. *SAGE Open*, 10(1), 215824402090207. doi: <https://doi.org/10.1177/2158244020902074>
- Wang, L., Yang, L. (2023). Environmental, social and governance performance and credit risk: Moderating effect of corporate life cycle. *Pacific-Basin Finance Journal*, 80. doi: <https://doi.org/10.1016/j.pacfin.2023.102105>
- Wang, S., Liao, Y.-K., Wu, W.-Y., Le, K.B.H. (2021). The Role of Corporate Social Responsibility Perceptions in Brand Equity, Brand Credibility, Brand Reputation, and Purchase Intentions. *Sustainability*, 13(21). doi: <https://doi.org/10.3390/su132111975>
- Willibald, F., Kotlarski, S., Ebner, P.P., Bavay, M., Marty, C., Trentini, F.V., Ludwig, R., Gret-Regamey, A. (2021). Vulnerability of Ski Tourism towards internal climate variability and climate change in the Swiss Alps. *Science Of The Total Environment*, 784. doi: <https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2021.147054>
- Wobus, C., Small, E.E., Hosterman, H., Mills, D., Stein, J., Rissing, M., Jones, R., Duckworth, M., Hall, R., Kolian, M., Creason, J., Martinich, J. (2017). Projected climate change impacts on skiing and snowmobiling: A case study of the United States. *Global Environmental Change*, 45, 1–14. doi: <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2017.04.006>
- Yang, J., Yang, R., Sun, J., Huang, T., Ge, Q. (2017). The spatial differentiation of the suitability of ice-snow tourist destinations based on a comprehensive evaluation model in China. *Sustainability*, 9(5), 774. doi: <https://doi.org/10.3390/su9050774>
- Yang, Y., Xu, G., Li, R. (2023). Official Turnover and Corporate ESG Practices: Evidence from China. *Environmental Science and Pollution Research*, 30(18), 51422–51439. doi: <https://doi.org/10.1007/s11356-023-25828-6>
- Yu, J., Chua, B.-L., Lee, S., Kim, W. (2019). Impact of core-product and service-encounter quality, attitude, image, trust and love on repurchase: Full-service vs low-cost carriers in South Korea. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 31. doi: <https://doi.org/10.1108/IJCHM-05-2018-0376>
- Yuliansyah, A., Handoko, T.D. (2019). Pengaruh Perceived Quality dan Perceived Value terhadap Brand Loyalty melalui Customer Satisfaction J-Klin Beauty Jember. *COSTING : Journal of Economic, Bussines and Accounting*, 2(2), 292–301. doi: <https://doi.org/10.31539/costing.v2i2.560>
- Zahid, M., Naqvi, S.U.-U.-B., Jan, A., Rahman, H.U., Wali, S. (2023). The nexus of environmental, social, and governance practices with the financial performance of banks: A comparative analysis for the pre and COVID-19 periods. *Cogent Economics, Finance*, 11(1). doi: <https://doi.org/10.1080/23322039.2023.2183654>

- Zhang, Z., Zheng, L. (2021). Consumer community cognition, brand loyalty, and behaviour intentions within online publishing communities: An empirical study of Epubit in China. *Learned Publishing, 34*(2), 116–127. doi: <https://doi.org/10.1002/leap.1327>
- Zulvianti, N., Aimon, H., Abror, A. (2022). The Influence of Environmental and Non-Environmental Factors on Tourist Satisfaction in Halal Tourism Destinations in West Sumatra, Indonesia. *Sustainability, 14*(15), 9185. doi: <https://doi.org/10.3390/su14159185>

Xiaolong Zhou was born in 1989 in Lushan County, Henan Province, China. He is currently employed at Guizhou University of Engineering Science, focusing on research in sports marketing and sports economics. He earned his master's degree from China University of Geosciences (Wuhan) in 2017 and completed his doctorate at Pai Chai University, South Korea, in 2024.

ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-2395-0457>

Address:

Guizhou University of Engineering Science
College Road,
Bijie City, Guizhou Province
551700, China
e-mail: zjsslong@sina.com

Mingyue Zhang was born in Lushan County, Henan Province, China, in 1991. Currently, she works at Guizhou University of Engineering Science, focusing on research in regional economy and industrial economy. She graduated from Zhejiang Ocean University in 2018 with a master's degree and obtained her doctorate from Pai Chai University in South Korea in 2024.

ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-1858-1901>

Address:

Guizhou University of Engineering Science
College Road,
Bijie City, Guizhou Province
551700, China
e-mail: 912162330@qq.com

ANNA KOLASIŃSKA

Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Polska / University of the National Education Commission, Krakow, Poland

Działania samorządu lokalnego w zakresie wykorzystania dziedzictwa kulturowego w rozwoju turystycznym miasta historycznego – przykład Bochni

Local government activities aimed at using cultural heritage in the tourist development of a historic town: the example of Bochnia

Streszczenie: W polskim systemie prawnym samorząd lokalny jest właścicielem większości zasobów dziedzictwa kulturowego bądź dysponuje uprawnieniami decyzyjnymi, które ich dotyczą. Celem niniejszego opracowania było określenie roli samorządu lokalnego w działaniach zmierzających do wykorzystania dziedzictwa kulturowego w rozwoju turystycznym na przykładzie Bochni – najstarszego miasta w Małopolsce. Do realizacji tego celu posłużono się następującymi metodami: analiza danych zastanych, kwerenda biblioteczna, analiza oferty turystycznej Kopalni Soli Bochnia, strony internetowe podmiotów związanych z działalnością kulturalną i turystyczną na terenie miasta, badania terenowe obejmujące weryfikację aktualnego stanu prowadzonych przedsięwzięć. Ustalono, że dziedzictwo kulturowe stanowi dla samorządu lokalnego istotny element funkcjonowania miasta, czego wyrazem są zapisy w obowiązujących dokumentach strategicznych i planistycznych. Miasto wykorzystuje dziedzictwo kulturowe przede wszystkim przez kreowanie przestrzeni miejskiej, a także przez podejmowanie współpracy z innymi podmiotami świadczącymi usługi turystyczne.

Abstract: Under Polish law, the local government in its area is the owner of the vast majority of resources that constitute important elements of cultural heritage, or has decision-making powers with respect to them. The way in which local cultural heritage is used depends to a large extent on the strategies local governments adopt and the courses of action chosen. The aim of this study is to determine their role in activities aimed at using cultural heritage in the tourist development of a town, using the example of Bochnia the oldest in Małopolska. The following methods were used to achieve the objective: analysis of known data, library search, an analysis of the tourist offers at the Bochnia Salt Mine, the websites of entities related to cultural and tourist activities in the town, and field research involving verification of the current status of projects undertaken. It was established that for local government, cultural heritage is an important element of the functioning of a town, which is reflected in the provisions of the strategic and planning documents in force. The town makes use of its heritage, first and foremost in the creation of urban space, but also by undertaking cooperation with other entities providing tourism services based on local heritage.

Słowa kluczowe: Bochnia; dziedzictwo kulturowe; dziedzictwo solinarnie; samorząd lokalny
Key words: Bochnia; cultural heritage; local government; saline heritage

Otrzymano: 25 października 2024

Received: 25 October 2024

Zaakceptowano: 17 grudnia 2024

Accepted: 17 December 2024

Sugerowana cytacja / Suggested citation:

Kolasińska, A. (2024). Działania samorządu lokalnego w zakresie wykorzystania dziedzictwa kulturowego w rozwoju turystycznym miasta historycznego – przykład Bochni. *Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego*, 38(4), 49–66. doi: <https://doi.org/10.24917/20801653.384.3>

WSTĘP

W polskim systemie prawnym samorząd lokalny jest właścicielem przeważającej większości zasobów dziedzictwa kulturowego (obiekty zabytkowe, miejsca związane z historią regionu) lub ma względem nich odpowiednie uprawnienia decyzyjne. Samorząd lokalny dysponuje więc szerokim wachlarzem instrumentów prawno-administracyjnych, dzięki którym może decydować o kierunku swojego rozwoju. Zgodnie z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej samorząd lokalny jako organ administracji publicznej zobowiązany jest do ochrony dziedzictwa kulturowego, stając się tym samym jego nadrzędnym interesariuszem (Góral, 2013). Jest on też w dużej mierze odpowiedzialny za zarządzanie ofertą kulturalną jako jej organizator, organ założycielski organizatora lub współpłatnik dotacji umożliwiających ich realizację (Mikos von Rohrscheidt, 2020). Bez wątpienia szeroko rozumiane dziedzictwo kulturowe staje się dziś podstawą do kreowania produktów turystycznych – marki miast i regionów, wizerunku konkretnych miejsc – jak również składnikiem różnego rodzaju usług. W literaturze przedmiotu (Chabiera, 2021; Góral, 2013; Murzyn-Kupisz, 2012; Kozioł, 2021; Zbieranek, 2024) podkreśla się, że dziedzictwo kulturowe powinno być postrzegane przez samorząd jako istotny czynnik kształtujący rozwój lokalny, zarówno społeczny, jak i gospodarczy. Dziedzictwo kulturowe tradycyjnie dzieli się na materialne i niematerialne. Do najbardziej rozpowszechnionych pojęć dziedzictwa kulturowego należy wersja zgodna z Konwencją ws. ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego przyjętą przez UNESCO w 1972 r. (Dz.U. 1976 nr 32 poz. 190), zgodnie z którą dziedzictwo kulturowe obejmuje: „1) zabytki (dzieła architektury, dzieła monumentalnej rzeźby i malarstwa, elementy i budowle o charakterze archeologicznym, napisy, grotty i zgrupowania tych elementów, mające wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia historii, sztuki lub nauki), 2) zespoły budowli (które ze względu na swą architekturę, jednolitość lub zespolenie z krajobrazem mają wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia historii, sztuki lub nauki), oraz 3) miejsca zabytkowe (dzieła człowieka lub wspólne dzieła człowieka i przyrody, jak również strefy, a także stanowiska archeologiczne, mające wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia historycznego, estetycznego, etnologicznego lub antropologicznego)”. Warto zaznaczyć, że rozumienie dziedzictwa niematerialnego zostało wypracowane dopiero w 2003 r. w Paryżu. Zgodnie z przyjętą wówczas Konwencją ws. ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego (Dz.U. 2011 nr 172 poz. 1018) obejmuje ono: „tradycje i przekazy ustne, w tym język jako nośnik niematerialnego dziedzictwa kulturowego; sztuki widowiskowe; zwyczaje, rytuały i obrzędy świąteczne; wiedzę i praktyki dotyczące przyrody i wszechświata oraz umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym. Są to praktyki, wyobrażenia, przekazy, wiedza i umiejętności, które poszczególne wspólnoty i grupy przekazują z pokolenia na pokolenie, stale odtwarzają w relacji z otoczeniem, oddziaływaniem

przyrody i historią oraz które zapewnia im poczucie tożsamości i ciągłości”. Podejście do dziedzictwa ewaluowało na przestrzeni ostatnich kilkudziesięciu lat. Jak twierdzi Nora: „zakończyło ono epokę historii, narodu i zabytków, a otwarło epokę pamięci, społeczności i tożsamości” (Galusek, Jagodzińska, 2024). Obecnie postrzeganie dziedzictwa – w odróżnieniu od postrzegania zabytku – ma charakter dynamiczny, podlegający różnym przekształceniom, które wynikają ze zmieniających się potrzeb użytkowych bądź środowiskowych. Należy jednak podkreślić, że współczesna ochrona dziedzictwa ma dwa zasadnicze cele – zachowanie dziedzictwa i jego wszechstronne wykorzystanie, zwłaszcza w funkcjonowaniu i rozwoju miast oraz regionów (Szmygin, 2016). Coraz bardziej zauważany jest też potencjał dziedzictwa jako ważnego czynnika współtworzącego odpowiednie warunki życia, zarówno w dużych miastach (Tomczykowa, 2014), jak i w mniejszych ośrodkach (Góral 2013; Murzyn-Kupisz, 2010; Przybyszewska-Gudelis, 2001; Zbieranek, 2024). Jak zauważa Langer (2011), również w czasach post-industrialnych ważnym i aktualnym problemem wielu miast staje się poszukiwanie odpowiedniego sposobu na wykorzystanie istniejącego dziedzictwa kulturowego. Szczególnego znaczenia nabiera w tym wymiarze współczesna ochrona dziedzictwa, łącząca zabiegi konserwatorskie i użytkowanie miejsc zabytkowych, czemu sprzyjają działania rewitalizacyjne poprawiające funkcjonowanie obszarów historycznych.

W literaturze przedmiotu dotyczącej Bochni wyróżniają się prace P. Langer. Badacz zwrócił uwagę na dziedzictwo solinarnie jako czynnik atrakcyjności turystycznej (Langer, 2010), a także na konieczność wyeksponowania terenów i obiektów związanych z kopalnią soli w przestrzeni miasta (Langer, 2008). Ponadto podkreślał on wyjątkowe walory miast związanych z górnictwem solinarnym i ich możliwością adaptacji do nowych funkcji po zaprzestaniu eksploatacji wyrobisk solnych (Langer, 2012). Z kolei funkcjonowanie bocheńskiej kopalni jako zabytku i jej potencjał do tworzenia różnych podziemnych tras został przedstawiony w pracy Szydłowskiego i Flaszy (2022). Kwestie związane z problematyką rewitalizacji miasta poruszał P. Langer w pracy z 2005 r., jednakże ze względu na czas publikacji informacje te mają już historyczne znaczenie. Warto jednak zaznaczyć, że w ówczesnie przygotowywanym programie rewitalizacyjnym brano pod uwagę tylko dwa obiekty należące do historycznego centrum miasta (Muzeum im. Stanisława Fishera i bibliotekę miejską). W obliczu ogromnych zmian dokonanych w ostatnich latach w przestrzeni miasta, a także ze względu na nieuwzględnienie roli władz samorządowych w kształtowaniu funkcji turystycznej podjęto próbę zbadania tychże relacji.

Głównym celem niniejszego artykułu jest określenie roli samorządu lokalnego w działaniach zmierzających do wykorzystania dziedzictwa kulturowego w rozwoju turystycznym miasta na przykładzie Bochni. Do jego zrealizowania wyznaczono następujące cele szczegółowe: charakterystyka potencjału miasta w zakresie dziedzictwa materialnego i niematerialnego; analiza obowiązujących dla Bochni dokumentów strategiczno-planistycznych; identyfikacja działań i inicjatyw podjętych w przestrzeni miasta, ofercie oraz usługach popularyzujących lokalne dziedzictwo kulturowe związane z górnictwem solnym Bochni. Tym samym w pracy postawiono następujące pytania badawcze:

- W jakim zakresie w obowiązujących w Bochni dokumentach strategiczno-planistycznych uwzględniono dziedzictwo kulturowe miasta?
- W jaki stopniu zawarte w dokumentach planistycznych założenia dotyczące wykorzystania dziedzictwa kulturowego dla rozwoju turystyki są realizowane?
- W jakim zakresie zidentyfikowane działania oraz inicjatywy nawiązujące do dziedzictwa kulturowego są podejmowane przez samorząd lokalny?

METODYKA

W artykule zastosowano metodę analizy danych zastanych, która obejmowała następujące dokumenty: *Strategię Rozwoju Gminy Miasta Bochnia na lata 2022–2030*, *Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego terenu „Śródmieście”* (MPZP), *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Miasta Bochnia*, *Wykaz obiektów wpisanych do Rejestru Zabytków Nieruchomych Województwa Małopolskiego*, *Gminny Program Rewitalizacji* (GPR). Ponadto analizie poddano informacje pozyskane ze stron internetowych podmiotów związanych z działalnością kulturalną i turystyczną na terenie miasta. W ramach prowadzonych badań terenowych autorka odwiedziła miejsca związane z działalnością turystyczną (m.in. Centrum Informacji Turystycznej i bocheński Oddział PTTK – działające w zrewitalizowanych budynkach kuźni i lodowni – a także Biuro Obsługi Turystyki Sutoris). Ponadto wzięła udział w różnych wydarzeniach (m.in. Święto Ulicy Solnej), zweryfikowała istniejące na terenie miasta szlaki i prowadziła systematyczną obserwację przestrzeni miasta, uzupełnianą o dokumentację fotograficzną (od września 2023 r. do końca września 2024 r.).

CHARAKTERYSTYKA BOCHNI I POTENCJAŁU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO MIASTA

Bochnia jest miastem o średniowiecznym rodowodzie, położonym w centralnej części województwa małopolskiego – na pograniczu Pogórza Karpackiego i Kotliny Sandomierskiej. Jest to najstarsze miasto w Małopolsce, które już w 1253 r. otrzymało przywilej lokacyjny od księcia Bolesława Wstydliwego. Swój rozwój na przestrzeni wieków zawdzięcza odkryciu złóż soli kamiennej w 1248 r. i powstaniu żupy solnej. Wydobycie soli kamiennej sprawiło, że do miasta przybywali nowi mieszkańcy, a rozwój handlu i rzemiosła związanego z działalnością kopalni wzmacniały jego prestiż jako ważnego ośrodka miejskiego. O tym, że bocheńska żupa wzbudzała także zainteresowanie podróżników, świadczą pierwsze wizyty o charakterze turystycznym, datowane na pierwszą połowę XVI w. (Flasza, 2015). Wydobycie soli w bocheńskiej kopalni, która jest uznawana za najstarszy w Europie zakład wydobywczy, przez wieki kształtowało górniczy charakter miasta, wpływając na jego rozwój przestrzenny i architektoniczny. W 1990 r. z powodu wyczerpującego się złoża wydobyto ostatni urobek, choć zabytkowe wyrobiska kopalni zostały wpisane do rejestru zabytków województwa (wówczas tarnowskiego) jeszcze w 1981 r. W 1995 r. po raz pierwszy w historii kopalni uruchomiono zorganizowane zwiedzanie (Chrobot, 2016) – działalność turystyczna, pomimo różnych zmian organizacyjno-prawnych, prowadzona jest po dziś dzień, a sama kopalnia jest największą atrakcją turystyczną miasta i okolic. W 2000 r. bocheńska kopalnia zyskała status pomnika historii, a w 2013 r. została wpisana na Światową Listę Dziedzictwa UNESCO (jako rozszerzenie wpisu z 1978 r. dotyczącego Kopalni Soli w Wieliczce; po zmianach wpis funkcjonuje jako „Królewskie kopalnie soli w Wieliczce i Bochni”). O istotności niematerialnego bogactwa górniczego dziedzictwa świadczy wpisanie w marcu 2023 r. na Krajową Listę Niematerialnego Dziedzictwa „Tradycji Barbórkowych oraz kultu Św. Kingi wśród górników solnych kopalni w Bochni i Wieliczce”.

Centrum współczesnej Bochni stanowi średniowieczny układ urbanistyczny z rynkiem, szachownicowym rozmieszczeniem ulic i przylegającymi kamienicami. W jego sąsiedztwie znajdują się najważniejsze zabytki: Muzeum im. Stanisława Fishera i Bazylika

św. Mikołaja – znane sanktuarium maryjne. W krajobrazie wyróżnia się zaś wieża wyciągowa istniejącego po dziś dzień i czynnego szybu Sutoris. Nieco na uboczu (ok. 1,5 km od rynku) znajdują się główne zabudowania kopalni soli z czynnym szybem Campi, biurem obsługi ruchu turystycznego oraz dużym parkingiem dla autokarów i samochodów osobowych.

W literaturze przedmiotu (Farcik, 2017; Langer, 2010) w odniesieniu do dziedzictwa miejsc związanych z wydobyciem soli kamiennej używa się określenia *dziedzictwo salinarne*. Ma ono charakter zarówno materialny, jak i niematerialny, jednakże na potrzeby niniejszego studium bocheńskie dziedzictwo potraktowano w sposób znacznie szerszy.

O potencjale dziedzictwa kulturowego Bochni w zakresie materialnym świadczą przede wszystkim obiekty wpisane do wojewódzkiego rejestru zabytków nieruchomych. W lipcu 2023 r. wpis obejmował 32 pozycje z terenu gminy miejskiej. W przeważającej części są to domy, które nadal pełnią funkcje mieszkalne, a także dwa cmentarze i trzy kaplice. Obiekty wpisane do rejestru zabytków, które mają szczególne znaczenie dla turystyki gminy miejskiej Bochni, zestawiono w tabeli 1.

Tabela 1. Wybrane obiekty wpisane do rejestru zabytków nieruchomych na terenie gminy miejskiej Bochnia o szczególnym znaczeniu dla turystyki

Lp.	Obiekt	Rok wpisania do rejestru zabytków	Charakterystyka
1.	Kościół parafialny pw. św. Mikołaja wraz z dzwonnica i otoczeniem	1968	Kościół został wzniesiony w stylu gotyckim, z późniejszym barkowo-rokokowym wyposażeniem, na miejscu wcześniejszej drewnianej świątyni służącej pierwszym bocheńskim górnikom. Szczególnym miejscem w świątyni jest Kaplica Matki Bożej Bocheńskiej (z cudownym obrazem Matki Boskiej Bocheńskiej) oraz Kaplica św. Kingi (będąca fragmentem najstarszej świątyni z połowy XV w. z zachowanymi elementami wystroju zaprojektowanymi przez Jana Matejkę). Obok świątyni znajduje się rekonstrukcja drewnianej dzwonnicy, która do chwili tragicznego pożaru w 1987 r. należała do najważniejszych zabytków drewnianego budownictwa sakralnego w Polsce.
2.	Zabytkowa część kopalni soli, ul. Campi 15	1981	Najcenniejsze pod względem zabytkowym są wyrobiska na poziomach od I do IX, położone na głębokości od 70 m do 289 m (zwłaszcza na poziomach IV August i VI Sienkiewicz oraz na międzypoziomie Dobosz). Zabytkowe są także obiekty sakralne, takie jak największa i najlepiej zachowana Kaplica św. Kingi czy osiemnastowieczna Kaplica Passionis.
3.	Park salinarny zwany plantami (Planty Salinarnie)	1981	Popularnie jest on nazywany przez mieszkańców plantami. Powierzchnia parku wpisana do rejestru zabytków wynosi 3,2 ha. Założono go w połowie XIX w. na terenie dawnego placu żupnego, gdzie handlowano solą. Kompozycja założenia ogrodowego to dzieło Carla Bauera. W parku dominują klony pospolite, kasztanowce białe i lipy drobnolistne. W parku znajdują się altana dla orkiestry salinarnie (powstała w latach 30. XX w.), a także zabudowania poprzemysłowe kopalni Kuźnia i Lodownia (objęte gminnym programem rewitalizacji), w których po rewitalizacji zlokalizowano centrum informacji turystycznej, Oddział PTTK, lokal gastronomiczny i publiczne toalety.

4.	Układ urbanistyczny	1983	Centralnym punktem średniowiecznego założenia szachownicowego jest rynek, z którego wybiega dziewięć ulic. Od średniowiecza stanowi on prestiżową część miasta, wokół której znajdują się liczne kamienice o funkcjach mieszkaniowo-handlowych (część z nich objęta jest oddzielnym wpisem do rejestru zabytków). Rynek został objęty gminnym programem rewitalizacyjnym.
5.	Budynek dawnego klasztoru dominikanów (obecnie Muzeum im. Stanisława Fishera)	2001	To dwuskrzydłowy, późnobarokowy budynek. Jego najstarsze fragmenty mogą sięgać nawet XVI w. Po kasacji klasztoru w 1777 r. był on wykorzystywany do celów administracyjnych, w 1959 r. utworzono w nim muzeum prezentujące m.in. bogate zbiory kultury ludowej ziemi bocheńskiej.
6.	Budynek zwany Zamkiem Żupnym	2017	Po generalnej przebudowie z 1875 r. budynek nie przypomina wzmiankowanego w XIV w. założenia zamkowego ani późniejszej renesansowej rezydencji żupników bocheńskiej kopalni. Po przeprowadzanych badaniach archeologicznych przygotowano dokumentację rewitalizacji zamku (stan na lipiec 2024 r.), który w przyszłości ma pełnić funkcje wystawowe.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Wykaz obiektów wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych województwa małopolskiego z uwzględnieniem podziału na powiaty i gminy (stan lipiec 2023)*; J. Charkot, *Uwarunkowania historyczne i prawno-organizacyjne górniczo-konserwatorskiego zabezpieczania zabytkowych wyrobisk Kopalni Bocheńskiej*; J. Flasza, *Bochnia. Przewodnik po mieście, Gminny Program Rewitalizacji Miasta Bochnia na lata 2017–2030*

O potencjale miasta – poza dziedzictwem materialnym – decyduje także kulturalny i duchowy dorobek pokoleń górników i ich rodzin, będący częścią niematerialnego dziedzictwa Bochni. To właśnie lokalna społeczność jest depozytariuszem owego duchowego dziedzictwa, które powstało na bazie bogatej tradycji i obrzędowości wynikającej z wielowiekowych związków człowieka z „białym złotem”, jak nazywano w przeszłości sól kamienną. Wyjątkowe miejsce wśród licznych przykładów tej spuścizny miasta zajmują tradycyjne barbórki obchodzone rokrocznie 4 grudnia oraz kult patronki górników solnych – św. Kingi. Oba święta zostały uhonorowane wpisem na Krajową Listę Niematerialnego Dziedzictwa (w 2023 r.). Szczegółową charakterystykę niematerialnych elementów dziedzictwa Bochni zestawiono tabeli 2.

Tabela 2. Dziedzictwo niematerialne Bochni

Lp.	Elementy dziedzictwa niematerialnego	Charakterystyka
1.	Tradycje i zwyczaje	Karczma górnicza (zwana również karczmą piwną), pochód lisa i „skok przez skórę” (obrzędy przyjęcia do społeczności górniczej) są kultywowane zwłaszcza podczas obchodów barbórki.
2.	Święta i uroczystości	Barbórka – coroczne święto górników, obchodzone 4 grudnia, będące okazją do podsumowania całego roku pracy. Wyjątkowy dzień, w którym jest miejsce na modlitwę i świętowanie. Z kolei obchody Dnia św. Kingi, przypadające na 24 lipca, rozpoczynają się uroczystą mszą w Kaplicy św. Kingi i są okazją do dnia otwartego kopalni (połączony z darmowym zwiedzaniem trasy turystycznej). Bocheńscy górnicy wyruszają także w pielgrzymkę do Klasztoru Sióstr Klarysek w Starym Sączu, gdzie mieści się grób św. Kingi.
3.	Kult świętych	Święta Kinga jest uznawana za patronkę górników solnych. Już w średniowieczu była ona czczona przez pracowników żupy. Oficjalny kult św. Kingi w Bochni został zapoczątkowany w 1670 r., kiedy komisja królewska ogłosiła ją patronką rodzimego górnictwa solnego. W Bochni znajdują się dwie kaplice pod jej wezwaniem: kaplica w kościele

		św. Mikołaja i kaplica w kopalni soli (wcześniej Nowa Kaplica Aniołów Stróżów), w której od 2016 r. znajdują się relikwie św. Kingi. Jej imię nosi także plac, na którym stoi bocheńska bazylika. Św. Barbara jako patronka trudnej pracy była czczona przez bocheńskich górników od przełomu XVIII i XIX w. Do połowy XX w. w kopalni znajdowała się kaplica pod jej wezwaniem. Obecnie przedstawiający ją ołtarz mieści się w prezbiterium podziemnej Kaplicy św. Kingi.
4.	Legends, podania	Legends: <i>O pierścieniu św. Kingi, Skibka chleba, Skarbnikowe sądy, Dar króla Kazimierza.</i>
5.	Powiedzenia i przysłowia	„Szczęść Boże” to nie tylko tradycyjne górnicze powitanie, lecz także element górniczej kultury (wykorzystywany również w Niemczech i Czechach). Jest ono także używane przez przewodników witających się z turystami.
6.	Nazewnictwo nawiązujące do salinarnego dziedzictwa	Ulice: Regis, Campi, Trinitatis, Gazaris, Sutoris, Floris (nazwy od istniejących lub nieistniejących szybów), Solna, Solna Góra, Górników, Za Szybem, Warzelnicza; Plac Bochneris; Kino Regis; Restauracja Salina; Sklep Floris; Sklep Sutoris; hala targowa Gazaris; Sklep Ziołowa Kopalnia.
7.	Działalność górniczej orkiestry dętej	Górnicza orkiestra dęta powstała w 1880 r. Jej założycielem i pierwszym kapelmistrzem był Antoni Langer. Opiekę nad działalnością orkiestry sprawuje Stowarzyszenie Górnicze „Sutoris”, noszące imię założyciela. Orkiestra liczy ponad 40 muzyków i skupia nie tylko górników, lecz także przedstawicieli innych zawodów. Muzycy aktywnie włączają się w kultywowanie tradycji górniczych i uświetniają swoimi koncertami liczne wydarzenia.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: P. Langer, *Dziedzictwo salinarne jako element atrakcyjności turystycznej regionów solnych*; D. Śladecki, *Podziemne miejsca kultu w tradycji bocheńskich górników*; E. Kalwajtys, *Świadectwa kultu Świętej Kingi w górnictwie solnym*; T. Wojciechowski, *Jubileusz stulecia orkiestry salinarniej bocheńskiej 1880–1980*; M. Olejnik, *Legenda o pierścieniu świętej Kingi*; E. Stadtmuller, *Legends Bocheńskie*; strona www.kopalnia-bochnia.pl

WYNIKI

Dziedzictwo kulturowe w dokumentach strategicznych i planistycznych

Podjęte zagadnienie badawcze dotyczy sposobu, w jaki dziedzictwo kulturowe miasta funkcjonuje w zapisach różnych dokumentów o charakterze strategicznym i planistycznym. We wstępie do *Strategii Rozwoju Gminy Miasta Bochnia na lata 2022–2030* napisano: „współczesna Bochnia bazuje na tym dziedzictwie, aktywnie o niego dba, o czym świadczą realizowane w ostatnich latach przedsięwzięcia rewitalizacyjne, w tym dotyczące wspomnianej przestrzeni rynku czy plant, oraz próbuje uczynić z niego element atrakcyjności, zarówno osadniczej, jak i turystycznej”. Zasoby dziedzictwa kulturowego zostały uznane za jeden z najważniejszych czynników bezpośrednio wpływających na rozwój miasta i za jedną z najmocniejszych stron miasta w przeprowadzonej analizie SWOT. O wyjątkowym statusie dziedzictwa kulturowego Bochni stanowi również ujęcie go jako cel strategiczny w obszarze gospodarka i turystyka.

Równie ważnym dokumentem uwzględniającym potencjał dziedzictwa kulturowego kopalni jest *Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego terenu „Śródmieście”* (MPZP) uchwalony w 2008 r. (w 2016 r. nastąpiła zmiana punktowa MPZP „Śródmieście”), który swym zasięgiem obejmuje 163 ha powierzchni miasta, w tym historyczne centrum Bochni oraz położone nieco na uboczu zabudowania kopalni soli wraz z szybem Campi. W dokumencie określono m.in. zasady ochrony dziedzictwa kulturowego, zabytków i dóbr kultury współczesnej. W ten sposób ustalono trzy strefy ochrony konserwatorskiej (A – ścisłej

ochrony konserwatorskiej, B – częściowej ochrony konserwatorskiej, C – ochrony krajobrazu). W strefie A, obejmującej zabytkowy układ urbanistyczny miasta, założono m.in. „zachowanie i ucytelnienie zabytkowych układów przestrzennych”, „utrzymanie i konserwację wszystkich obiektów zabytkowych, w tym zakaz przecinania i uszkodzania gzymsów”, „dostosowanie nowej zabudowy do historycznej kompozycji przestrzennej” (Uchwała Nr XVII/174/08 Rady Miasta). Istotna zmiana, która została wprowadzona Uchwałą Rady Miasta Bochnia z dnia 31 sierpnia 2016 r., dotyczyła MPZP w kontekście dziedzictwa kulturowego. Ustalono „zasady zagospodarowania umożliwiające ochronę i prawidłowe kształtowanie dziedzictwa miejskiego fragmentu terenu położonego w strefie buforowej obszaru wpisanego na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO” (Uchwała Rady Miasta Bochnia Nr XXIII/194/16), co było związane z włączeniem na tę listę bocheńskiej żupy solnej w 2013 r. Do wartości dziedzictwa kulturowego odnoszą się także zamieszczone w MPZP zasady ochrony układu przestrzennego i zabudowy miejskiej, zakładające „zapewnienie wysokiego standardu i jakości urbanistyczno-architektonicznej nowej, remontowanej i przekształcanej zabudowy, wkomponowanej w historyczną tkankę” czy też „prowadzenie rewaloryzacji zabudowy objętej ochroną konserwatorską” (Uchwała Nr XVII/174/08 Rady Miasta). Z dziedzictwem kulturowym jest też nierozzerwalnie związany wzrost atrakcyjności turystycznej miasta, który, jak podkreślono w obowiązującym *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Miasta Bochnia, tom I i II*, wiąże się z „opieką nad dziedzictwem kulturowym miasta, poprzez utrzymanie tych wartości dla przyszłych pokoleń” (*Studium...*, I, 129). W dwutomowym opracowaniu zdiagnozowano stan dziedzictwa kulturowego, zabytków oraz dóbr kultury współczesnej, a także wskazano obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego. Podkreślono m.in. „właściwe wykorzystanie obiektów zabytkowych w dostosowaniu do aktualnych potrzeb, w sposób nie kolidujący z ich charakterem i nie stanowiący zagrożenia dla konstrukcji i substancji kulturowej” (*Studium...*, II, 29). Istotny w kontekście poruszanej tematyki jest *Gminny Program Rewitalizacji Miasta Bochnia na lata 2017–2026* (GPRMB), który w 2024 r. został uaktualniony i przedłużony do 2030 r. Jest to dokument kompatybilny ze wspomnianą wcześniej strategią, który realizuje przyjętą w niej politykę rozwoju. Jego powstanie było poprzedzone szerokimi konsultacjami społecznymi, warsztatami urbanistycznymi i badaniami terenowymi. Wydzielono w nim trzy podobszary, które zostały objęte programem: Śródmieście – Campi, osiedle socjalne ul. Na Buczków, osiedle socjalne ul. Kaima.

W dalszej części artykułu skupiono się na podobszarze Śródmieście – Campi, ponieważ to na tym terenie koncentrują się główne zadania rewitalizacyjne dotyczące dziedzictwa kulturowego. Na pozostałych podobszarach program rewitalizacyjny objął przede wszystkim działania realizujące cele szczegółowe GPRMB, takie jak „poprawa jakości zamieszkania i przestrzeni życia mieszkańców” oraz „wzrost integracji i spójności społecznej” (*Gminny Program...*, 69).

Do najważniejszych potrzeb rewitalizacyjnych podobszaru Śródmieście – Campi zaliczono potrzeby bezpośrednio związane z dziedzictwem miasta („wykorzystanie i wyeksponowanie bogatego dziedzictwa salinarnego dla rozwoju funkcji turystycznych”) oraz potrzeby pośrednie („przywrócenie dla ruchu turystycznego szybu «Sutoris»¹, który umożliwił turystom zakończenie zwiedzania kopalni w zabytkowym centrum miasta, co wpłynie na wzrost jego atrakcyjności turystycznej oraz gospodarczej”; *Gminny Program...*, 61).

¹ Obecnie (październik 2024) turyści obsługiwani są przez szyb Campi, zlokalizowany ok. 1,5 km od ścisłego centrum miasta.

Wśród 40 projektów podstawowych i sześciu uzupełniających (dla wszystkich podobszarów rewitalizacji) siedem w sposób istotny łączy się z wykorzystaniem dziedzictwa kulturowego w rozwoju miasta i usług turystycznych. W projektach zaplanowano: 1) rewaloryzację Plant Salinarnych, 2) rewitalizację dziedzińca Muzeum im. Stanisława Fischera, 3) projekt Muzyczna Altana 3) wyeksponowanie wartości Bazyliki św. Mikołaja, a także wprowadzenie elementów małej architektury, oświetlenia i informacji o obiekcie, 4) odbudowę nadszymbia Regis (projekt zakłada odbudowę symbolicznej wieży szypowej w miejscu gdzie znajdował się jeden z najstarszych szypów w Bochni), 5) rewaloryzację Zamku Żupnego, 6) projekt Stara Warzelnia (zakładającego ochronę zachowanego budynku starej warzelni panwiowej oraz ochronę istniejącego komina ceglano jako obiektów związanych z procesem warzenia soli), 7) modernizację i adaptację piwnic Muzeum im. Stanisława Fischera na pomieszczenia ekspozycyjne. Z zaplanowanych działań do tej pory zrealizowano projekt Muzyczna Altana, który był związany z organizacją koncertów w altanie pochodzącej z początku XX w., usytuowaną na Plantach Salinarnych. Organizacja koncertów nawiązuje do dawnej tradycji koncertów orkiestry salinarnej, które odbywały się właśnie w tej altanie. Objęte programem imprezy odbywały się w wakacyjne niedziele w latach 2021–2023 (łącznie 30 koncertów). Projekt został realizowany przez Stowarzyszenie Górnicze „Sutoris” oraz Urząd Miasta Bochnia. Z kolei we wrześniu 2024 r. ukończono kompleksową rewaloryzację Plant Salinarnych, obejmującą m.in. nasadzenia drzew i krzewów, powstanie nowych nawierzchni alejek parkowych, wprowadzenie elementów małej architektury oraz powstanie fontanny w miejscu dawnego stawu salinarnego. Na wcześniejszym etapie rewaloryzacji Plant Sanitarnych, ukończonym na początku 2022 r., wyremontowano należące do dawnej żupy solnej budynki Kuźni i Lodowni – z zachowaniem charakterystycznych elementów architektonicznych nawiązujących do industrialnych zabudowań kopalni z końca XIX w. Obecnie budynki te pełnią funkcje turystyczną: zlokalizowano w nich Centrum Informacji Turystycznej (Kuźnia) i bocheński Oddział PTTK (Lodownia). Ponadto budynek Kuźni pełni także funkcje gastronomiczne. Wspomniane prace zostały sfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020, które były przeznaczone na rewitalizację terenów przemysłowych. W zaktualizowanym GPRMB nie uwzględniono ukończonego, jednego z pierwszych i najważniejszych projektów, który obejmował rewitalizację centrum miasta – „Rynek OD-NOWA”. Projekt ten wiązał się z modernizacją płyty rynku i z przywróceniem historycznych zarysów i kształtów nieistniejącego ratusza, a także z remontem pomnika króla Kazimierza Wielkiego.

PROJEKTY I DZIAŁANIA WYKORZYSTUJĄCE ORAZ PROMUJĄCE DZIEDZICTWO W PRZESTRZENI MIASTA

Na podstawie wcześniejszej analizy danych wyodrębniono dwie grupy działań, które w różnorodny sposób nawiązują do dziedzictwa kulturowego Bochni, promują miasto i przyczyniają się do jego turystycznego rozwoju. W pierwszej grupie uwzględniono inicjatywy i projekty zrealizowane w przestrzeni miasta. Do drugiej grupy zaklasyfikowano działania rozumiane jako oferta i usługi skierowane do turystów oraz mieszkańców. Przeprowadzone przez autorkę badania terenowe (w okresie od września 2023 r. do września 2024 r.) pozwoliły zweryfikować rzeczywisty stan wyodrębnionych projektów i inicjatyw. Szczegółowa charakterystyka tych działań została przedstawiona w tabeli 3 (przestrzeń miasta) i w tabeli 4 (oferta i usługi).

Tabela 3. Działania i inicjatywy nawiązujące do dziedzictwa kulturowego, które są obecne w przestrzeni miasta

Lp.	Nazwa	Rok powstania	Charakterystyka	Podmiot odpowiedzialny za realizację	Finansowanie
1.	NaCl Bocheński Szlak Solny „Na świecie” im. Świętej Kingi	2005	Szlak obejmuje 24 miejsca związane z dziedzictwem solinym miasta – 14 z nich to istniejące lub nieistniejące szyby kopalniane, które działały w różnych okresach. Określenie „na świecie” w nazewnictwie górniczym oznacza na powierzchni. Każdy punkt na szlaku został oznaczony tablicą informacyjną. Dodatkowo w miejscu niektórych nieistniejących szybów znajdują się kopalniane wagoniki. Pomędzy umieszczono odlane z brązu płytki z nazwą szlaku.	Muzeum im. prof. Stanisława Fischera, współpraca: Wydział Promocji i Rozwoju Miasta Urzędu Miejskiego w Bochni	Budżet Województwa Małopolskiego w 2005 r.
2.	Turisticus	2018	Sieć tras turystycznych na terenie Bochni, w skład której wchodzi: trasa rowerowa <i>Tour de kopalnia</i> (5,3 km); trzy trasy piesze – <i>Trakt św. Kinga</i> (1,9 km), <i>Trakt św. Barbara</i> (2,2 km) i <i>Trakt św. Mikołaja</i> (1,6 km); trasa spacerowa: <i>Korona Bochni – Pięta Sutoris</i> (1,6 km), <i>Pęta Campi</i> (3,9 km), <i>Pęta Trinitatis</i> (9,5 km). W ramach projektu powstały także query.	Urząd Miasta Bochnia	Regionalny Program Operacyjny Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020, Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
3.	Tężnia solankowa przy Plantach Salinarnych (fot. 2)	2019	Tężnia solankowa została umieszczona w bezpośrednim sąsiedztwie Plant Salinarnych. Konstrukcję wzniesiono z drzewa modrzewiowego i tarniny. Ma ona kształt niepełnej elipsy z wybrukowanym dziedzińcem i fontanną, towarzyszącą jej elementy małej architektury oraz komora inhalacyjna. Wokół tężni zlokalizowano urządzenie sportowo-rekreacyjne.	Urząd Miasta Bochnia	Regionalny Program Operacyjny Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020, Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego

3.	Figurki bocheńskich gwarków (fot. 1)	2020–2021, 2024	Miniaturowe figurki nawiązują do solnej tradycji miasta. Pierwsza figurka znajduje się przy szybie Sutoris (zwanym szybem Szewca, <i>sutor</i> – łac. 'szewc') i przedstawia gwarka, czyli szewca. Druga figurka znajduje się przy fontannie na rynku i przedstawia kopcza na łańcuch solnym. Trzecia figurka symbolizuje muzyka Orkiestry Dętej Kopalni Soli – została ona usytuowana przy zabytkowej altanie na Plantach Salinarnych. Czwarta figurka znajduje się przy Muzeum Motyli i przedstawia gwarka z motylem. Zaplanowano jeszcze cztery figurki gwarków.	Urząd Miasta Bochnia	Gminny Program Rewitalizacji
4.	Gabloty z solnymi bryłami	2021	Gabloty z okazałymi bryłami solnymi pochodzącyymi z kopalni soli w Bochni i zatopionymi w żywicy znajdują się przy południowej pierzei rynku oraz na ul. Solnej – przy szybie Sutoris. Łącznie ustawiono 10 podświetlanych nocą gablot (sześć znajduje się na rynku, a cztery przy ul. Solnej i szybie Sutoris).	Urząd Miasta Bochnia	Gminny Program Rewitalizacji
5.	Rzeźba przedstawiająca księcia Bolesława i św. Kingę	2022	Rzeźba znajduje się w centrum Bochni, na wprost szybu Sutoris. Jej autorem jest prof. Czesław Dźwigaj. Dzieło przedstawia legendę o znalezionym w bryle soli pierścieniu św. Kingi. Przedstawienie tworzą 2,5-metrowe postaci św. Kingi, księcia Bolesława Wstydlwego, który nadał Bochni prawa miejskie, oraz górnika trzymającego kryształ soli – miał się w nim znajdować legendarny pierścień.	Urząd Miasta Bochnia	Urząd Miasta Bochnia
6.	Fontanna na Plantach Salinarnych (fot. 2)	2024	Fontanna została usytuowana w miejscu dawnego stawu salinarnego, który funkcjonował w pierwotnym założeniu ogrodowym z XIX w. – wedle projektu Carla Bauera. Przez ostatnie lata w miejscu tym znajdował się plac zabaw. W ramach rewitalizacji przywrócono wodę na Plantach.	Urząd Miasta Bochnia	Gminny Program Rewitalizacji

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań terenowych

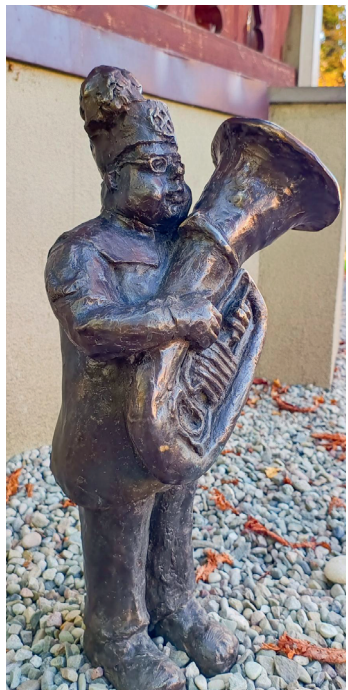
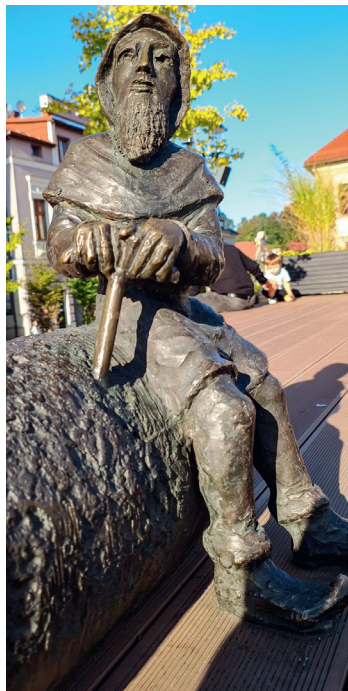
Tabela 4. Działania i inicjatywy nawiązujące do dziedzictwa kulturowego w usługach oferowanych turystom

Lp.	Nazwa	Rok powstania	Charakterystyka	Podmiot odpowiedzialny za realizację	Finansowanie
1.	Trasa turystyczna z podziemną ekspozycją multimedialną	2011	Trasa wiedzy podziemnymi korytarzami i prezentuje rozwój żupy oraz dziedzictwo przemysłowe związane z wydobyciem soli. Na trasie wykorzystano liczne nowinki technologiczne takie jak: projektor, ekrany holograficzne, stroboskopy oraz technikę mappingu.	Kopalnia Soli Bochnia (do 2011 r. – Uzdrowisko Kopalnia Soli Bochni sp. z o.o.)	Małopolski Regionalny Program Operacyjny na lata 2007–2013 (3.1. Rozwój infrastruktury turystycznej), Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
2.	Centrum Informacji Turystycznej	2022	Centrum Informacji Turystycznej powstało w odnowionym budynku Kuźni na Plantach Salinarnych, w pobliżu łąki solankowej. W 2022 r. CIT Bochnia zostało włączone do Małopolskiego Systemu Informacji Turystycznej. Poza udzieleniem informacji turystycznej prowadzi ono działania w zakresie upowszechniania lokalnego dziedzictwa (m.in. opracowanie scenariuszy gier terenowych i paszportu odkrywcy Bochni, a także wakacyjne warsztaty, spotkania z ciekawymi osobami).	Urząd Miasta Bochnia, Miejski Dom Kultury	Urząd Miasta Bochnia
3.	Multisensoryczna trasa turystyczna „Solny świadek”	2023	Trasa przeznaczona dla osób powyżej 13 roku życia, które w ekwipunku górniczym, obejmującym lampe, hełm i pochłaniacz, przemierzają najciekawsze podziemne korytarze kopalni. Trasa rozpoczyna się od zejścia schodami znajdującymi się przy szybie Sutoris. Wzbogacono ją licznymi efektami wykorzystującymi najnowszą technologię.	Kopalnia Soli Bochnia	Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014–2020 (8.1. Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury)

4.	Gwarek Bocheński – odznaka miejscowego Oddziału PTTK	2023	Odznaka krajoznawcza ustanowiona przez bocheński Oddział PTTK, której celem jest popularyzacja walorów krajoznawczych i kulturowych Bochni. Odznaka jest jedностopniowa i może zostać zdobyta bez względu na wiek.	PTTK w Bochni	PTTK w Bochni wraz z Urzędem Miasta w Bochni
5.	Święto Ulicy Solnej	2023	Święto organizowane jest raz w roku – w czerwcu, w ramach obchodów Dni Bochni. Ideą święta jest przybliżenie treści aktu lokacyjnego Bochni oraz dziedzictwa niematerialnego (zwłaszcza legend związanych z bocheńską żupą, w tym <i>Legendy o pierścieniu św. Kingi</i> , która jest inscenizowana przez lokalne grupy teatralne). Wydarzeniu towarzyszą liczne atrakcje i konkursy dla najmłodszych.	Miejski Dom Kultury w Bochni	Urząd Miasta Bochnia przy wsparciu sponsorów Dni Bochni (m.in. Kopalnia Soli Bochnia)
6.	Biuro Obsługi Turystyki „Sutoris”	2024	Biuro Obsługi Turystyki „Sutoris” jest zlokalizowane w centrum miasta – tuż przy rynku, nieopodal szybu Sutoris. W punkcie można kupić bilety do kopalni, zapoznać się w broszury informacyjne, a także zobaczyć pamiątki związane z kopalnią soli.	Kopalnia Soli Bochnia, Urząd Miasta Bochnia	Kopalnia Soli Bochnia, Urząd Miasta Bochnia

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań terenowych

Fotografia 1. Figurki bocheńskich gwarków: od lewej kopacz na bałwanie solnym, gwarek szwec, gwarek muzyk Orkiestry Kopalni Soli Bochnia

Fotografia 2. Tężnia solankowa oraz fontanna na Plantach Salinarnych (w miejscu dawnego stawu salinarnego)

Źródło: archiwum autorki

PODSUMOWANIE

Wykorzystanie dziedzictwa kulturowego oraz jego wpływ na szeroko pojęty rozwój miasta można rozpatrywać na wielu płaszczyznach. Decyzja o sposobie wykorzystania wspomnianego dziedzictwa najczęściej wpływa na planowane i ukierunkowanie działań samorządowych. Waga i potencjał lokalnego dziedzictwa Bochni dostrzegane są we wszystkich objętych analizą dokumentach planistycznych i strategicznych. Efekty działań podjętych w ramach *Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Bochnia* można zauważyć w przestrzeni miasta (rynek, Planty Salinarnie), co pozytywnie wpływa na wizerunek Bochni i podkreśla jej wielowiekowe związki z dziedzictwem solinarnym.

Świadectwem tych działań jest także obecność różnego rodzaju elementów zwiększających estetykę miejsca, np. gabloty z bryłami solnymi, figurki gwarków, fontanny na rynku i plantach. Wśród sposobów wykorzystania dziedzictwa Bochni można również znaleźć działania skierowane ku turystom – skupiają się one podnoszeniu atrakcyjności ich pobytu, np. tężnia solankowa i kompleks zrewaloryzowanych Plant Salinarnych. Zasadnicze punkty gminnego programu obejmowały kluczowe przestrzenie miasta (rynek i plany). Wśród zadań oczekujących na rewaloryzację znajduje się m.in. budynek dawnego Zamku Żupnego. Przedłużenie realizacji GPRMB do 2030 r. jest szansą, aby i to miejsce odzyskało dawną świetność.

Wśród inicjatyw lokalnego samorządu Bochni można zauważyć projekty bazujące zarówno na materialnym, jak i na niematerialnym dziedzictwie. Zaobserwowano też jednak udział innych podmiotów wykorzystujących dziedzictwo miasta. Mowa przede wszystkim o kopalni prowadzącej turystyczną działalność komercyjną i także podejmującą współpracę z samorządem w ramach obchodów Dnia św. Kingi, Święta Ulicy Solnej czy organizacji Biura Obsługi Turystyki „Sutoris”. Na uwagę zasługuje też działalność miejscowego Oddziału PTTK w zakresie ustanowienia odznaki krajoznawczej Gwarek Bocheński, która ma popularyzować miejscowe dziedzictwo kulturowe. Należy przy tym zaznaczyć, że wiele z tych działań zostało zrealizowanych z udziałem środków unijnych.

Literatura

References

- Chabiera, A. (2021). Rola dziedzictwa w dokumentach strategicznych gmin – wiedza i świadomość kluczowych urzędników gminnych W: B. Skaldawski i in. (red.), *Dziedzictwo kulturowe w badaniach. Rozwój lokalny i strategiczne zarządzanie rozwojem gminy w oparciu o dziedzictwo kulturowe*, t. 2. Warszawa: Narodowy Instytut Dziedzictwa, 57–62.
- Charkot, J. (2016). Uwarunkowania historyczne i prawno-organizacyjne górniczo-konserwatorskiego zabezpieczenia zabytkowych wyrobisk Kopalni Bocheńskiej. *Studia i Materiały do Dziejów Żup Solnych w Polsce*, 31, 119–150.
- Dziennik Urzędowy Województwa Małopolskiego. (2008). Uchwała nr XVII/174/08 Rady Miejskiej w Bochni z dnia 27 lutego 2008 r. w sprawie uchwalenia Miejsowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego terenu „Śródmieście”. Pozyskano z: <https://bip.malopolska.pl/umbochnia/Article/get/id,38777.html> (dostęp: 10.08.2024).
- Dziennik Urzędowy Województwa Małopolskiego. (2016). Uchwała nr XXIII/194/16 Rady Miasta Bochnia z dnia 31 sierpnia 2016 roku w sprawie uchwalenia zmiany punktowej miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego terenu „Śródmieście”. Pozyskano z: http://sip.umbochnia.pl/mapa/static/plans/Plan_XXIII_194_16_Srodmiescie.pdf (dostęp: 20.07.2024).
- Faracik, R. (2017). Dziedzictwo salinarne Europy Środkowej. W: M. Drewnik, M. Mika (red.), *Człowiek i jego działania: spojrzenie geografów. Prace dedykowane Profesorowi Włodzimierzowi Kurkowi*. Kraków: Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, 93–105.
- Flasza, J. (2015). *Bochnia. Przewodnik po mieście*. Bochnia: Miejski Dom Kultury w Bochni.
- Galusek, Ł., Jagodzińska K. (2024, sierpień 20). *Dziedzictwo*. Centrum Badań Historycznych Polskiej Akademii Nauk w Berlinie. Pozyskano z: <https://cbh.pan.pl/en/dziedzictwo> (dostęp: 1.09.2024).
- Gminny Program Rewitalizacji Miasta Bochnia na lata 2017–2030*. (2024). Urząd Miasta Bochnia.
- Góral, A. (2013). Rola samorządu terytorialnego w zrównoważonym zarządzaniu niematerialnym dziedzictwem kulturowym. W: J. Adamowski, K. Smyk (red.), *Niematerialne dziedzictwo kulturowe: źródła–wartości–ochrona*. Lublin–Warszawa: Wydawnictwo UMCS, 99–110.
- Kalwajtys, E. (2001). Świadectwa kultu Świętej Kingi w górnictwie solnym. *Studia i Materiały do Dziejów Żup Solnych w Polsce*, 21, 257–272.

- Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, przyjęta w Paryżu dnia 16 listopada 1972 r. przez Konferencję Generalną Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury na jej siedemnastej sesji. (1976). Dz.U. 1976 nr 32 poz. 190.
- Konwencja UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego, sporządzona w Paryżu dnia 17 października 2003 r. (2003). Dz.U. 2011 nr 172 poz. 1018.
- Kopalnia Soli Bochnia. (2024). „*Solny Świadek*” – *Multisensoryczna Trasa Turystyczna*. Pozyskano z: https://kopalnia-bochnia.pl/zwiedzanie/solny_swiatek/ (dostęp: 2.09.2024)
- Kopalnia Soli Bochnia. (2024). *Trasa turystyczna z Podziemną Ekspozycją Multimedialną*. Pozyskano z: <https://kopalnia-bochnia.pl/zwiedzanie/podziemnaekspozycjamultimedialna/> (dostęp: 20.08.2024).
- Kozioł, A. (2021). Dziedzictwo kulturowe w teoriach rozwoju „od dołu”, W: B. Skaldawski i in. (red.), *Dziedzictwo kulturowe w badaniach. Rozwój lokalny i strategiczne zarządzanie rozwojem gminy w oparciu o dziedzictwo kulturowe*, t.2. Warszawa: Narodowy Instytut Dziedzictwa, 8–20.
- Langer, P. (2005). Problem rewitalizacji przestrzeni średnich miast w projektach współfinansowanych z funduszy strukturalnych na przykładzie Bochni. *Czasopismo Techniczne. Architektura*, 15.
- Langer, P. (2008). Znaczenie kopalni soli dla przestrzeni publicznych Bochni. *Czasopismo Techniczne. Architektura*, 105(3-A), 157–162.
- Langer, P. (2010). Dziedzictwo salinarne jako element atrakcyjności turystycznej regionów solnych. W: M.K. Leniartek (red.), *Autokreacja poprzez turystykę. Monografie. Prace Zbiorowe Wyższej Szkoły Zarządzania „Edukacja” we Wrocławiu*. Wrocław: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Zarządzania „Edukacja”, 235–244.
- Langer, P. (2011). Dziedzictwo kulturowe w stymulowaniu rozwoju miast solnych. *Studia komitetu przestrzennego zagospodarowania kraju PAN*, 141, 211–227.
- Langer, P. (2012). Wyrobiska solne jako przestrzeń urbanistyczna. *Geology, Geophysics and Environment*, 38(2), 239–250.
- Mikos von Rohrscheidt, A. (2020). *Zarządzanie w turystyce kulturowej*, t. I: *Konteksty, Koncepcje, Strategie*. Poznań: Bogucki Wydawnictwo Naukowe.
- Murzyn-Kupisz, M. (2012). Dziedzictwo kulturowe a rozwój lokalny. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie*, 221.
- Murzyn-Kupisz, M. (2010). Dziedzictwo kulturowe a rozwój lokalny. Przykład podkrakowskich Niepołomic. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie*, 835, 67–91.
- Olejnik, M. (2022). *Legenda o pierścieniu świętej Kingi*. Łapczyca: Wydawnictwo Regis.
- Przybyszewska-Gudelis, R. (2001). Strategiczna rola turystyki w rozwoju małych historycznych miast polskich, W: W. Maik, K. Marciniak (red.), *Turystyka jako czynnik rozwoju regionów, miast i obszarów wiejskich*. Bydgoszcz: WPSTiH, 55–68.
- Raport o stanie Gminy Miasta Bochnia za 2023 r.* (2023). Pozyskano z: <https://bochnia.eu/raport-o-stanie-gminy-miasta-bochnia-za-2023-r/> (dostęp: 8.08.2024).
- Stadtmüller, E. (2008). *Legendy Bocheńskie*. Kraków: Wydawnictwo Skrzat.
- Strategia Rozwoju Gminy Miasta Bochnia na lata 2022–2030*. (2022). Pozyskano z: <https://bochnia.eu/samorzad/plany-wieloletnie/strategia-rozwoju-gminy-miasta-bochnia-na-lata-2022-2030/> (dostęp: 25.07.2024).
- Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Miasta Bochnia. (2012). *Diagnoza stanu istniejącego uwarunkowania i możliwości rozwoju*. Załącznik nr 7a do uchwały nr XXV/274/12 Rady Miasta Bochnia z dnia 28 grudnia 2012 r.
- Szydłowski, K., Flaszka, M. (2022). Zabytkowa Kopalnia Soli „Bochnia”. *Minig-Informatics, Automation and Electrical Engineering*, 60(1), 28–32.
- Szymgin, B. (2016). Światowe dziedzictwo kultury UNESCO: charakterystyka, metodologia, zarządzanie. Warszawa: Polski Komitet Narodowy ICOMOS.
- Śladecki, D. (2001). Podziemne miejsca kultu w tradycji bocheńskich górników. *Rocznik Bocheński*, 5, 65–86.
- Tomczykowska, P. (2014). Turystyka kulturowa szansą na rozwój miasta kreatywnego. Przykład Bydgoszczy i Torunia. *Turystyka Kulturowa*, 2, 39–54.

- Wojciechowski, T. (1980). *Jubileusz stulecia Orkiestry Salinarnej Bocheńskiej 1880–1980*. Kraków: Krajowa Agencja Wydawnicza.
- Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Krakowie. (2024). *Wykaz obiektów wpisanych do Rejestru Zabytków Nieruchomych Województwa Małopolskiego*. Pozyskano z: <https://www.wuoz.malopolska.pl/wp-content/uploads/2024/09/Wykaz-wspoiow-do-Rejestru-zabytkow-z-podzialem-na-powiaty-czerwiec-2024.pdf> (dostęp: 2.09.2024).
- Zbieranek, P. (2024). Dziedzictwo kulturowe w procesie rozwoju lokalnego na obszarach niezurbanizowanych: Studium przypadku gminy Stegna. *Kultura i Społeczeństwo*, 68(3), 205–233.

Anna Kolańska, dr nauk o kulturze fizycznej, adiunkt w Katedrze Turystyki i Badań Regionalnych, Instytut Zarządzania i Spraw Społecznych, Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Autorka polskich i zagranicznych publikacji z zakresu turystyki i hotelarstwa. Członek Zespołu Badawczego Europejskie Szlaki Kulturowe. Licencjonowany przewodnik po Krakowie. Jej zainteresowania badawcze obejmują problematykę hotelarstwa, szeroko pojętą turystykę kulturową i dziedzictwo kulturowe, a w szczególności funkcjonowanie szlaków kulturowych. Prowadzi zajęcia na kierunku turystyka i rekreacja.

Anna Kolańska, PhD in Physical Culture, Assistant Professor in the Department of Tourism and Regional Studies, Institute of Management and Social Affairs, University of the National Education Commission in Krakow. Author of Polish and foreign publications in the field of tourism and hospitality. Member of the European Cultural Routes Research Team and licensed tour guide in Krakow. Her research interests include issues concerning cultural tourism and heritage as broadly defined, in particular the operation of cultural routes and hotel management. She teaches classes in the field of tourism and recreation.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6990-0128>

Adres / Address:

Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Polska
Instytut Zarządzania i Spraw Społecznych
Katedra Turystyki i Badań Regionalnych
ul. Podchorążych 2
30-084 Kraków, Polska
e-mail: anna.kolasinska@uken.krakow.pl

AGNIESZKA BRZOSKO-SERMAK

Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Polska / University of the National Education Commission, Krakow, Poland

NATALIA GAŁĄZKA

Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Polska / University of the National Education Commission, Krakow, Poland

AGNIESZKA KWIATEK-SOŁTYS

Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Polska / University of the National Education Commission, Krakow, Poland

Przemysł w strukturze funkcjonalnej małych miast województwa małopolskiego

Industry in the functional structure of small towns in Małopolska province

Streszczenie: W dobie tercjalizacji i gospodarki postindustrialnej rodzą się pytania nie tylko o efektywność rozwoju małych ośrodków miejskich wyłącznie na bazie funkcji usługowych, lecz także o potrzebę i możliwości reindustrializacji miast. Klasyczne podejście do badań funkcjonalnych, wykorzystujące struktury pracujących i analizę zarejestrowanych podmiotów gospodarczych, pokazują, że w województwie małopolskim w latach 1973–2023 i w XXI w. struktura funkcjonalna miast ulegała zasadniczej zmianie. Celem pracy jest diagnoza współczesnej roli przemysłu w strukturze funkcjonalnej małych miast województwa małopolskiego, przedstawienie zmian w zakresie struktury pracujących oraz działalności gospodarczej oraz wskazanie tendencji rozwojowych funkcji przemysłowej w kontekście obowiązujących strategii rozwoju małych miast. W części metodycznej wykorzystano tradycyjną metodę wyznaczania struktury funkcjonalnej, opracowaną przez M. Jerczyńskiego (1977). Omówiono również obecną strukturę funkcjonalną, opierając się na danych dotyczących liczby podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze REGON w podziale na działy i sekcje. Ważną częścią prowadzonych badań była szczegółowa analiza obowiązujących strategii rozwoju małych miast w odniesieniu do przemysłu. Jak wskazują wyniki badań, zaobserwowano marginalizację roli przemysłu w strukturze pracujących, co znalazło odzwierciedlenie w braku miast o przemysłowej, a nawet przemysłowo-usługowej dominacji funkcjonalnej. Wcześniejsze badania (Kwiatek-Sołtys, 2017) pokazały, że wyższa pozycja małych miast w rankingu poziomu społeczno-gospodarczego jest charakterystyczna dla ośrodków, w których funkcje przemysłowe są rozwijane w różnego rodzaju specjalnych strefach działalności gospodarczej, w tym specjalnych strefach ekonomicznych położonych w obszarach metropolitalnych. Spośród analizowanych strategii miast małych w województwie małopolskim jedynie pięć zawierało bezpośrednie odniesienia do przemysłu. Większość z nich dotyczyła wspierania nowych stref przemysłowych i inwestycyjnych, a także tworzenia warunków do rozwoju przemysłu, w tym technologii przyszłości. Pozostałe gminy skupiały się głównie na zwiększeniu aktywności gospodarczej, co mimo potencjalnych powiązań nie zawsze przekłada się na konkretne wsparcie dla sektora przemysłowego. Przeprowadzona analiza ujawnia więc brak jednolitego podejścia do przemysłu w strategiach rozwoju.

Abstract: In the era of the tertiary sector and the post-industrial economy, a question arises about the effectiveness of the development of small urban centers based only on service functions, and at the same time a question about the need and possibility of the reindustrialization of towns. The classic approach to functional research, i.e. using the employment structure, as well as the analysis of registered economic entities, shows that in Małopolska Province, both in the long term (1973–2023) and in just the 21st century, the functional structure of towns has undergone a fundamental change. The aim of the work is to diagnose the contemporary role of industry in the functional structure of small towns in Małopolska Province, to show changes in the

employment structure and economic activity, and to indicate development trends in the industrial function in the context of current development strategies. The methodological part uses the traditional method of determining functional structure developed by Jerczyński (1977). The current functional structure is also presented based on data on the number of economic entities registered in the REGON register divided into departments and sections. An important part of the research was a detailed analysis of the current development strategies of small towns in terms of reference to industry. As the research results show, a marginalization of the role of industry in the structure of employment was observed, which is currently reflected in the lack of towns with industrial, or even industrial-service, functional dominance. As indicated by earlier studies (Kwiaterek-Sołtys, 2017), the higher position of small towns in the socio-economic level ranking is characteristic of centers where industrial functions are developed in various types of special economic activity zones, including special economic zones, but at the same time located in metropolitan areas. Among the analyzed strategies of small towns in the Małopolska province, only five contained direct references to industry. Most of these concerned supporting new industrial and investment zones, as well as creating conditions for the development of industry, including future technologies. The remaining communes focused mainly on increasing economic activity which, despite potential connections, does not always translate into specific support for the industrial sector. The analysis reveals the lack of a uniform approach to industry in development strategies.

Słowa kluczowe: działalność przemysłowa; małe miasta; strategie rozwoju; województwo małopolskie; zatrudnienie

Keywords: development strategy; employment in industry sector; Małopolska province; small towns

Otrzymano: 5 grudnia 2024

Received: 5 December 2024

Zaakceptowano: 18 grudnia 2024

Accepted: 18 December 2024

Sugerowana cytacja / Suggested citation:

Brzosko-Sermak, A., Gałązka, N., Kwiatek-Sołtys, A. (2024). Przemysł w strukturze funkcjonalnej małych miast województwa małopolskiego. *Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego*, 38(4), 67–88. doi: <https://doi.org/10.24917/20801653.384.4>

WSTĘP

W dobie przemian zachodzących w polskich miastach, związanych z coraz wyraźniej postępującym procesem depopulacji (Kantor-Pietraga, 2014) czy wręcz kurczenia, z ograniczaniem zatrudnienia (Krzysztofik, Szmytkie, 2018), a także z rosnącą rolą pracy zdalnej (Novikova, 2019), pojawia się pytanie o czynniki aktywizacji małych ośrodków miejskich, przede wszystkim ośrodków położonych poza zasięgiem oddziaływania metropolii. Rozwój małych ośrodków oparty wyłącznie na funkcjach usługowych, w tym turystycznych, okazał się dyskusyjny z uwagi na fakt, iż funkcje te w małych miastach nie zdołały wykształcić silnego i otwartego rynku pracy, który – wraz z funkcją mieszkaniową – mógłby nie tylko zatrzymać młodych mieszkańców, lecz także przyciągnąć nowych. Napływ uchodźców wojennych z Ukrainy nie stał się dla małych miast czynnikiem trwale zwiększającym populację, niekiedy wręcz – w związku z trwającą wojną – wiązał się z odpływem męskiej siły roboczej, prowadząc do pogłębienia negatywnych procesów.

W literaturze przedmiotu coraz częściej zwraca się uwagę na potrzebę reindustrializacji, traktowanej jako nowa wizja rozwoju gospodarczego, w której przemysł zyskuje ważną, nową rolę (Herudziński, Bondyra, 2015), bazując na nowych i nowoczesnych technologiach sektora kreatywnego (Skórska, 2017). W Polsce od 2016 r. możemy mówić o planie rozwoju uwzględniającym przemysł 4.0, choć należy zaznaczyć niewielki udział w jego rozwoju sektora małych i średnich przedsiębiorstw (Kovacs, Domonkos, 2024).

Badania procesów gospodarczych i zmian funkcjonalnych w miastach stanowią liczną grupę opracowań, które obejmują zarówno wszystkie ośrodki w kraju (Matczak, 1992; Słodczyk, 2003; Sokołowski, 2000; Szymańska, Grzelak-Kostulska, 2005), jak i wybrany region (np. Górka, Brzosko-Sermak, 2011), województwo (np. Konecka-Szydłowska, 2010; Szmytkie, 2009, Szajnowska-Wysocka, Zuzajska-Żyżko, 2004) bądź konkretne miasto.

Na zmienną rolę przemysłu w miastach zwracają już uwagę wielu autorów. J. Rajman (2001) ocenił wpływ industrializacji na miasta w okresie powojennym, aż do czasu transformacji gospodarki, zwracając uwagę na konieczność likwidacji niekorzystnej dysharmonii między rozwojem przemysłu a niedorozwojem usługowej sfery urbanizacji. Problematyka przemysłu podejmowana była także w odniesieniu do różnych obszarów kraju, np. małych miast środkowej Polski (Lamprecht, 2009), miast pomorskich (Rydz, Jażewicz, 2001; Czaplinski, 2005), miast w regionie poznańskim (Świdurska, 2004, 2006) czy miast w regionie krakowskim (Kwiatek-Sołtys, 2000; Kachniarz, Makowska, Szymkiewicz, 1996; Myna, 1993; Wdowiarski-Bilska, 2009). Powstała też monografia pt. *Funkcja przemysłowa małych miast* pod red. T. Marszała (2009). Oczywiście opublikowano też wiele prac na temat przemysłu w miastach, jednak autorki niniejszego studium przywołują wyłącznie badania dotyczące małych miast. Wśród tej grupy opracowań, oprócz wyżej wymienionych, należy wskazać studia przypadków, w których podniesiono znaczenie funkcji przemysłowej. W województwie małopolskim opracowania dotyczą m.in. Libiąża, Trzebini, Myślenic, Niepołomic czy Wieliczki (Kwiatek-Sołtys, 2001; Kwiatek-Sołtys i in., 2014; Łacny, 2017; Sitek, 2005; Wiedermann, Godzik, 2022).

Należy podkreślić, iż na zakres i jakość prowadzonych badań duży wpływ ma dostępność materiałów źródłowych. Problemy związane z bazą danych dotyczącą osób pracujących zostały dostrzeżone m.in. przez F. Kłosowskiego (2014), a także P. Śleszyńskiego i K. Wiedermanna (2020). Autorzy ci oszacowali liczbę i strukturę pracujących oraz wielkość bazy ekonomicznej, zwracając uwagę na fakt, iż dostępne dane GUS nie obejmują liczby pracujących w podmiotach gospodarczych poniżej 10 osób.

Już na wstępie warto też zwrócić uwagę, że na wynik prowadzonych przez autorki badań, w szczególności na zaistniałe zmiany typów funkcjonalnych miast, może także wpływać przenoszenie części działalności produkcyjnej do podmiotów zakwalifikowanych jako podmioty usługowe (Skórska, 2017).

PRZEDMIOT BADAŃ, CELE I METODYKA PRACY

W opracowaniu podjęto tematykę miejsca przemysłu w strukturze funkcjonalnej małych miast województwa małopolskiego. Zmiany zachodzące w miastach województwa małopolskiego można traktować jako dane reprezentatywne dla całego kraju, gdyż w różnych okresach funkcjonowania możliwe jest wskazanie reprezentantów większości typów funkcjonalnych. Przemiany funkcjonalne zaś można rozpatrywać w kontekście sukcesji funkcji – oznacza to, że w pewnym stopniu pokazują one stopień ich prężności (*resilience*; Konecka-Szydłowska, 2018).

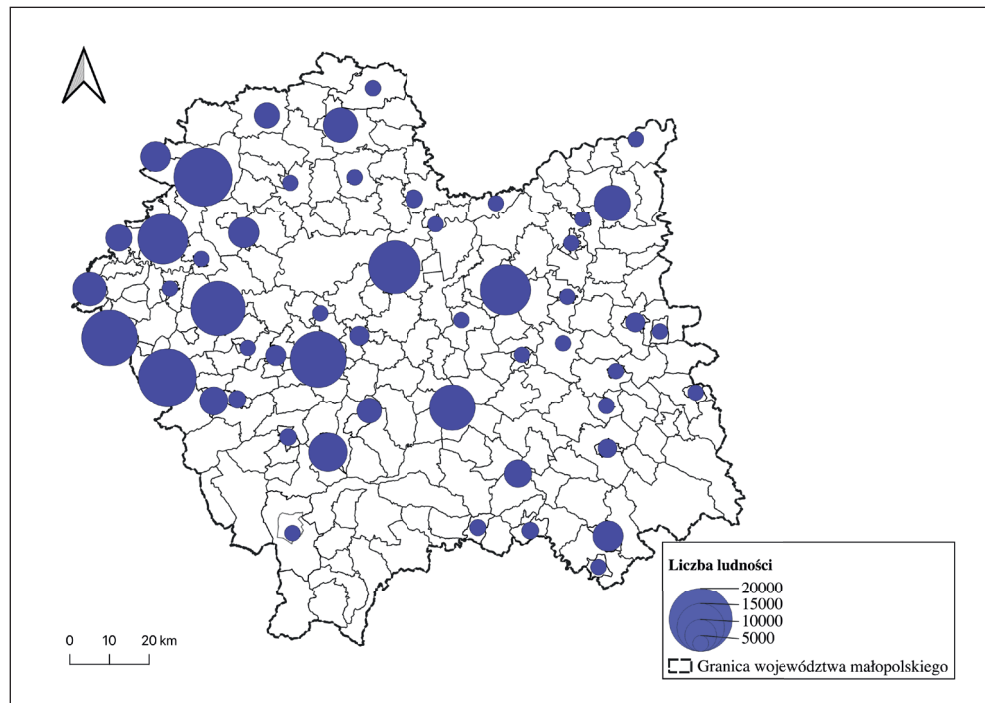
Celem pracy jest diagnoza współczesnej roli przemysłu w strukturze funkcjonalnej małych miast województwa małopolskiego. Realizacja tak postawionego celu wymagała przedstawienia zmian w zakresie struktury pracujących oraz działalności gospodarczej. Ponadto aby wskazać tendencje rozwojowe funkcji przemysłowej, dokonano analizy

obowiązujących strategii rozwoju małych miast w kontekście pośredniego bądź bezpośredniego odniesienia do przemysłu.

Obszarem badań stały się małe miasta (rozumiane jako ośrodki o zaludnieniu poniżej 20 tys. mieszkańców) województwa małopolskiego według stanu z roku 2024 i zaludnienia z roku 2023. Wybór ten wynikał z kilku powodów. Przede wszystkim małe ośrodki, co zostanie omówione poniżej, stanowią 81% wszystkich miast w województwie, ponadto ich liczba może się zwiększać w związku ze wspomnianymi procesami depopulacji. Wybór tej grupy miast był jednak uwarunkowany faktem, iż są one niezwykle czułe na zachodzące przemiany rynku pracy – zamknięcie bądź uruchomienie jednego dużego zakładu przemysłowego może spowodować zmianę ich profilu gospodarczego. W pracy znajdują się odniesienia do różnych lat – 1973, 2002, 2016, 2023 – z uwagi na dostępność materiałów źródłowych. Brak ciągłości publikacji danych w przekroju gmin wraz ze zmieniającym się zbiorem małych ośrodków miejskich stanowi znaczne utrudnienie w prowadzeniu podobnych badań i analiz w ujęciu dynamicznym (Kłosowski, 2014; Kwiatek-Sołtys, 2017; Śleszyński, Wiedermann, 2020).

Miejska sieć osadnicza województwa małopolskiego obejmuje 64 miasta, w tym dwa duże miasta – Kraków i Tarnów, 10 miast średniej wielkości, z których największy jest Nowy Sącz, a najmniejsza Skawina (23 tys. mieszkańców), oraz liczną grupę miast małych. Zbiór małych miast o zaludnieniu poniżej 20 tys. mieszkańców obejmuje w województwie małopolskim aż 52 miasta (ponad 81% wszystkich ośrodków); w 2023 r. największa w tej grupie była Trzebinia (18,5 tys. mieszkańców), a najmniejsze – Koszyce (759 mieszkańców; por. rycina 1).

Rycina 1. Struktura wielkościowa małych miast województwa małopolskiego w 2023 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL (2023), GUS

Badania w niniejszej pracy przeprowadzono dla zbioru małych miast województwa małopolskiego, który różnił się w zakresie liczebności w poszczególnych ujęciach czasowych. Zbiory liczyły kolejno: w 1973 r. – 36 ośrodków, w 2002 r. – 43 ośrodki, w 2016 r. – 49 ośrodków, w 2023 r. – 52 ośrodki.

Należy w tym miejscu zauważyć, że zbiór małych ośrodków jest niezwykle dynamiczny, podobnie jak w całym kraju. Dzieje się tak ze względu na: nowe lokacje miejskie (ostatnie prawa miejskie przywrócono w 2023 r. Czarnemu Dunajcowi), przesunięcie z grupy miast średnich, depopulacyjnych ośrodków miejskich (Trzebinia, Andrychów; Brzosko-Sermak, 2020) i zmiany polegające na zwiększeniu liczby ludności i przejściu małych miast do kolejnej grupy wielkościowej, czego najlepszym przykładem jest Wieliczka. Małe miasta województwa stanowią, o czym była już mowa, ponad 81% ogółu miast, zatem nieco więcej niż w całym kraju (79,5%).

Wśród uwarunkowań rozwoju małych ośrodków miejskich województwa należy wymienić położenie geograficzne, które w wyraźny sposób wpłynęło na funkcje miast. Miasta górskie częściej wykształcały funkcje turystyczne (np. Krynica Zdrój), z kolei ośrodki wyżynne z reguły stanowiły centra obsługu zaplecza rolniczego (np. Proszowice). Miasta zachodniej części województwa rozwijały się w zapleczu aglomeracji górnośląskiej (np. Brzeszcze), podobnie jak małe miasta położone w bezpośrednim zapleczu Krakowa (np. Niepołomice). Istotnym czynnikiem rozwoju było ponadto położenie komunikacyjne w stosunku do dróg krajowych i międzynarodowych (np. Kęty), położenie węzłowe śródgórskie (np. Limanowa) czy położenie w pobliżu przejść granicznych (np. Piwniczna; por. Kwiatek-Sołtys, 2004).

Miejska sieć osadnicza województwa ukształtowała się głównie w okresie poprzedzającym rozwój przemysłu, czyli do końca XVIII w. Przemysł stał się czynnikiem miastotwórczym dla zaledwie kilku małych miast województwa. Trzebinia otrzymała prawa miejskie w 1931 r., Sułkowice – w 1962 r., Brzeszcze, Bukowno i Libiąż i Chełmek – w 1969 r., a Świątniki Górne – dopiero w 1997 r. (Kwiatek-Sołtys, 2004).

Do określenia typów funkcjonalnych miast województwa małopolskiego w latach 1973, 2002, 2016 wykorzystano tradycyjną metodę wyznaczania struktury funkcjonalnej na podstawie struktury zatrudnienia, opracowaną przez M. Jerczyńskiego (1977). Informacje o funkcjach miast w 1973 r. zostały zaczerpnięte bezpośrednio z opracowania M. Jerczyńskiego (1977). Zgodnie z klasyfikacją autora wartości progowe szeregujące dany ośrodek do funkcji przemysłowej to kolejno: odsetek zatrudnionych w rolnictwie – mniej niż 40%, w przemyśle – więcej niż 50%, w usługach – mniej niż 40%. Dla miast sklasyfikowanych jako przemysłowo-usługowe wartości progowe były następujące: odsetek zatrudnionych w rolnictwie – mniej niż 25%, w przemyśle – 37,5-60%, w usługach – 25-50%. Miasta o typie usługowo-przemysłowym mają odsetek zatrudnionych w rolnictwie – mniejszy niż 25%, w przemyśle – 25-50%, w usługach – 37,5-60%.

Dane dla 2002 r. pochodziły z Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego. Takie samo zestawienie przedstawiono dla roku 2016, posługując się danymi szacunkowymi (za: Śleszyński, Wiedermann, 2020). Niestety ze względu na brak dostępnych danych nie przeprowadzono analogicznej klasyfikacji dla roku 2023. Podejście to pozwoliło nam na ukazanie zmian w długim okresie. Mając świadomość niedoskonałości metody zaproponowanej w latach siedemdziesiątych, do przedstawienia współczesnych przemian zdecydowano się uzupełnić ów obraz dodatkowymi ujęciami. W tym celu posłużono się danymi obrazującymi liczbę podmiotów zarejestrowanych w rejestrze

REGON w podziale na działy i sekcje (według klasyfikacji PKD 2004 i 2007). Bazując na tych danych, pokazano strukturę funkcjonalną dla lat 2002, 2016, 2023.

Dopełnieniem analiz ilościowych w ujęciu dynamicznym są analizy dokumentów dotyczących planowania i zarządzania strategicznego. Mowa o zbiorze 52 strategii rozwoju miast objętych badaniem. Dało to możliwość prześledzenia otrzymanych diagnoz oraz wskazania kierunków rozwoju (Brzosko-Sermak, 2023).

Aby zrozumieć i odpowiednio zarysować kontekst zmian funkcjonalnych badanych małych miast województwa małopolskiego, sięgnięto po publikacje opisujące zarówno historyczne, jak i współczesne uwarunkowania, podstawy prawne oraz dokumenty planowania i zarządzania strategicznego.

STRUKTURA FUNKCJONALNA MIAST MAŁYCH

Punktem wyjścia dla badań nad rolą przemysłu w miastach stała się analiza dominujących funkcji miast, bazująca na strukturze zatrudniania według trzech sektorów gospodarki, oraz typologia miast zaproponowana przez M. Jerczyńskiego (1977). W pierwszej połowie lat siedemdziesiątych (1973) przemysł, zgodnie z prowadzoną polityką industrializacji, był ważnym czynnikiem rozwoju i aktywizacji małych miast województwa, a jego znaczenie w późniejszych latach jeszcze wzrastało (Rajman, 2001; por. tabela 1).

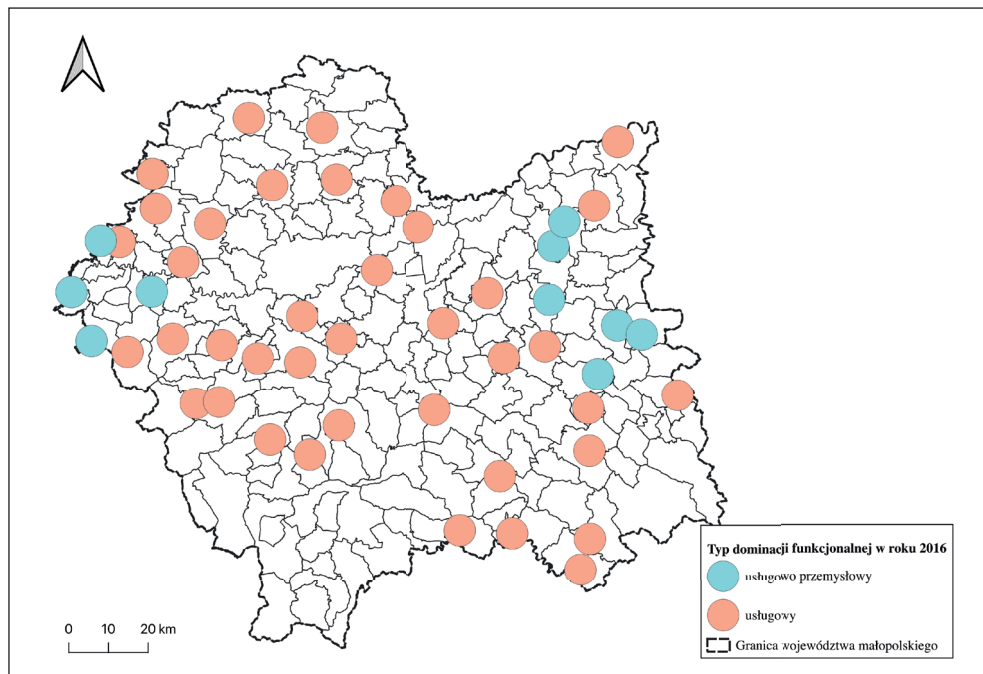
Tabela 1. Zmiany typów dominacji funkcjonalnej miast

Typ dominacji funkcjonalnej	1973	2002	2016
P	9	10	0
PU	2	4	0
UP	4	4	10
PR	5	0	0
RP	2	0	0
X	3	0	0
RU	5	0	0
UR	0	0	0
R	1	0	0
U	5	25	39
Razem	36	43	49

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Jerczyński, 1977; BDL, GUS (różne lata); Śleszyński, Wiedermann, 2020

W 1973 r. wśród badanych ośrodków odnotowano dziewięć miast, które miały dominację przemysłu w strukturze funkcjonalnej, oraz aż 16 ośrodków z subdominantą przemysłową (Jerczyński, 1977) – zatem niemal 70% ośrodków już na początku lat 70. rozwijało funkcję przemysłową. Były wśród nich typowe ośrodki górnicze (np. Libiąż, Bukowno, Brzeszcze, Trzebinia), a także miasta z rozwiniętym przemysłem włókienniczym (Andrychów, Kęty), przemysłem obuwniczym (Chełmek) oraz przemysłem gumowym (Wolbrom). Ponadto występowała subdominanta przemysłowa związana z przemysłem drzewnym i metalowym (rycina 2). Warto zwrócić uwagę, że już w 1973 r.

Rycina 2. Typy dominacji funkcjonalnej małych miast województwa małopolskiego według 1973 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Jerczyński, 1977

zatrudnienie w gospodarce uspołecznionej w wymienionych miastach osiągało bardzo duże rozmiary – od ponad 4 tys. w Wolbromiu do niemal 20 tys. w Trzebini.

Po okresie transformacji sytuacja i miejsce przemysłu w strukturze funkcjonalnej miast uległy zasadniczej zmianie – można stwierdzić, iż rozpoczął się wówczas postępujący proces monofunkcyjności małych miast. Potwierdza to występowanie tylko czterech z 10 typów funkcjonalnych. Z jednej strony należy zwrócić uwagę, że w wielu miastach rozwinęły się usługi, które często nie występowały w wystarczającym zakresie. W pierwszym okresie transformacji w miastach rozwijał się głównie handel, choć powstawały też nowe placówki usługowe świadczące usługi zdrowotne i oświatowe. Z drugiej strony w 2002 r. nie było już w województwie miast o dominacji lub subdominacji rolnictwa w strukturze pracujących, choć nie oddaje to jego rzeczywistego miejsca w małych miastach (Kwiatek-Sołtys, 1998; Rajman, Kwiatek-Sołtys, 1998). W zakresie działalności przemysłowej trzeba podkreślić, że był to już okres, kiedy wiele tradycyjnych, dużych zakładów przemysłowych zakończyło funkcjonowanie, a małe i średnie firmy stały się siłą napędową polskiej gospodarki. W 2002 r. wśród dużych zakładów przemysłowych, które generowały największe zatrudnienie, należy wymienić: Kopalnię Węgla Kamiennego „Janina” w Libiążu, Kopalnię „Brzeszcze” w Brzeszczach, Zakłady Górniczo-Hutnicze Bolesław w Bukowni, Grupę Kęty S.A. w Kętach, Tele-Fonikę KFKS.A. w Myślenicach, Okocimskie Zakłady Piwowarskie, Pol-Am Pack S.A. i Can-Pak S.A. w Brzesku, Zakłady Chemiczne Alwernia S.A. w Alwerni, rafinerię Trzebinia S.A. i Elektrownię Siersza w Trzebini, Fabrykę Taśm Transportowych Stomil Wolbrom S.A. w Wolbromiu. Zatrudnienie w tych zakładach niejednokrotnie przekraczało tysiąc osób, co powodowało, że rynek pracy wielu miast był otwarty, dzięki czemu utrzymywał przemysłową dominację funkcjonalną

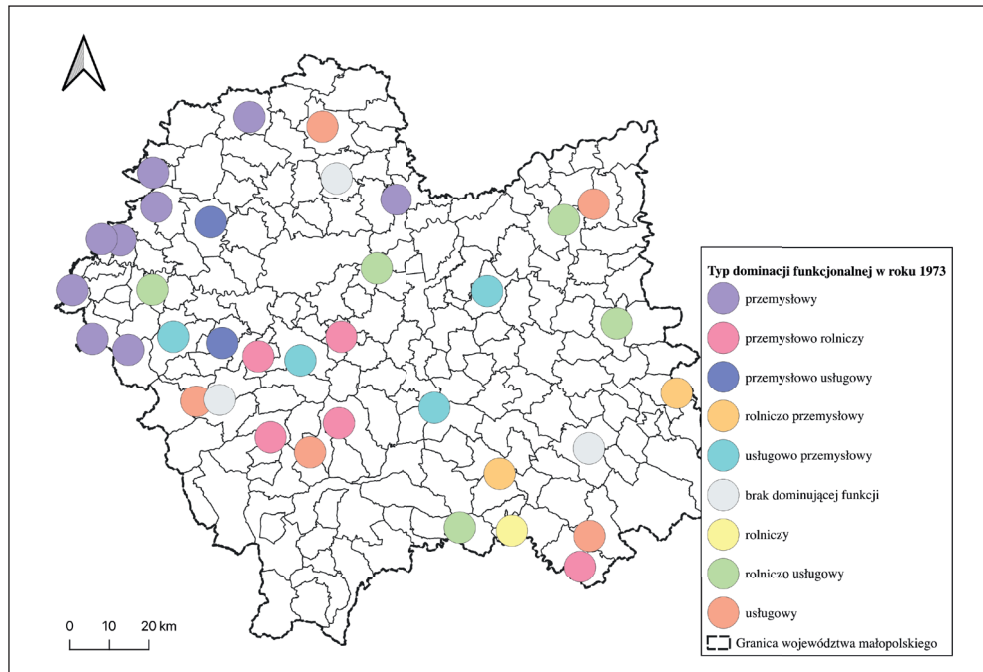
(rycina 3). W niektórych miastach rozwój usług doprowadził do dominacji przemysłowo-usługowej. Należy zaznaczyć, iż na mapie miast przemysłowych pojawiły się także ośrodki, które w latach 70. nie miały rozwiniętej funkcji przemysłowej np. Niepołomice, choć XIX-wieczne tradycje przemysłowe tego miasta wiązały się z cegielnią. W Niepołomicach znacząca rola przemysłu była związana z pierwszymi inwestycjami Coca-Coli w 1993 r. W 2002 r. pracujący w sektorze przemysłowym stanowili tam 70%. Jasiński i Zioło (1985) traktowali miasta o zatrudnieniu w przemyśle powyżej 70% jako ośrodki przemysłowe o wysokim stopniu specjalizacji. Wśród dzisiejszych małych miast województwa małopolskiego udział pracujących w przemyśle powyżej 70% – oprócz wspomnianych Niepołomic – miały także: Chełmek (71%), Libiąż (75%) i Brzeszcze (78%).

Współczesne typy dominacji małych miast według struktury zatrudnienia czy pracujących są trudne do jednoznacznego wyznaczenia ze względu na brak dostępnych, porównywalnych materiałów statystycznych. Z tego powodu autorki bazują na zróżnicowanych danych. Warto przypomnieć, że ustalenie funkcji miasta jest możliwe wtedy, gdy podstawą są pracujący według miejsca pracy, a zatem pracujący w mieście. Śleszyński i Wiedermann (2020) oszacowali wielkość bazy ekonomicznej dla wszystkich gmin i miast w Polsce dla roku 2016 – na tej podstawie autorki niniejszego opracowania wyznaczyły typ dominacji funkcjonalnej małych miast. W analizowanym przekroju doszło do dalszego ujednoczenia się typów funkcjonalnych miast badanego obszaru. W 2016 r. 10 spośród 52 małych miast województwa małopolskiego reprezentowało usługowo-przemysłowy typ dominacji funkcjonalnej (rycina 4). Obok tradycyjnie przemysłowych Kęt, Brzeszcz oraz Chełmka, gdzie pracujący w przemyśle stanowią 40%, pojawiły się również małe miasta, takie jak Zator czy Wojnicz, w których obecność funkcji przemysłowej w strukturze pracujących wiąże się ze specjalnymi strefami działalności gospodarczej i przygotowaniem rozległych terenów inwestycyjnych. Na przykład w Zatorze na działalność przemysłową przeznaczono ponad 30 ha terenów (z 50 ha).

Publikacją, która odnosi się do funkcji gospodarczych i ich zmian w miastach województwa małopolskiego, jest raport Małopolskiego Obserwatorium Rozwoju Regionalnego 2018 (Binda i in., 2018). Wyznaczenie typu dominacji funkcjonalnej autorzy raportu oparli na materiałach dotyczących struktury pracujących według sekcji i działów PKD (mowa o raporcie *Specjalizacja lokalna w gminach i powiatach województwa małopolskiego*, który został przygotowany przez pracowników Urzędu Statystycznego w Krakowie). W opracowaniu wykorzystano: dane z Krajowego Rejestru Urzędowego Podmiotów Gospodarki Narodowej (stan na 2014 r.), wyniki Narodowego Spisu Powszechnego z 2011 r. oraz bazę danych Izby Administracji Skarbowej w Krakowie, zawierającą informacje o PIT-11 za 2013 r. Na podstawie typów zaproponowanych przez Sokołowskiego (2008) zaobserwowano w latach 2008–2014 ograniczenie liczby występujących typów funkcjonalnych – z 10 w 2008 r. do sześciu w 2014 r. Wśród miast przemysłowych w 2008 r. znalazło się aż 16 ośrodków, a w 2014 r. – już tylko cztery (Bukowno, Libiąż, Chełmek i Limanowa).

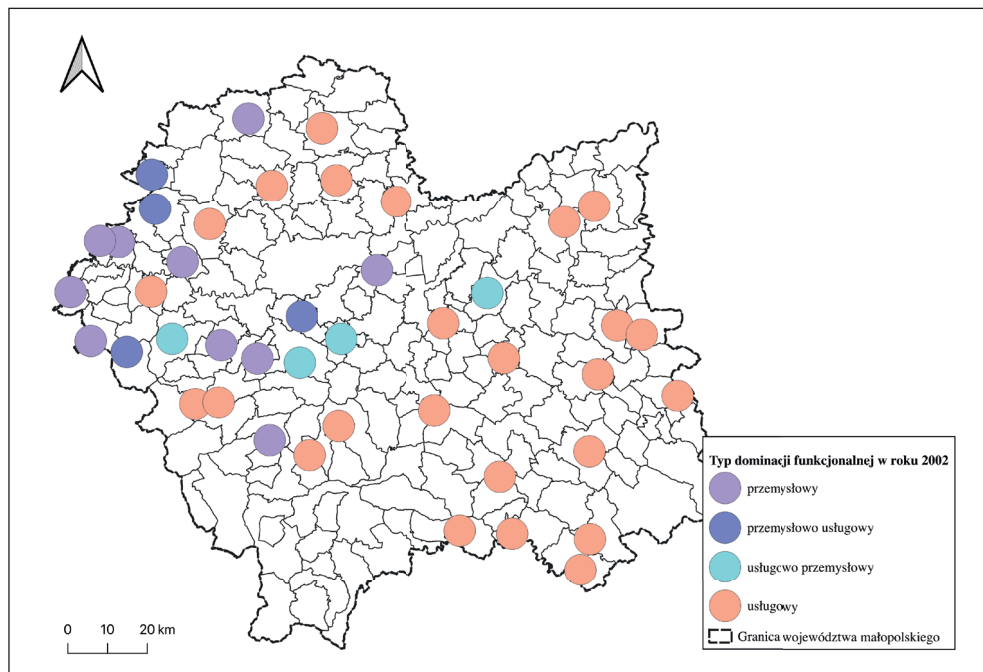
Choć autorki nie mają możliwości przedstawienia pracujących w podziale na sekcje działalności w roku 2023, to można stwierdzić, iż sytuacja na lokalnych rynkach pracy w małych miastach województwa małopolskiego podlega dalszym przemianom. Mają na nie wpływ uwarunkowania zewnętrzne, trwająca wojna w Ukrainie, zmiany polityczne, trendy w zakresie przemian demograficznych, a także położenie względem ośrodków metropolitalnych. Analiza wskaźnika dynamiki pracujących na 1 tys. mieszkańców, możliwa do przeprowadzenia w latach 2006–2021, ukazuje tendencję rosnącą.

Rycina 3. Typy dominacji funkcjonalnej małych miast województwa małopolskiego w 2002 r.

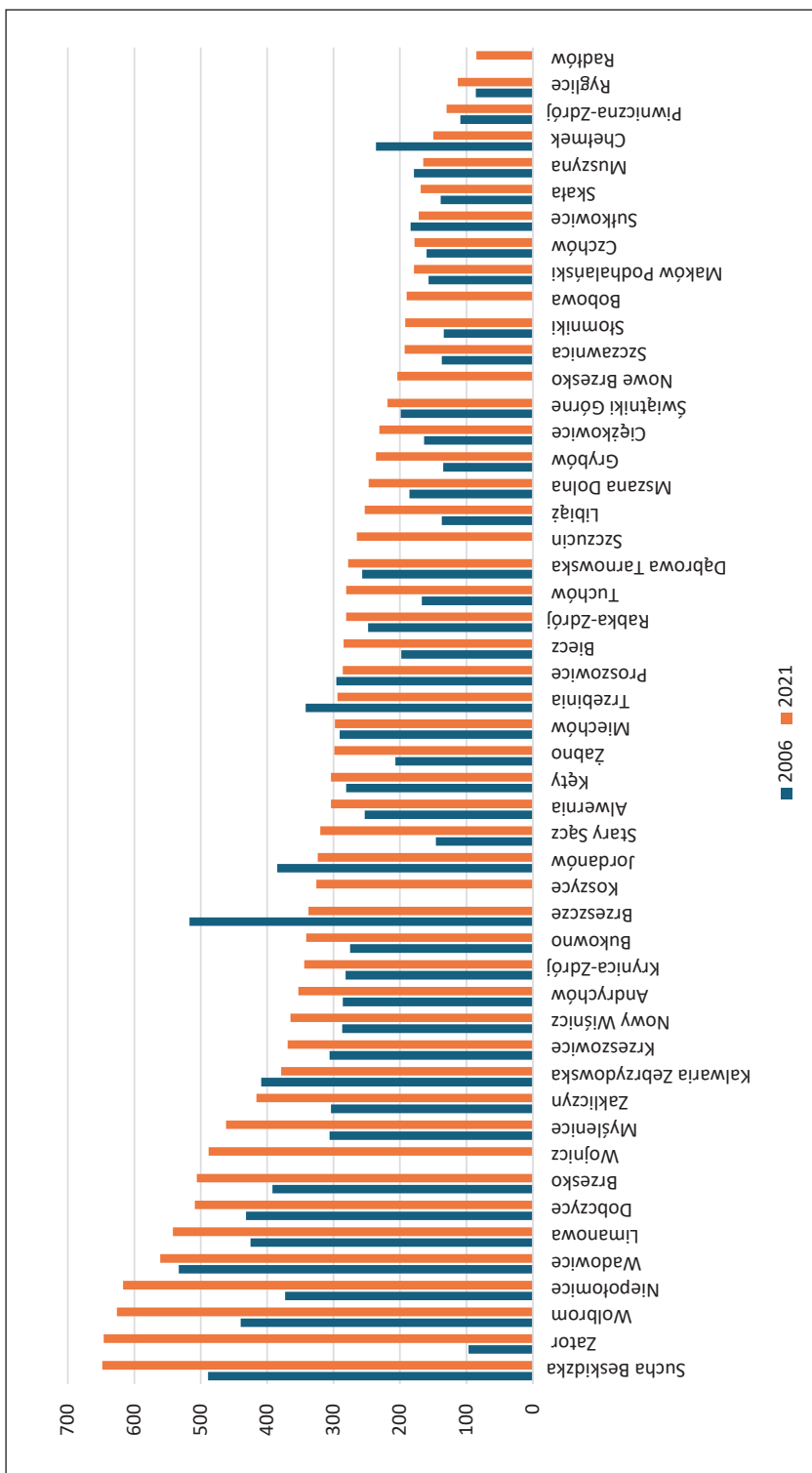
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL (2002), GUS

Rycina 4. Typy dominacji funkcjonalnej małych miast województwa małopolskiego w 2016 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Śleszyński, Wiedermann (2020)

Rycina 5. Liczba pracujących/1 tys. mieszkańców w latach 2006 i 2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL (2006, 2021), GUS

W 2006 r. rynki małych miast były domknięte terytorialnie, a liczba pracujących wynosiła 269 pracujących/1 tys. mieszkańców. W 2021 r. średnia w badanym zbiorze wynosiła 325 pracujących/1 tys. mieszkańców, choć zróżnicowanie miast w tym zakresie jest bardzo duże. Najbardziej otwarte rynki pracy miały Sucha Beskidzka, Zator, Wolbrom i Niepołomice. Na uwagę zasługuje zdecydowanie wyższe niż w 2006 r. miejsce Zatora, o czym wspomniano już wcześniej – wzrost ten ma związek z powstałą strefą działalności gospodarczej, w dużej mierze włączoną do Specjalnej Strefy Ekonomicznej, w której znalazło lokalizację wiele firm (rycina 5). Wyraźne zmniejszenie liczby pracujących widoczne jest w Brzeszczach, co ma związek z prowadzonym od 2015 r. programem naprawczym Kompanii Węglowej. Zdecydowanie najgorzej w tym zestawieniu wypada Radłów w powiecie tarnowskim, który odzyskał prawa miejskie w 2010 r. Obraz ten nie jest jednak pełny, ponieważ w statystyce GUS pominięto dane dotyczące pracujących w małych podmiotach gospodarczych. Badanie otwartości lokalnych rynków pracy, wykorzystujące dane szacunkowe opracowane przez P. Śleszyńskiego i K. Wiedermana (2020) za rok 2016, pokazuje, że średnia liczba pracujących/1 tys. mieszkańców we wszystkich miastach jest znacząco wyższa i wynosi 485 osób. Wartość ta waha się od 316 pracujących/1 tys. mieszkańców w Radłowie do 733 pracujących/1 tys. w Niepołomicach. Oznacza to, że wszystkie miasta są otwartymi terytorialnie rynkami pracy. Co ciekawe, pozycje miast w tej klasyfikacji różnią się w niewielkim stopniu: w pierwszej dziesiątce miast w 2016 r. brakowało jedynie Wojnicza i Zatora, czyli miast, w których powstały wspomniane strefy aktywności gospodarczej. Warto zaznaczyć, iż w rozkładzie przestrzennym nie zaobserwowano wyraźnego wpływu ośrodka metropolitalnego, co dowodzi, że o współczesnej kondycji gospodarczej badanych miast decyduje raczej sprawność działania lokalnego samorządu, a nie położenie geograficzne.

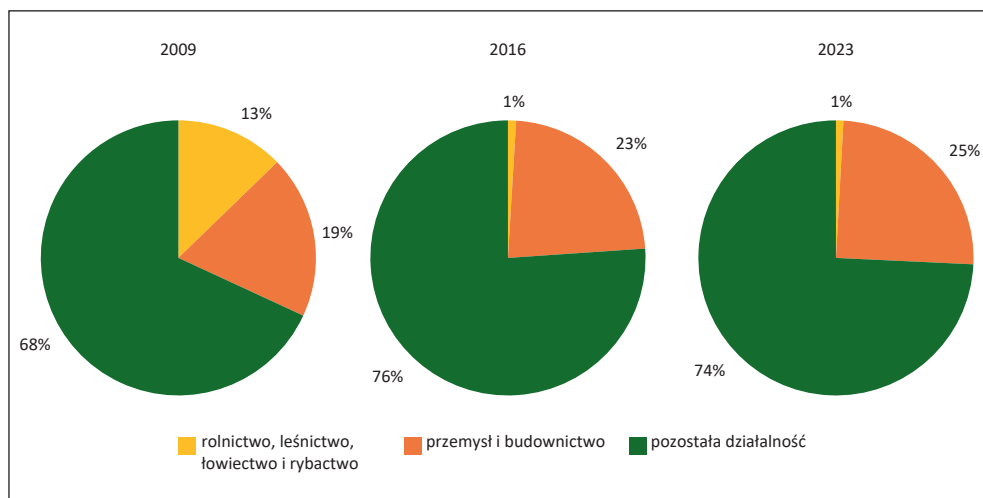
STRUKTURA DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ W MAŁYCH MIASTACH

Pełne ukazanie miejsca i roli przemysłu w małych ośrodkach miejskich wymaga także przedstawienia struktury działalności gospodarczej i zmian w zakresie zarejestrowanych podmiotów gospodarczych. Jest to szczególnie ważne ze względu na nieuwzględnienie w publicznej statystyce zatrudnienia w najmniejszych podmiotach gospodarczych (liczących do 9 osób). Zwłaszcza w małych miastach na strukturę funkcjonalną wpływają liczne, niewielkie, często rodzinne i tradycyjne firmy, a wspieranie małej przedsiębiorczości powinno być zadaniem nie tylko lokalnej, lecz także państwowej polityki rozwoju.

Analiza danych przedstawiających zmiany udziałów różnych sektorów gospodarki (rolnictwo, przemysł, budownictwo, pozostała działalność) w latach 2002, 2016, 2023 wskazuje, że znacząco zmniejszyła się rola rolnictwa. W 2002 r. rolnictwo stanowiło w małych miastach 13% ogólnej liczby podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON, w 2016 r. odsetek ten zmniejszył się do 1%. Poziom ten został utrzymany w 2023 r. Wartości bezwzględne przedstawiające liczbę podmiotów kształtowały się następująco: 2002 r. – 4898, 2016 r. – 484, 2023 r. – 478 (GUS, 2002, 2016, 2023). Widoczny jest wyraźny trend spadkowy, wskazujący na zmniejszenie znaczenia sektora rolniczego w strukturze gospodarki. Małe miasta województwa małopolskiego odnotowały natomiast wzrost znaczenia przemysłu i budownictwa w strukturze podmiotów gospodarczych. Udział przemysłu i budownictwa wzrósł z 19% w 2002 r. do 23% w 2016 r., a następnie do 25% w 2023 r. W wartościach bezwzględnych wspomniany wzrost liczby podmiotów wyglądał następująco: 2002 r. – 7359, 2016 r. – 11609, 2023 r. – 13553

podmiotów gospodarczych (GUS, 2002, 2016, 2023). Pokazuje to, że sektor ten stopniowo zwiększa swoje znaczenie. Charakterystyczna jest dominacja pozostałych działalności, w których skład wchodzi usługi. Ich udział wynosił 68% w 2002 r., 76% w 2016 r., 74% w 2023 r., co w wartościach bezwzględnych odpowiada liczbie podmiotów gospodarczych: 2002 r. – 26172, 2016 r. – 38468, 2023 r. – 40472. Choć w 2023 r. odnotowano spadek w udziale procentowym liczby podmiotów, sektor ten nadal dominuje w strukturze gospodarki, zwłaszcza biorąc pod uwagę wzrost wartości bezwzględnych. Znajduje to odzwierciedlenie we wcześniej omówionej strukturze pracujących.

Rycina 6. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON (według sekcji PKD 2004 – dane 2002 r.; według sekcji PKD 2007 r. – dane 2016 r., 2023 r.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (2002, 2016, 2023)

Zaobserwowane zmiany można tłumaczyć konkretnymi zmianami w polityce gospodarczej, jak również zagospodarowywaniem obrzeży miast, które wcześniej pełniły funkcje rolnicze. Na początku XXI w. proces, w którego efekcie dochodziło do wycofywania się rolnictwa z miast, stał się zauważalny. Warto zwrócić uwagę na fakt, że w wyniku nowej ustawy z 2008 r. możliwe jest nierolnicze przeznaczenie gruntów miejskich – nawet tych dobrej jakości.

Analiza podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON dla roku 2023 (według sekcji PKD 2007; GUS, 2023) wykazała, że w większości małych miast województwa małopolskiego udział sektora przemysłowego jest znaczący w mniejszych ośrodkach (np. Bobowa, Sułkowice), ale zmniejsza się w miastach o bardziej rozwiniętych usługach. Pozostałe działalności dominują w wielu małych miastach (nawet powyżej 80%, m.in. w Koszycach czy Krynicy-Zdroju), co wskazuje na przewagę usług i innych działalności gospodarczych. Najniższe wartości zaobserwowano dla rolnictwa, leśnictwa, łowiectwa i rybactwa (najwyższy wskaźnik odnotowano w Czchowie – 14,2%), co potwierdza, że działalność rolnicza ma obecnie znikome znaczenie w małych miastach (por. tabela 2).

Charakterystyczna jest dominacja sektora usługowego w małych miastach województwa małopolskiego, o czym świadczą dane prezentujące liczbę podmiotów

gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON, jak również typ funkcjonalny. Miasta takie jak Krynica-Zdrój czy Szczawnica mają bardzo wysoki udział sektora usługowego (powyżej 83%), co może wynikać z ich funkcji turystycznych i/lub rozwiniętej infrastruktury handlowo-usługowej.

Małe miasta województwa małopolskiego, w których sektor przemysłowy odgrywa większą rolę (np. Bobowa, Sułkowice, Radłów, Grybów i Ryglice), to często mniejsze miejscowości o tradycjach przemysłowych lub rozwiniętym sektorze budowlanym. W zbiorze tym ok. 40% podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON należy do branży przemysłowej. Nie odnotowano żadnego miasta, którego odsetek firm świadczyłby wyłącznie o przemysłowym charakterze.

Warto zwrócić uwagę na Czychów, który wyróżnia się największym udziałem sektora rolniczego (14,2%), co jest ewenementem w tym zestawieniu, a także na Krynice-Zdrój, która ma najwyższy udział sektora usługowego (84,3%) – może to wskazywać na brak zdywersyfikowanej gospodarki opartej na usługach związanych z funkcjami uzdrowiskową i turystyczną.

Tabela 2. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON (według sekcji PKD 2007 r. – dane 2023 r.)

Lp.	Miasto	Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	Przemysł i budownictwo	Pozostała działalność	Typ miasta
		2023			
		%			
1.	Bobowa	1,1	41,4	57,6	UP
2.	Sułkowice	0,7	41,4	58,0	UP
3.	Radłów	0,8	40,5	58,7	UP
4.	Grybów	0,8	40,4	58,8	UP
5.	Ryglice	2,0	39,9	58,1	UP
6.	Piwniczna-Zdrój	1,4	37,6	61,0	U
7.	Kalwaria Zebrzydowska	0,6	35,3	64,0	U
8.	Biecz	1,2	35,0	63,7	U
9.	Wojnicz	2,8	34,2	63,0	U
10.	Nowy Wiśnicz	0,3	33,5	66,1	U
11.	Tuchów	1,1	32,7	66,2	U
12.	Świątniki Górne	0,2	32,6	67,1	U
13.	Chełmek	0,4	32,6	67,0	U
14.	Żabno	1,4	32,2	66,5	U
15.	Nowe Brzesko	1,7	31,0	67,4	U
16.	Ciężkowice	1,8	30,9	67,3	U
17.	Jordanów	1,2	30,5	68,3	U
18.	Maków Podhalański	0,5	30,1	69,4	U
19.	Muszyna	1,8	30,0	68,2	U
20.	Mszana Dolna	0,9	28,7	70,4	U
21.	Stary Sącz	0,8	28,4	70,8	U
22.	Zakliczyn	0,4	28,0	71,6	U
23.	Szczucin	1,3	27,6	71,2	U
24.	Limanowa	0,7	27,1	72,1	U

25.	Zator	1,0	26,4	72,6	U
26.	Trzebinia	0,7	25,8	73,4	U
27.	Brzesko	0,9	25,8	73,3	U
28.	Andrychów	1,5	25,5	73,1	U
29.	Kęty	0,3	24,7	74,9	U
30.	Alwernia	1,4	24,3	74,3	U
31.	Czarny Dunajec	1,2	24,0	74,8	U
32.	Krzeszowice	0,6	23,8	75,6	U
33.	Wolbrom	0,7	23,6	75,7	U
34.	Dobczyce	0,8	23,5	75,7	U
35.	Myślenice	0,5	23,0	76,5	U
36.	Czchów	14,2	22,9	62,9	U
37.	Libiąż	1,0	22,6	76,4	U
38.	Sucha Beskidzka	1,2	21,9	76,9	U
39.	Wadowice	0,9	21,9	77,2	U
40.	Skąpa	0,2	21,5	78,3	U
41.	Dąbrowa Tarnowska	1,2	21,5	77,3	U
42.	Brzeszcze	0,5	21,3	78,2	U
43.	Bukowno	0,7	20,6	78,7	U
44.	Koszyce	0,0	20,0	80,0	U
45.	Rabka-Zdrój	0,5	19,9	79,6	U
46.	Niepołomice	0,6	19,3	80,1	U
47.	Proszowice	0,6	19,1	80,3	U
48.	Słomniki	0,3	19,0	80,7	U
49.	Miechów	0,7	17,5	81,8	U
50.	Książ Wielki	0,9	17,4	81,7	U
51.	Szczawnica	0,5	16,4	83,0	U
52.	Krynica-Zdrój	0,6	15,1	84,3	U

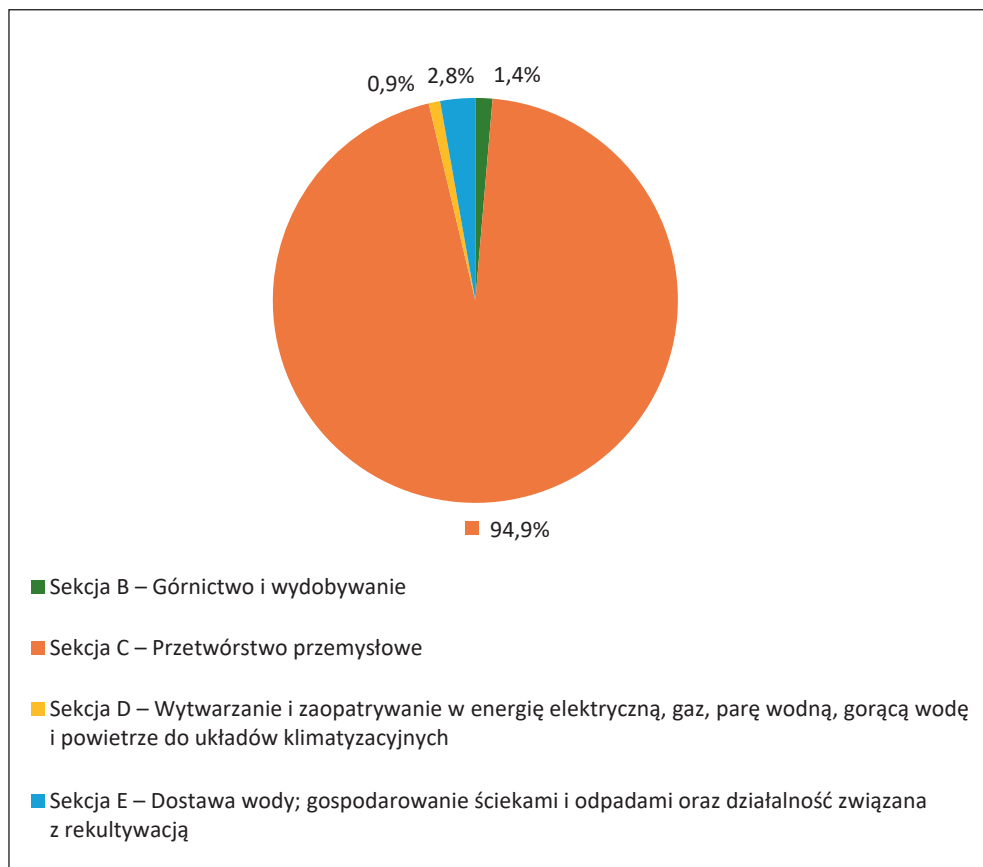
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (2023)

Przedstawione dane pokazują, że w województwie małopolskim większość miast opiera gospodarkę na sektorze usługowym. Wyjątkiem są mniejsze miejscowości, w których przemysł i budownictwo odgrywają większą rolę. Miasta turystyczne, takie jak Krynica-Zdrój czy Szczawnica, cechują się prawie całkowitą dominacją usług o charakterze uzdrowiskowym i turystycznym.

Struktura przemysłu małych miast województwa małopolskiego według podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON w 2023 r. charakteryzuje się dominacją (95% udziału) sekcji C (przetwórstwo przemysłowe), przy marginalnym znaczeniu sekcji E (dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją), sekcji B (górnictwo i wydobywanie) i sekcji D (wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, prąd, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych).

W 2023 r. struktura przemysłu poszczególnych małych miast województwa małopolskiego według podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON na 1 tys. mieszkańców (według sekcji PKD 2007) przedstawia duże zróżnicowanie. Dwa miasta: Kalwaria Zebrzydowska i Świątniki Górne zdecydowanie wyróżniają się wysokim udziałem podmiotów należących do przetwórstwa przemysłowego. Są to dawne,

Rycina 7. Struktura przemysłu małych miast województwa małopolskiego według podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON (według sekcji PKD 2007 r. – dane 2023 r.)

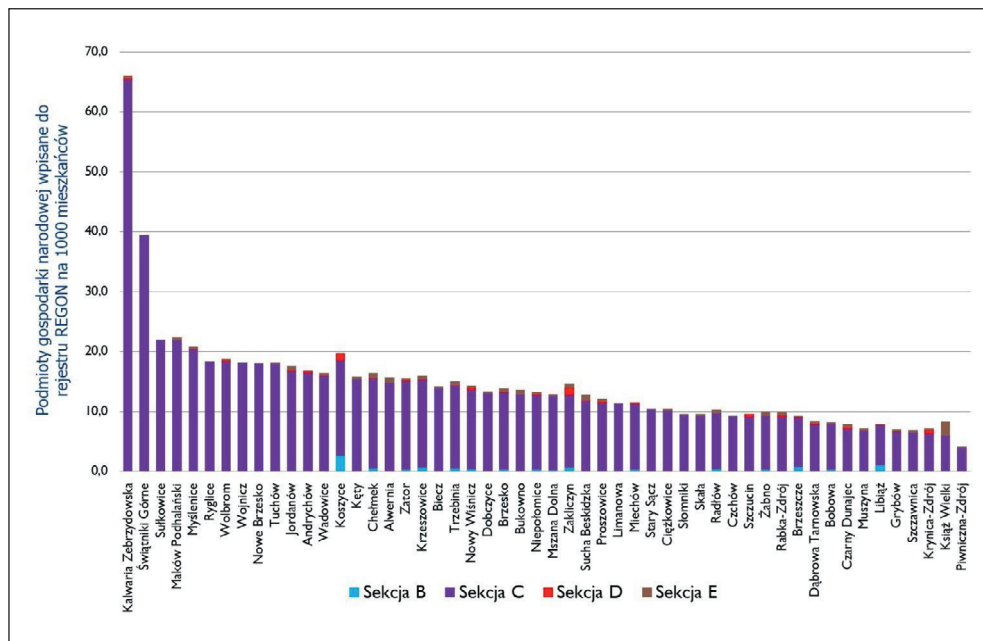

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (2023)

tradycyjne ośrodki rzemiosła: Kalwaria Zebrzydowska to miasto o tradycjach w branży meblarskiej, a także szewskiej, a Świątyniki Górne to ośrodek rzemiosła metalowego.

Najniższe wartości odnotowano w miastach charakteryzujących się głównie funkcjami usługowymi, a w szczególności uzdrowiskowymi. Obecnie na terenie większości małych miast województwa małopolskiego można zaobserwować mniej więcej od 20 do ośmiu podmiotów gospodarki narodowej z branży przemysłowej wpisanych do rejestru REGON na 1 tys. mieszkańców. Wysokie udziały firm przemysłowych w strukturze działalności gospodarczej dowodzą znaczenia rzemiosła w gospodarce małych, tradycyjnych ośrodków przemysłowych takich jak Kalwaria Zebrzydowska czy Świątyniki Górne. Udział sektora przemysłowego w strukturze działalności gospodarczej mierzony na 1 tys. mieszkańców pozostałych miast jest wyrównany. Dziesięć miast z subdominantą przemysłu w strukturze pracujących nie wyróżnia się widocznie w zakresie liczby przemysłowych podmiotów gospodarczych – oznacza to, że o ich funkcji decydują nadal większe zakłady przemysłowe.

Rycina 8. Struktura przemysłu małych miast województwa małopolskiego według podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON na 1 tys. mieszkańców (według sekcji PKD 2007 r. – dane 2023 r.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (2023)

PRZEMYSŁ W STRATEGIACH ROZWOJU MIAST

Analizie poddano strategię rozwoju małych miast województwa małopolskiego pod kątem zapisów dotyczących przemysłu. W ramach badań uwzględniono zarówno dokumenty opracowane na podstawie nowelizacji ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, jak i te starsze, w których prace nad nowymi wersjami strategii jeszcze się nie rozpoczęły lub są na etapie konsultacji. W analizowanych dokumentach szczególną uwagę poświęcono celom i kierunkom działań bezpośrednio związanych z przemysłem. Warto jednak zauważyć, że większość dokumentów obejmuje kierunki działań dotyczące szeroko rozumianej przedsiębiorczości, które mogą być powiązane z przemysłem, ale nie wskazują tego wprost.

Badania dowiodły zróżnicowania podejść uzależnionych od lokalnych uwarunkowań. W analizowanych miastach widać wyraźne różnice w podejściu do rozwoju przemysłu. W gminach, które stawiają na dalszy rozwój przemysłu, zauważalny jest nacisk na tworzenie nowych stref ekonomicznych oraz wspieranie rozwoju przemysłu opartego na nowoczesnych technologiach. Przykładem jest Andrychów, w którym przykładą się dużą wagę do rozwoju Gminnej Strefy Aktywności Gospodarczej, mającej na celu rozwój przemysłu oraz przyciąganie inwestycji. Podobnie w Niepołomicach podkreśla się rozwój stref przemysłowych, w tym strefy wysokich technologii, oraz wspiera się tworzenie parków technologicznych, co sprzyja rozwojowi nowoczesnych gałęzi przemysłu. Przykład Bukowna wskazuje na wspieranie lokalizacji przemysłu wysokich technologii, a także inwestycji w odnawialne źródła energii, co ma na celu wzmocnienie

przemysłowego charakteru gminy. W Zatorze można zauważyć analogiczne podejście – rozwój przemysłu jest wspierany przez lokalizację obszarów przemysłowych w pobliżu głównych szlaków komunikacyjnych, co ułatwia rozwój produkcji surowców i innych sektorów przemysłowych. Z kolei w Rabce-Zdroju widoczny jest nacisk na minimalizację negatywnego wpływu przemysłu na środowisko, co świadczy o wzrastającej roli zrównoważonego rozwoju w lokalnych strategiach. Z przeprowadzonej analizy wynika, że w niektórych miastach przemysł nie został uwzględniony w strategiach rozwoju w sposób bezpośredni. W takich miastach jak Kęty, Wadowice, Dąbrowa Tarnowska, Tuchów, Krzeszowice, Maków Podhalański, Piwniczna-Zdrój, Szczawnica czy Muszyna brakuje zapisów wprost dotyczących przemysłu. W tych dokumentach skupiono się raczej na ogólnym rozwoju przedsiębiorczości, turystyce czy innych aspektach społeczno-ekonomicznych, nie wskazując przemysłu jako odrębnego obszaru polityki rozwoju.

Pośród wszystkich analizowanych strategii pięć zawierało bezpośrednie odniesienia do przemysłu, często w kontekście wspierania stref przemysłowych, inwestycji czy nowych technologii, a 12 – pośrednie odniesienia, np. przez wsparcie rozwoju parków technologicznych czy stref aktywności gospodarczej. Pozostałe gminy skupiały się głównie na rozwoju przedsiębiorczości, co mimo potencjalnych powiązań nie zawsze przekłada się na konkretne wsparcie dla sektora przemysłowego. Analiza ujawnia też brak jednolitego podejścia do przemysłu w strategiach rozwoju. Niektóre gminy traktują przemysł jako kluczowy element lokalnego rozwoju, podczas gdy inne ograniczają się do działań wspierających przedsiębiorczość lub rewitalizację terenów poprzemysłowych.

Tabela 3. Odniesienie do przemysłu w strategiach rozwoju małych miast

Kategoria	Miasta	Cele związane z przemysłem
Bezpośrednie odniesienie	Andrychów, Niepołomice, Bukowno, Zator, Brzeszcze	Rozwój stref aktywności gospodarczej, przyciąganie inwestycji, wspieranie nowych technologii, tworzenie parków technologicznych.
Pośrednie odniesienie	Alwernia, Biecz, Bobowa, Brzesko, Libiąż, Krynica-Zdrój, Kęty, Maków Podhalański, Proszowice, Żabno, Rabka-Zdrój, Myślenice	Rozwój przedsiębiorczości, wspieranie inwestycji, wsparcie dla nowych inwestycji, rozwoju sektora usługowego i infrastruktury.
Brak odniesienia	Wadowice, Dąbrowa Tarnowska, Tuchów, Krzeszowice, Piwniczna-Zdrój, Szczawnica, Muszyna, Jordanów, Czarny Dunajec, Koszyce, Mszana Dolna, Skała, Słomniki, Stary Sącz, Sucha Beskidzka, Sułkowice, Szczucin, Świątyni Górne, Nowe Brzesko, Nowy Wiśnicz, Wojnicz, Wolbrom, Zakliczyn	Skupienie na ogólnym rozwoju gospodarczym, przedsiębiorczości, turystyce lub innych aspektach społeczno-ekonomicznych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie strategii rozwoju 52 małych miast województwa małopolskiego

PODSUMOWANIE

Przeprowadzone badania zmiennej roli przemysłu w gospodarce małych miast należy traktować jako punkt wyjścia do dalszych rozważań. Autorki chciały zarysować współczesne tendencje, bez analizy studiów przypadków. W wyniku przeprowadzonych badań wśród małych miast województwa małopolskiego zaobserwowano marginalizację roli przemysłu w strukturze pracujących, co znalazło odzwierciedlenie w braku miast

o przemysłowej, a nawet przemysłowo-usługowej dominacji funkcjonalnej. W okresie powojennym upatrywanie szans aktywizacji gospodarczej miast poprzez rozwój przemysłu doprowadziło do powstania w wielu małych miastach bardzo dużych zakładów przemysłowych i podporządkowania rozwoju tej działalności – przy jednoczesnym niedorozwoju usług. W czasie transformacji gospodarczej, prywatyzacji i reprivatyzacji doszło do odwrócenia tych proporcji. Duże zakłady często nie przetrwały zachodzących przemian i były zamykane. Równolegle powstawały liczne prywatne firmy, najczęściej o charakterze usługowym, co znajduje wyraźne odzwierciedlenie w strukturze podmiotów gospodarczych. Liczne firmy usługowe nie zdołały jednak zapewnić zatrudnienia na wystarczającym poziomie. Szukając nowych dróg aktywizacji, władze miejscy upatrują szans na rozwój w powstawaniu specjalnych stref działalności gospodarczej. Miasta sukcesu to dzisiaj najczęściej te miasta, w których prężnie funkcjonują podobne strefy (Karwińska, Brzosko-Sermak, 2014). Wydaje się, że właśnie prężność działania władz lokalnych powoduje, że dochodzi do rozwoju działalności przemysłowej w ośrodkach położonych peryferyjnie w stosunku do krakowskiego obszaru funkcjonalnego. Logiczne wydawałoby się, żeby to właśnie małe miasta strefy podmiejskiej przejmowały, zgodnie z polityką deglomeracji, rozwój przemysłu, jednak tak się nie dzieje. Prowadzone wcześniej badania (Kwiatek-Sołtys, 2017) pokazały, iż w grupie małych miast o najwyższym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego znajdowało się niemal tyle samo miast o funkcjach usługowych co miast o funkcjach przemysłowych – należy to tłumaczyć wysoką pozycją miast o funkcjach przemysłowych rozwijanych w różnego rodzaju specjalnych strefach działalności gospodarczej, w tym strefach ekonomicznych, które są położone w obszarach metropolitalnych. W województwie małopolskim znajduje to potwierdzenie w Niepołomicach, których rozwój gospodarczy przełożył się wyraźnie na rozwój demograficzny, czemu z pewnością sprzyja położenie miasta w strefie oddziaływania Krakowa. Miasto to ma najwyższy wskaźnik przyrostu rzeczywistego w całym województwie, na co składają się przyrost naturalny oraz wysokie dodatnie saldo migracji. W ostatnich 20 latach Niepołomice podwoiły populację (wzrost liczby mieszkańców o ponad 8,5 tys.). W zakresie funkcjonowania specjalnych stref działalności gospodarczej pewnym fenomenem jest także Zator, gdzie sukces gospodarczy znajduje odzwierciedlenie w jakości życia mieszkańców – potwierdzają to wstępne wyniki badań prowadzonych w latach 2023–2024 przez pracowników Uniwersytetu Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, pod kierunkiem dr A. Winiarczyk-Rażniak (jak dotąd brak publikacji w tym zakresie).

W miastach o dominującej funkcji usługowo-przemysłowej, takich jak Brzeszcze, Chełmek czy Ryglice, przemysł jest częściej uwzględniany w strategiach rozwoju, zarówno przez rewitalizację terenów poprzemysłowych, jak i przez tworzenie nowych stref inwestycyjnych. W gminach z dominującą funkcją usługową, np. Krynica-Zdrój, Myślenice, Trzebinia, przemysł bywa traktowany marginalnie lub w ogóle nie pojawia się w zapisach strategii, które koncentrują się na rozwoju sektora usługowego i turystyki. Wiele strategii nie odnosi się bezpośrednio do przemysłu, ograniczając się do działań wspierających szeroko pojętą przedsiębiorczość.

Trudno jednoznacznie przewidzieć przemysłową przyszłość małych miast, a pytanie o potrzebę reindustrializacji pozostaje otwarte. Jednocześnie ocena miejsca przemysłu w strukturze funkcjonalnej wymaga nowych narzędzi badawczych, szerokiego pola badawczego, uwzględniającego stare, klasyczne podejścia oraz rzetelne dane statystyczne.

Działalność przemysłowa w małych miastach województwa małopolskiego znajduje się w fazie dynamicznych zmian, balansując między tradycją a nowoczesnością. Choć przemysł w wielu z nich wciąż odgrywa ważną rolę, to miasta te muszą mierzyć się z wyzwaniem związanym z restrukturyzacją gospodarki, ochroną środowiska oraz przyciąganiem młodych ludzi. Ostateczny sukces będzie zależał od ich zdolności do przystosowania się do zmieniających się realiów rynkowych oraz od rozwoju nowych, innowacyjnych branż.

Literatura References

- Binda, A., Łobodzińska, A., Motak, E., Nowak, A., Jarzabek, B., Poniewierska, A. (2018). *Miasta województwa małopolskiego – zmiany, wyzwania i perspektywy rozwoju*. Kraków: Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego.
- Brzosko-Sermak, A. (2020). Problemy demograficzne miast województwa małopolskiego. *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Geographica*, 15, 201–214.
- Brzosko-Sermak, A. (2023). Zarządzanie polskimi miastami – obecne wyzwania. *Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego*, 37(4), 50–64.
- Czapliński, P. (2005). Postawy społeczności lokalnych wobec działalności przemysłowej (przykład małych miast subregionu śląskiego). *Biuletyn KPZK PAN*, 220: Problemy rozwoju małych miast w wymiarze lokalnym i regionalnym.
- Górka Z., Brzosko-Sermak A. (2011). Przemiany i funkcje miast regionu miejskiego Krakowa. W: M. Soja, A. Zborowski (red.), *Człowiek w przestrzeni zurbanizowanej*. Kraków: Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej UJ, 123–136.
- Herudziński, T., Bondyra, K. (2015). Reindustrializacja – w kierunku nowej polityki przemysłowej UE. *Zarządzanie Innowacyjne w Gospodarce i Biznesie*, 2(21), 115–124.
- Jasiński, J., Ziolo, Z. (1985). Typy funkcjonalne miast Makroregionu Południowo-Wschodniego na tle założeń planu krajowego. *Rocznik Naukowo-Dydaktyczny*, 99, 273–303.
- Jerczyński, M. (1977). Funkcje i typy funkcjonalne polskich miast. Zagadnienia dominacji funkcjonalnej. *Statystyka Polski*, 85.
- Kachniarz, T., Makowska, K., Szymkiewicz, E. (1996). *Małe miasta przemysłowe*. Warszawa: IGPiK.
- Kantor-Pietraga, I. (2014). *Systematyka procesu depopulacji miast na obszarze Polski od XIX do XXI wieku*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Karwińska, A., Brzosko-Sermak, A. (2014). *Dobrze funkcjonujące miasto. Koncepcje, cechy, perspektywy rozwoju*. Kraków: Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie.
- Konecka-Szydłowska B. (2010). Proces dywersyfikacji struktury gospodarczej małych miast Wielkopolski. W: K. Heffner, A. Polko (red.), *Transformacja funkcji miejskich w ośrodkach lokalnych*. Katowice: Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej, 137–151.
- Konecka-Szydłowska, B. (2018). Rozwój małych miast powiatowych województwa wielkopolskiego w ujęciu koncepcji. *Space – Society – Economy*, 24, 27–44.
- Kovacs, O., Domonkos, E. (2024). Deindustrialisation and reindustrialisation patterns in V4 countries – industry 4.0 as a way forward? *Post-Communist Economies*, 36(4), 432–463. doi: <https://doi.org/10.1080/14631377.2024.2323834>
- Krzysztofik, R., Szymytkie, R. (2018). Procesy depopulacji w Polsce w świetle zmian bazy ekonomicznej miast. *Przegląd Geograficzny*, 90, 2, 309–329. doi: <https://doi.org/10.7163/PrzG.2018.2.6>
- Kwiatek-Sołtys, A. (1998). Rolnicza baza ekonomiczna małych miast regionu krakowskiego. *Rocznik Naukowo-Dydaktyczny WSP. Prace Geograficzne*, 198(17), 37–45.
- Kwiatek-Sołtys, A. (2000). Miejsce przemysłu w strukturze funkcjonalnej małych miast regionu krakowskiego. W: Z. Ziolo (red.), *Problemy transformacji struktur przemysłowych w pro-*

- cesie przechodzenia do gospodarki rynkowej*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej, 89–95.
- Kwiatek-Sołtys, A. (2001). Libiąż – rozwój miasta przemysłowego. W: J. Rajman (red.), *Polska – Europa: gospodarka, przemysł*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej, 167–177.
- Kwiatek-Sołtys, A. (2002). Zmiany na rynkach pracy w małych miastach województwa małopolskiego. W: J. Słodczyk (red.), *Przemiany bazy ekonomicznej i struktury przestrzennej miast*. Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, 253–263.
- Kwiatek-Sołtys, A. (2004). *Małe miasta województwa małopolskiego w okresie transformacji systemowej*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej.
- Kwiatek-Sołtys, A. (2008). Zmiany w strukturze użytkowania ziemi w małych miastach a konkurencyjność miejskiej przestrzeni. W: J. Słodczyk, D. Rajchel (red.), *Przekształcenia strukturalne miast i zrównoważony rozwój gospodarki miejskiej*. Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, s. 269–279.
- Kwiatek-Sołtys, A., Wiedermann, K., Mainet, H., Édouard, J.-C. (2014). The role of industry in satellite towns of Polish and French metropolitan areas – case study of Myślenice and Issoire. *Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego*, 25, 194–211.
- Kwiatek-Sołtys, A. (2004). *Małe miasta województwa małopolskiego w okresie transformacji systemowej*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej.
- Kwiatek-Sołtys, A. (2017). *Własność gruntów a poziom rozwoju małych miast w Polsce. Ujęcie typologiczno-przestrzenne*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego.
- Lamprecht, M. (2009). Przemiany funkcjonalne terenów przemysłowych w małych miastach Polski Środkowej – ujęcie przestrzenne. W: T. Marszał (red.), *Funkcja przemysłowa małych miast*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Łacny, Z. (2017). Problemy rozwoju ośrodków (po) przemysłowych na przykładzie miasta Trzebinia. *Przegląd Górniczy*, 73.
- Marszał, T. (red.), (2009). *Funkcja przemysłowa małych miast*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Matczak, A. (1992). Zmiany w strukturze funkcjonalnej miast Polski w latach 1973–1983. *Acta Universitatis Lodziensis. Folia Geographica*, 17, 9–25.
- Myna, A. (1993). Przemysł w małych miastach. *Człowiek i Środowisko*, 2–3.
- Novikova, K. (2019). „Żyj lokalnie, pracuj globalnie”? Praca na odległość przyszłością społeczności lokalnej: zarys problematyki. W: T. Herudziński, J. Wojnicki (red.), *Spółeczności lokalne – Samorządność i inicjatywy oddolne w globalnym świecie*. Warszawa: Wydawnictwo SGGW, 275–301.
- Rajman, J., Kwiatek-Sołtys, A. (1998). Rola małych miast w kształtowaniu struktury przestrzennej wiejskiego zaplecza, na przykładzie województw Południowej Polski. W: Z. Ziolo (red.), *Problemy transformacji struktur regionalnych w procesie zmian systemu gospodarowania i integracji europejskiej*, cz. 2. Rzeszów: Wydawnictwo WSliZ, 113–123.
- Rajman, J. (2001). *Zmienna rola przemysłu jako czynnika miastotwórczego. Polska–Europa: Gospodarka, przemysł*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej, 109–124.
- Rydz, E., Jażewicz, I. (2001). Przemiany strukturalne przemysłu na przykładach małych miast Pomorza Środkowego. *Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego*, 3.
- Sitek, S. (2005). Perspektywy rozwoju małego miasta (przykład Libiąża). *Biuletyn PAN. Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju*, 220.
- Skórska, A. (2017). Serwicyzacja czy reindustrializacja gospodarki województwa śląskiego? Zmiany w sektorowej strukturze popytu na pracę. *Rynek Pracy*, 160(1), 40–50.
- Słodczyk, J. (2003). *Przestrzeń miasta i jej przeobrażenia*. Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego.
- Sokołowski, A., Sokołowski, D. (2008). Baza ekonomiczna większych miast w Polsce w okresie transformacji systemowej. *Przegląd Geograficzny*, 80(2), 245–266.
- Sokołowski, D. (2000b). Charakterystyka funkcjonalna zbioru małych miast i dużych osiedli wiejskich w Polsce. *Acta Universitatis Nicolai Copernici. Geografia*, 30, 213–241.
- Szajnowska-Wysocka, A., Zuzañska-Żyśko, E. (2004). Regionalne zróżnicowanie funkcji małych miast w województwie śląskim. W: E. Jakubowicz, A. Raczyk (red.), *Regionalny wymiar integracji europejskiej*. Wrocław: Uniwersytet Wrocławski. Instytut Geografii i Rozwoju Regionalnego, 115–128.

- Szmytkie, R. (2009). Zróżnicowanie funkcjonalne małych miast województwa dolnośląskiego. W: T. Marszał (red.), *Struktura funkcjonalna małych miast*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 7–24.
- Szmytkie, R., Tomczak, P. (2022). Funkcje rolnicze miast bardzo małych w Polsce. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, sectio B – Geographia, Geologia, Mineralogia et Petrographia*, 77.
- Szymańska, D., Grzelak-Kostulska, E. (2005). Małe miasta w Polsce zmiany ludnościowe i funkcjonalne w drugiej połowie XX wieku. W: K. Heffner (red.), *Małe miasta a rozwój lokalny i regionalny*. Katowice: Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej, 59–90.
- Śleszyński, P., Wiedermann, K. (2020). Próba szacunku liczby i struktury pracujących oraz bazy ekonomicznej miast w Polsce. *Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego*, 20.
- Świdurska, A. (2004). *Struktura organizacji przemysłu w małych i średnich miastach regionu poznańskiego w warunkach transformacji systemowej*. Poznań: Wydawnictwo Bogucki.
- Świdurska, A. (2006). Przedsiębiorczość w małych miastach strefy wpływu aglomeracji poznańskiej. *Biuletyn KPZK PAN*, 226.
- Wdowiarz-Bilska, M. (2009). Nowoczesne strefy przemysłowe w strukturze małych miast i miejscowości w Krakowskim Obszarze Metropolitalnym. W: T. Marszał (red.), *Funkcja przemysłowa małych miast*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Wiedermann, K., Godzik, D. (2022). Strefy przemysłowe w rozwoju lokalnym na przykładzie Wielickiej Strefy Aktywności Gospodarczej. *Studies of the Industrial Geography Commission of the Polish Geographical Society*, 36(4), 7–31.

Agnieszka Brzosko-Sermak, dr, Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, geograf społeczno-ekonomiczny, socjolog miasta, pracownik naukowo-dydaktyczny (adiunkt) w Katedrze Geodezji i Gospodarki Przestrzennej, Instytutu Prawa Ekonomii i Administracji, Uniwersytetu Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Absolwentka Instytutu Geografii i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu Jagiellońskiego i europejskich studiów w zakresie socjologii miast (Comparative Urban Studies) E-URBS. Jej zainteresowania badawcze ściśle wiążą się z tematyką miast, a w szczególności z ich przemianami, funkcjami, socjologią, planowaniem przestrzennym, uwarunkowaniami rozwoju, zarządzaniem, współpracą, warunkami i poziomem życia mieszkańców, partycypacją społeczną.

Agnieszka Brzosko-Sermak, PhD, University of the National Education Commission, Krakow. Socio-economic geographer, urban sociologist, researcher and lecturer at the Department of Spatial Management and Urban Studies, Institute of Law, Economics and Administration, University of the National Education Commission, Krakow. A graduate of the Institute of Geography and Spatial Management of the Jagiellonian University and European Studies in the field of urban sociology (Comparative Urban Studies) E-URBS. Her research interests are closely related to the subject of cities, in particular their transformations, functions, sociology, spatial planning, determinants of development, management and cooperation, as well as the conditions and standard of living of residents and social participation.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6977-845X>

Adres / Address:

Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Polska
Instytut Prawa, Ekonomii i Administracji
Katedra Gospodarki Przestrzennej i Studiów Miejskich
ul. Podchorążych 2
30-084 Kraków, Polska
e-mail: agnieszka.brzosko-sermak@uken.krakow.pl

Natalia Gałązka, mgr inż., doktorantka Uniwersytetu Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie w dziedzinie nauk społecznych, dyscyplinie geografia społeczno-ekonomiczna i gospodarka przestrzenna. Jej zainteresowania badawcze obejmują zagadnienia dotyczące rozwoju lokalnego oraz ponadlokalnego, a także badań nad dokumentami strategicznymi. Zawodowo związana z samorządem lokalnym, gdzie pełni funkcję inspektora w Referacie Planowania Przestrzennego.

Natalia Gałązka, M. Sc. Eng., PhD student at the University of the Commission of National Education in Krakow in the field of social sciences, and the discipline of socio-economic geography and spatial management. Her

research includes issues related to local and supra-local development, as well as on strategic documents. A professional manager with local government where she currently holds the position of inspector in the Spatial Planning Department.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8377-9384>

Adres / Address:

Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Polska
Instytut Prawa, Ekonomii i Administracji
Katedra Gospodarki Przestrzennej i Studiów Miejskich
ul. Podchorążych 2
30-084 Kraków, Polska
e-mail: natalia.sierpinska@uken.krakow.pl

Agnieszka Kwiatek-Sołtys, prof. UKEN, dr hab., kierownik Katedry Gospodarki Przestrzennej i Studiów Miejskich. Geograf społeczno-ekonomiczny, specjalizujący się w geografii osadnictwa i geografii miast, ze szczególnym uwzględnieniem miast małych. Zainteresowania badawcze autorki koncentrują się wokół kilku zagadnień związanych z małymi miastami. Wśród podejmowanej tematyki wymienić należy m.in. badania na temat miejsca małych miast w sieci osadniczej oraz ich roli w obszarach metropolitalnych, współczesnych czynników aktywizacji i zmienności funkcjonalnej oraz poziomu rozwoju małych ośrodków miejskich w Polsce. Ważnym nurtem jej badań są zagadnienia związane z poziomem życia mieszkańców małych miast, a także z procesami przemian zachodzących w użytkowaniu i strukturze własności gruntów miejskich.

Agnieszka Kwiatek-Sołtys, professor at the University of National Education Commission in Kraków, Head of the Department of Spatial Management and Urban Studies. Socio-economic geographer, specialising in the geography of settlements and urban geography. In her research work she is interested in different aspects of the development of small towns. Her work concentrates on their place in the urban settlement system and role in the metropolitan areas, current factors of growth and functions, as well as the level of development. An important part of her work deals with quality of life issues. Recently her work has concentrated on changes of land-use and land ownership of small towns in Poland.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7176-1910>

Adres / Address:

Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Polska
Instytut Prawa, Ekonomii i Administracji
Katedra Gospodarki Przestrzennej i Studiów Miejskich
ul. Podchorążych 2
30-084 Kraków, Polska
e-mail: agnieszka.kwiatek-soltys@uken.krakow.pl

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie	3
PIOTR PALAC, JUSTYNA TOMALA	
Aggregated Inflation in Poland: Examining Impact of the Energy Commodity Global Prices	7
XIAOLONG ZHOU, MINGYUE ZHANG	
A Case Study on ESG Performance: Brand Equity, Brand Love and Brand Respect in a South Korean Ski Resort.....	25
ANNA KOLASIŃSKA	
Działania samorządu lokalnego w zakresie wykorzystania dziedzictwa kulturowego w rozwoju turystycznym miasta historycznego – przykład Bochni.....	49
AGNIESZKA BRZOSKO-SERMAK, NATALIA GAŁĄZKA, AGNIESZKA KWIATEK-SOŁTYS	
Przemysł w strukturze funkcjonalnej małych miast województwa małopolskiego	67

CONTENTS

Introduction.....	5
PIOTR PALAC, JUSTYNA TOMALA Aggregated Inflation in Poland: Examining Impact... of the Energy Commodity Global Prices	7
XIAOLONG ZHOU, MINGYUE ZHANG A Case Study on ESG Performance: Brand Equity, Brand Love... and Brand Respect in a South Korean Ski Resort.....	25
ANNA KOLASIŃSKA Local government activities aimed at using cultural heritage in the tourist development of a historic town: the example of Bochnia	49
AGNIESZKA BRZOSKO-SERMAK, NATALIA GAŁĄZKA, AGNIESZKA KWIATEK-SOŁTYS Industry in the functional structure of small towns in Małopolska province.....	67

